

**Черкаський інститут пожежної безпеки
імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України**

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

*Матеріали круглого столу,
присвяченого Міжнародному дню боротьби з корупцією*

8 грудня 2022 року

М. Черкаси

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Віктор ГВОЗДЬ

начальник Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, кандидат технічних наук, професор, заслужений працівник цивільного захисту України, генерал-майор служби цивільного захисту;

Олег МИРОШНИК

заступник начальника інституту з навчальної та наукової роботи, доктор технічних наук, професор;

Сергій ЗАСУНЬКО

начальник факультету цивільного захисту, кандидат юридичних наук, доцент;

Тетяна КРИШТАЛЬ

завідувач кафедри управління у сфері цивільного захисту, доктор економічних наук, професор;

Микола ТОМЕНКО

професор кафедри управління у сфері цивільного захисту, доктор політичних наук, професор;

Аліна БІЛЕКА

доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту, кандидат юридичних наук, доцент;

Вікторія ЧУБАНЬ

доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту, кандидат економічних наук, доцент;

Ольга ДУЛГЕРОВА

доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту, кандидат історичних наук, доцент.

Проблеми формування правової держави в Україні: матеріали круглого столу. – Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. – 108 с.

У збірнику міститься стислий виклад доповідей учасників круглого столу «Проблеми формування правової держави в Україні» з проблем юриспруденції, економіки, філософії права, історії держави і права України, правового регулювання діяльності служби цивільного захисту, організаційно-правового забезпечення охорони праці, організаційно-правових форм соціального захисту, формування правової держави та демократизації всіх сфер суспільного життя.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 4 від 5 грудня 2022 р.)

Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому доступі комісією з питань роботи із службовою інформацією в Черкаському інституті пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 11 від 6 грудня 2022 р.)

ЗМІСТ

<i>АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК</i>	6
<i>Ірина БАШУК, Аліна КРИШТАЛЬ</i> СУТНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	8
<i>Аліна БІЛЕКА</i> ДО ПИТАННЯ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ	10
<i>Аліна БІЛЕКА, Вячеслав ПЕРЕВІЗНИК</i> ПРО ПОРЯДОК НАПРАВЛЕННЯ ОСІБ ІЗ СКЛАДОВИХ СИЛ ОБОРОНИ ТА СИЛ БЕЗПЕКИ, ПОСТРАЖДАЛИХ У ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ, НА ЛІКУВАННЯ ЗА КОРДОН.....	13
<i>Варвара БОГДАНОВА, Лілія ПОЛУНІНА</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ	16
<i>Артем БОЙЦУН, Вікторія ЧУБАНЬ</i> ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	18
<i>Дар'я БОНДАРЕНКО, Вікторія ЧУБАНЬ</i> ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДЕРЖАВОЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	20
<i>Валерія БРУС, Ольга ДУЛГЕРОВА</i> ЗАСТОСУВАННЯ НЕНОРМОВАНОГО РОБОЧОГО ЧАСУ	22
<i>Валерія БРУС, Аліна КРИШТАЛЬ</i> НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК КРИТЕРІЙ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	25
<i>Дар'я ВАЩЕНКО, Вікторія ЧУБАНЬ</i> ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	28
<i>Катерина ЖИЛА, Ольга ДУЛГЕРОВА</i> СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МАТЕРИНСТВА. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	29
<i>Євген КАЛИУШКО, Тетяна КІПІШИНОВА, Кирило ПАСИНЧУК</i> АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС	31
<i>Роман КІРІН</i> ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ МІСТА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	34
<i>Анастасія КЛИМЕНКО, Вікторія ЧУБАНЬ</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ...	36
<i>Єлена КОБИЛКА, Аліна КРИШТАЛЬ</i> СУТНІСТЬ ДИПЛОМАТІЇ У ПРОЦЕСІ ВЕДЕННЯ ПЕРЕМОВИН У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ	38
<i>Єлена КОБИЛКА, Вікторія ЧУБАНЬ</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	41

<i>Валерій КОЖЕВНИКОВ</i> КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	42
<i>Віталій КОСТЕНКО</i> ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКСТРЕНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ ЗА НОМЕРОМ «112» – КРОК ДО СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ ЄС	45
<i>Віталій КОСТЕНКО</i> ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗА ПРОВАПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	48
<i>Діана КОТЛЯР</i> РЕФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	51
<i>Тетяна КРИШТАЛЬ, Катерина ПАСИНЧУК</i> ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	54
<i>Людмила КУЗНЕЦОВА</i> СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА.....	56
<i>Уляна ЛЕОНІДОВА, Аліна КРИШТАЛЬ</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	58
<i>Олександра ЛЯМЗІНА, Анастасія АНТОНЮК</i> ПРОБЛЕМАТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА	60
<i>Любомира МЕЛЕХ</i> ДИСТАНЦІЙНА ЮРИДИЧНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	62
<i>Ольга МЕЛЬНИК</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ОСІБ, ПОСТТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ	64
<i>Анастасія МИКОЛЕНКО, Кирило ПАСИНЧУК</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	67
<i>Юлія МИТНИК, Аліна КРИШТАЛЬ</i> ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ПОКАЖЧИК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	69
<i>Микола МІЩЕНКО, Юлія ПАНІМАШ</i> ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ	72
<i>Олеся ПАСИНЧУК</i> ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	73
<i>Валерія ПИСЬМЕННА, Діана КОТЛЯР</i> РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ	77
<i>Віталій ПОСТРИГАНЬ</i> ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	80
<i>Анастасія ПОЧТАР, Лілія ПОЛУНІНА</i> ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ГРУП КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	83

<i>Аліна ПРОХОРЕНКО, Лілія ПОЛУНІНА</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ	85
<i>Владислава ПУСТОВІТ, Дмитро КРИШТАЛЬ</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	88
<i>Катерина САВЧЕНКО, Лілія ПОЛУНІНА</i> ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА У ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ. ЯК ЦЕ ДОПОМАГАЄ ЗБИРАТИ ДОКАЗИ ПРОТИ КРАЇНИ-ТЕРОРИСТА?.....	91
<i>Яна САНДИГА, Юлія ПАНІМАШ</i> ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР У ПРОБЛЕМІ БЕЗПЕКИ.....	93
<i>Олександр САУЛКО, Ольга МЕЛЬНИК</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАГЛЯДОВОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ	95
<i>Анастасія СОБЧЕНКО, Вікторія ЧУБАНЬ</i> РОЛЬ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	96
<i>Людмила ТЕПТЮК</i> РОЛЬ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА.....	98
<i>Олексій ЧЕПУР, Юрій ГОРБАЧЕНКО</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ	101
<i>Олександра ШАПОВАЛ, Юлія ПАНІМАШ</i> ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	103

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

Анастасія АНТОНЮК	60	Ольга МЕЛЬНИК	64,95
Ірина БАШУК	8	Анастасія МИКОЛЕНКО	67
Аліна БІЛЕКА	10,13	Юлія МИТНИК	69
Варвара БОГДАНОВА	16	Микола МІЩЕНКО	72
Артем БОЙЦУН	18	Юлія ПАНІМАШ	72,93,103
Дар'я БОНДАРЕНКО	20	Катерина ПАСИНЧУК	54
Валерія БРУС	22,25	Кирило ПАСИНЧУК	31,67
Дарія ВАЩЕНКО	28	Олеся ПАСИНЧУК	73
Юрій ГОРБАЧЕНКО	101	Вячеслав ПЕРЕВІЗНИК	13
Ольга ДУЛГЕРОВА	22,29	Валерія ПИСЬМЕННА	77
Катерина ЖИЛА	29	Лілія ПОЛУНІНА	16,83,85,91
Євген КАЛИУШКО	31	Віталій ПОСТРИГАНЬ	80
Тетяна КІПІШИНОВА	31	Анастасія ПОЧТАР	83
Роман КІРІН	34	Аліна ПРОХОРЕНКО	85
Анастасія КЛИМЕНКО	36	Владислава ПУСТОВІТ	88
Єлена КОБИЛКА	38,41	Катерина САВЧЕНКО	91
Валерій КОЖЕВНІКОВ	42	Яна САНДИГА	93
Віталій КОСТЕНКО	45,48	Олександр САУЛКО	95
Діана КОТЛЯР	51,77	Анастасія СОБЧЕНКО	96
Аліна КРИШТАЛЬ	8,25,38,58,69	Людмила ТЕПТЮК	98
Дмитро КРИШТАЛЬ	67,88	Олексій ЧЕПУР	101
Тетяна КРИШТАЛЬ	54	Вікторія ЧУБАНЬ	18,20,28, 36,41,96
Людмила КУЗНЕЦОВА	56	Олександра ШАПОВАЛ	103
Уляна ЛЕОНІДОВА	58		
Олександра ЛЯМЗІНА	60		
Любомира МЕЛЕХ	62		

Шановні колеги!

Щиро вітаю учасників круглого столу «Проблеми формування правової держави в Україні». Проведення подібних заходів вже стало гарною традицією у нашому навчальному закладі, яка, безумовно, триватиме й надалі. Разом з тим тема сьогоденного круглого столу набуває особливого значення, адже стосується надзвичайно важливих питань для всієї України, а саме правового регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану.

В цей складний час розв'язання нагальних питань правого захисту постраждалого населення та відшкодування завданої шкоди стоїть на порядку денному роботи кожної державної інституції та кожної наукової установи. Тому, насамперед, хочу висловити подяку всім, хто знайшов можливість взяти участь у роботі круглого столу. Надзвичайно приємним є той факт, що до круглого столу виявлено значний інтерес і, незважаючи на складну ситуацію в країні, географія гостей нашого заходу є досить широкою.

Вважаю, що це слушна нагода для практиків і науковців обмінятися досвідом, новими напрацюваннями, досягненнями, відкриттями та знайти можливі шляхи вирішення актуальних проблем в юридичній галузі. Маю надію, що цей круглий стіл стане вагомим внеском у розвиток права для України.

Переконаний, що професіоналізм, знання, досвід і високі людські якості наших фахівців дають усі можливості для розвитку правової системи України.

Бажаю всім учасникам круглого столу плідної співпраці, активного обміну науковими доробками та цікавими ідеями.

Начальник Черкаського інституту
пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України,
кандидат технічних наук, професор,
Заслужений працівник цивільного захисту України,
генерал-майор служби цивільного захисту

Віктор ГВОЗДЬ

СУТНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Ірина БАШУК

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Аліна КРИШТАЛЬ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Значення громадянського суспільства важко переоцінити, адже від рівня його розвитку залежить добробут країни, майбутні відносини між громадянином і державою, а також роль громадянина в управлінні державними справами. Громадянське суспільство є одним з найважливіших елементів становлення суверенної, незалежної, демократичної, соціальної і правової держави. Однак недостатній рівень усвідомлення частиною населення сутності означеного поняття гальмує поступальний розвиток суспільства і держави в цілому.

Мета дослідження – визначити сутність громадянського суспільства та його сучасний стан в Україні.

Ідея громадянського суспільства, його сутність і взаємовідносини з державою, пройшли тривалий шлях в історії світової та української політичної і правової думки. Поняття «громадянське суспільство» своїм корінням сягає Стародавніх Греції та Риму, знаходить своє теоретичне втілення в працях Аристотеля, Цицерона. Так, Аристотель у своїх працях зазначав, що громадяни повинні мати приватну власність, бути рівними по відношенню один до одного, а також наділені правом брати участь у законодавчому і судовому процесах, брати участь у всіх процесах, що стосуються життя держави. Давньоримський мислитель Цицерон у своїх працях наголошував, що важливою рисою держави є правова рівність громадян. На його думку, закон є зв'язною ланкою громадянського суспільства [1]. Безумовно, це була перша спроба окреслити таку рису громадянського суспільства, як верховенство права. Отже, стародавні мислителі ще не розмежовуючи громадянське суспільство і державу, почали у своїх працях окреслювати риси притаманні саме громадянському суспільству.

Поняття «громадянське суспільство» позначає спосіб здійснення і взаємозв'язку всіх видів закону доцільної людської активності, що є автономною від влади і становить джерело суспільного розвитку.

Громадянське суспільство вважається сукупністю суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних тощо), формальних і неформальних структур, у межах яких має місце задоволення різноманітних потреб і реалізація інтересів індивідів та їх груп, тотожних досягнутому рівню суспільного розвитку [2].

Громадянське суспільство має складну структуру, включає економічні, господарські, родинно-споріднені, релігійні, етнічні, правові відносини, а також опосередковані державою політичні відносини між індивідами як первинними суб'єктами політичного життя.

Громадянське суспільство становить першооснову людської цивілізації, а його головні суб'єкти – це особа та громадяни. Їм належать різноманітні інтереси й потреби, що суперечать або збігаються, задоволення яких є передумовою їхнього власного розвитку і розвитку суспільства. Інтереси людей та особи, їхні потреби, реалізуються через суспільні відносини та інститути, які становлять структурні елементи громадянського суспільства. Для задоволення власних первинних потреб організовується матеріальне виробництво. У процесі виробництва між людьми складаються економічні виробничі відносини. Саме виробничі відносини зумовлюють сферу соціальних відносин, певну організацію станів, етносів, сім'ї. У громадянському суспільстві формуються асоціації, об'єднання (релігійні, виробничо-корпоративні, наукові, політичні тощо), що мають на меті виражати і відстоювати інтереси й права громадян, а також створювати і забезпечувати умови для самореалізації окремих індивідів і колективів [2].

Характерними ознаками громадянського суспільства вважаються [3]:

- наявність у суспільстві вільних власників засобів виробництва;
- розвиненість і розгалуженість демократії;
- правова захищеність громадян;
- правова рівність усіх громадян;
- високий рівень громадянської культури.

Згідно із міжнародними оцінками, громадянське суспільство в Україні залишається недостатньо консолідованим та дещо відстає у своєму розвитку від громадянського суспільства європейських країн.

Поряд із внутрішніми факторами, як то низький рівень громадянської активності та організаційної спроможності організацій громадянського суспільства, зовнішнім обмеженням для розвитку громадянського суспільства є недостатньо сприятливе законодавче середовище. Україна на законодавчому рівні визнала важливість утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави. Саме таку норму містить Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України», ухвалений у 2010 році.

Отже, поява правової державності обумовлюється розвитком самого суспільства і стала можливою внаслідок формування громадянського суспільства. Упродовж своєї історії людство дійшло розуміння, що основою добробуту держави є високоорганізоване і дієве громадянське суспільство. Розвинуте громадянське суспільство створює умови для вільної самореалізації індивідів та їх об'єднань та утримує державу від придушення прав і свобод індивідів, таким чином, роблячи державу демократичною і правовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Громадянське суспільство в Україні. К. : Молодіжна альтернатива, 2004. 57 с.
2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку. К. : Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
3. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення. НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К. : Логос, 1997. 124 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ

Аліна БІЛЕКА, канд. юрид. наук, доцент

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Національного університету цивільного захисту України

Удосконалення механізму нормативно-правового регулювання соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій воєнного характеру, залишається одним з пріоритетних завдань держави [1-3].

Нагальною потребою сьогодення є визначення правових та організаційних засад надання державою компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації з дня набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» [4].

01 квітня 2022 року Верховною Радою України прийнято за основу проєкт Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації» [5], автори якого вважають, що прийняття цього Закону забезпечить: 1) отримання громадянами України компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, а також об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків, управителів багатоквартирних будинків, житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які здійснюють утримання відповідних будинків, - на відновлення спільного майна багатоквартирного будинку; 2) створення передумов для збільшення обсягів будівництва житла (як з нового будівництва, так і щодо виконання ремонтно-будівельних робіт), що сприятиме поживленню ринку будівництва та суміжних ринків, пов'язаних з виробництвом та обігом будівельних матеріалів, наданням різноманітних послуг, необхідних для провадження містобудівної діяльності тощо; 3) створення передумов для збільшення кількості робочих місць, як у будівельній, так і у супутніх галузях економіки; 4) відновлення житлової інфраструктури на територіях територіальних громад [6].

Проєктом Закону пропонується: 1) запровадити надання компенсації за окремі категорії пошкоджених та знищених об'єктів нерухомого майна: а) громадянам України, які є: власниками пошкоджених та/або знищених об'єктів нерухомого майна; особами, які здійснили інвестування та фінансування будівництва об'єктів житлового будівництва щодо яких отримано право на виконання будівельних робіт та які не прийнято в експлуатацію; членами житлово-будівельних (житлових) кооперативів, які

викупили квартиру, інше житлове приміщення кооперативу, але не оформили право власності на нього; спадкоємцями вищезазначених осіб; б) об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків, управителями багатоквартирних будинків, житлово-будівельними (житловими) кооперативами, які здійснюють утримання відповідних будинків, щодо відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку; 2) визначити способи надання компенсації, передбачивши, що 2 компенсація надається у вигляді: а) грошової компенсації шляхом перерахування грошових коштів на поточний рахунок отримувача компенсації; б) об'єкта нерухомого майна шляхом фінансування його будівництва; в) фінансування виконання будівельних робіт з відновлення пошкодженого спільного майна багатоквартирного будинку; 3) врегулювати механізм подання та розгляду заяви про надання компенсації; 4) визначити джерела фінансування компенсації; 5) визначити основні положення щодо обліку осіб, які мають право на отримання компенсації та її надання; 6) створити Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації як єдину державну інформаційно-комунікаційну систему, яка призначена для збирання, накопичення, обліку, обробки, зберігання та захисту інформації (документів) про майно, яке пошкоджене та знищене внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації, власників такого майна, компенсацію за пошкодження та знищення такого майна та іншу інформацію (документи), визначену проектом Закону. Проектом Закону пропонується внесення змін до: Закону України «Про судовий збір» в частині звільнення заявників від сплати судового збору за подання до суду заяв та інших документів у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, поданих у зв'язку із втратою документів, необхідних для отримання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації; Закону України «Про безоплатну правову допомогу» в частині надання права на безоплатну вторинну правову допомогу громадянам України у справах щодо втрати документів, необхідних для отримання компенсації за пошкоджені та знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації; Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» в частині звільнення від сплати адміністративного збору громадян України під час проведення державної реєстрації припинення права власності у зв'язку із знищенням об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації та державної реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна, надані у вигляді компенсації [6].

Аналіз проекту Закону свідчить про необхідність його техніко-юридичного та редакційного доопрацювання, оскільки деякі питання у проекті визначені недостатньо детально.

Однак, варто наголосити, що забезпечення компенсації громадянам України за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого

майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації та збір інформації для майбутніх позовів держави Україна до Російської Федерації у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації є наразі питанням виняткової актуальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>.

2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>.

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>.

5. Картка законопроекту - Законотворчість [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту ВРУ. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39283>.

6. Картка законопроекту - Законотворчість [Електронний ресурс] // Матеріали офіційного сайту ВРУ. Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1248278>.

7. Про внесення змін до Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2021 р. № 1301. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1301-2021-%D0%BF#Text>;

8. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення допоміжними засобами реабілітації осіб, постраждалих внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України: Закон України від 1 квітня 2022 року № 2168-IX. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-20#Text>

9. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 326. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

10. Європейський кодекс соціального забезпечення Страсбург, 16 квітня 1964 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329#Text;

11. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966 [Електронний ресурс]: [ратифікація від 19.10.1973] / Міжнародний документ. - Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

12. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/prava-dytyny-so-postrazhdala-vid-voyen.pdf>

ПРО ПОРЯДОК НАПРАВЛЕННЯ ОСІБ ІЗ СКЛАДОВИХ СИЛ ОБОРОНИ ТА СИЛ БЕЗПЕКИ, ПОСТРАЖДАЛИХ У ЗВ'ЯЗКУ З ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ, НА ЛІКУВАННЯ ЗА КОРДОН

Аліна БІЛЕКА, канд. юрид. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Вячеслав ПЕРЕВІЗНИК, канд. наук з держ. упр.

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Нормативно-правове регулювання соціального забезпечення громадян, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій воєнного характеру, та реалізація гарантій соціального захисту вказаної категорії осіб є показником виконання соціальної функції державою [1-3].

Сьогодні Україна отримує безпрецедентну світову підтримку у протидії російській агресії. Зокрема, країни-партнери приймають на лікування та реабілітацію українських воїнів, надають їм медичну допомогу у кращих лікувальних закладах світу із залученням високопрофесійних фахівців.

Направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон врегульовано Порядком направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 411 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 р. № 1169) [5].

Направленню для лікування за кордон з метою отримання медичної та/або реабілітаційної допомоги підлягають особи із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалі у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, за умов наявності висновку про необхідність направлення на лікування за кордон та повідомлення від Координаційного центру з надзвичайних ситуацій (Emergency Response Coordination Centre) Європейської Комісії через електронну платформу "Система раннього попередження та реагування" (Early Warning and Response System) про готовність конкретної країни - члена Європейського Союзу на безоплатній основі прийняти на лікування та/або письмового підтвердження готовності закладу охорони здоров'я іноземної держави на безоплатній основі прийняти на лікування [5].

Направлення захисників України на лікування за кордон ініціюється закладами охорони здоров'я, в яких вони перебувають на лікуванні та/або реабілітації, про що складається клопотання щодо необхідності направлення захисника України для лікування за кордон у довільній формі.

У разі коли захисники України перебувають на лікуванні та/або реабілітації у закладах охорони здоров'я, які не належать до сфери

управління державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони, клопотання надсилаються такими закладами охорони здоров'я до відповідних закладів охорони здоров'я, які належать до сфери управління державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони (далі - військово-медичні заклади), з такими документами: згода захисника України або його законного представника на лікування за кордоном із обов'язковим наданням однозначної згоди на обробку персональних даних, що стосуються медичної інформації; згода на обробку та передачу персональних даних закладам охорони здоров'я іноземних держав відповідно до законодавства в довільній формі; виписка з медичної карти амбулаторного (стаціонарного) хворого за формою, затвердженою МОЗ [5].

Наказом керівника військово-медичного закладу утворюється консилиум, до складу якого повинні входити не менше п'яти лікарів, щонайменше два з яких є працівниками закладів охорони здоров'я, які надають спеціалізовану медичну допомогу та не належать до сфери управління державних органів, що входять до складу сектору безпеки і оборони. Залучення таких працівників здійснюється за погодженням із керівником закладу охорони здоров'я, в якому вони працюють. Консилиум протягом трьох календарних днів від дати надходження здійснює розгляд клопотання, за результатами якого приймає рішення. У разі прийняття рішення про необхідність направлення захисника України на лікування за кордон консилиум готує та підписує висновок за встановленою формою. У разі прийняття рішення про відсутність необхідності направлення захисника України на лікування за кордон консилиум також готує та підписує висновок та інформує про таке рішення заклад охорони здоров'я, який надіслав відповідне клопотання.

Військово-медичний заклад формує та надсилає до державного органу, що входить до складу сектору безпеки і оборони, до сфери управління якого він належить: перелік захисників України, щодо яких наявні висновки про необхідність їх направлення на лікування за кордон, із зазначенням діагнозу/діагнозів та ускладнень відповідно до НК 025:2021 "Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я"; висновки про необхідність направлення захисників України на лікування за кордон; документи, перелік яких наведено вище, для кожного захисника України, щодо якого прийнято рішення про необхідність направлення на лікування за кордон. Після узагальнення інформації, отриманої від військово-медичного закладу, державний орган, що входить до складу сектору безпеки і оборони, протягом трьох календарних днів надсилає на розгляд МОЗ в електронній формі лист-направлення з копіями документів та готує дозволу на виїзд за кордон для захисників України [5].

МОЗ листом інформує Командування Медичних сил Збройних Сил або відповідний державний орган, що входить до складу сектору безпеки і оборони, до сфери управління якого належить військово-медичний заклад, який надав інформацію про захисників України, Адміністрацію Держприкордонслужби та МЗС про погоджений з іноземною стороною перелік захисників України, яких заклади охорони здоров'я іноземних держав можуть прийняти на лікування за кордоном. Інформування

здійснюється протягом семи календарних днів з дня отримання повідомлення від Координаційного центру з надзвичайних ситуацій (Emergency Response Coordination Centre) Європейської Комісії через електронну платформу “Система раннього попередження та реагування” (Early Warning and Response System) про готовність конкретної країни - члена Європейського Союзу на безоплатній основі прийняти на лікування та/або письмового підтвердження готовності закладу охорони здоров'я іноземної держави на безоплатній основі прийняти на лікування. У разі коли у МОЗ відсутні повідомлення від Координаційного центру з надзвичайних ситуацій (Emergency Response Coordination Centre) Європейської Комісії через електронну платформу “Система раннього попередження та реагування” (Early Warning and Response System) про готовність конкретної країни - члена Європейського Союзу на безоплатній основі прийняти на лікування та/або пропозиції закладів охорони здоров'я іноземних держав на безоплатній основі прийняти на лікування конкретного захисника України з надісланого переліку, МОЗ та МЗС вживають заходів до пошуку відповідних закладів охорони здоров'я іноземних держав [5].

Транспортування захисників України згідно з переліком захисників України, яких заклади охорони здоров'я іноземних держав можуть прийняти на лікування за кордоном, до державного кордону організовує МОЗ за сприяння Міноборони, МВС, Адміністрації Держприкордонслужби. Після перетину державного кордону транспортування до закладів охорони здоров'я іноземних держав здійснюється за сприяння МЗС та МОЗ.

МЗС надає необхідне організаційне сприяння захисникам України під час перебування за межами України. Супровід захисників України під час лікування у закладі охорони здоров'я відповідної держави перебування та повернення захисників України після завершення лікування здійснює МЗС через закордонні дипломатичні установи України за сприяння МОЗ, Міноборони, представників Європейського Союзу, волонтерських організацій і громад закордонних українців.

Витрати, пов'язані з направленням захисників України на лікування за кордон, здійснюються за рахунок джерел, не заборонених законодавством [5].

У сучасних умовах це дієвий інструмент підтримки захисників України з боку органів державної влади та місцевого самоврядування у складних та важкопрогнозованих умовах життєдіяльності населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>.
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 року № 2017-III. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>.
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>.

5. Про забезпечення організації направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон: Постанова КМ України від 05 квітня 2022 року № 411 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411_2022-n/sp:max5.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Варвара БОГДАНОВА

Державний податковий університет

НК – Лілія ПОЛУНІНА, канд. юрид. наук

Державний податковий університет

Права та інтереси неповнолітнього залежно від процесуального статусу в кримінальному провадженні захищають і представляють: захисник, представник, адвокат.

Проведення допиту (ст. 224 КПК України) та інших слідчих (розшукових) дій з неповнолітніми передбачено главою 20 Кримінального процесуального кодексу України.

При цьому, необхідно враховувати те, що допит неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) проводиться за загальними правилами, передбаченими КПК України. У його положеннях нормується тривалість такого допиту, склад його учасників, серед яких можуть бути законний представник, педагог, психолог, лікар тощо, передбачається відповідна спеціалізація слідчого у справах неповнолітніх [1, с.40].

Допит неповнолітнього повинен проводитися за участю законного представника, педагога або психолога, а при необхідності і лікаря (ч. 1 ст. 226 КПК України). Під час допиту неповнолітнього підозрюваного присутність його захисника є обов'язковою.

Захисник має право брати участь у допиті та інших процесуальних діях, які проводяться за участю неповнолітнього підозрюваного; до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту - такі самі побачення без обмеження кількості та тривалості.

Особливості спілкування захисника з неповнолітнім підозрюваним пов'язані з необхідністю дотримання адвокатської таємниці в кримінальному процесі.

Неповнолітній підозрюваний повідомляється або викликається слідчим або прокурором, слідчим суддею або судом через його батьків чи інших законних представників. Інший порядок допускається лише у випадку, якщо це зумовлено обставинами, встановленими під час розслідування.

До таких обставин відноситься те, що батьки або інші законні представники можуть негативно вплинути на процес встановлення істини. Тоді неповнолітнього викликають на допит через його адвоката або адміністрацію спецстанова, де він утримується.

Зазначений порядок виклику забезпечує встановлення необхідного контролю за неповнолітнім, нейтралізацію відповідного емоційного впливу на останнього. Успіх допиту багато в чому залежить від вибору місця і обстановки його проведення.

Процес допиту не може лякати: між допитуваним і слідчим повинні бути серйозні стосунки, які підкреслять відповідальність за те, що відбувається [2, с.250].

З-поміж іншого, варто зазначити, що допит неповнолітніх доцільно проводити в умовах, максимально наближених до повсякденних, оскільки в кабінеті слідчого суб'єкти втрачають мужність, довіру, іноді виявляють страх. Тому захисник неповнолітнього може клопотати перед слідчим про обрання конкретного місця для допиту.

Враховуючи вікові особливості неповнолітніх, перед допитом слід детально вивчити особу допитуваного, з'ясувати обстановку в сім'ї, де він виховується, його стосунки з родичами, умови проживання та оточуючих.

На початку допиту слідчий ставить запитання лише з позитивними відповідями, які не викликають хвилювання, поступово вони ускладнюються, наближаючись до суті проблеми.

Під час допиту неповнолітнього підозрюваного слідчому та захиснику рекомендується частіше задавати допитуваному такі види питань: основні, нагадуючі, уточнюючі, конкретизуючі, деталізуючі, а також «відкриті» (з яких, як правило, починається допит - пропозиція розповісти, що трапилось) і «закриті» (питання, спрямовані на з'ясування вільної розповіді неповнолітнього).

Отже, допит неповнолітніх осіб, будь-якого процесуального статусу, під час кримінального провадження має певні особливості виходячи з їх вікових особливостей, способу життя, родинних зв'язків та поведінки допитуваного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благута Р. І., Процюк О. М. Вивчення особи неповнолітнього підозрюваного та напрями використання отриманої інформації під час проведення допиту. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 19 / голов. ред. Ю. В. Цуркан-Сайфуліна; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Гельветика, 2017. С. 37-46.

2. Готвянська М. А. Тактика допиту неповнолітнього, втягнутого у злочинну діяльність (окремі аспекти). Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. 2019. №2. С. 246-257.

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Артем БОЙЦУН

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, канд. екон. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту*

Проблеми функціонування механізму антикорупційної діяльності держави як основи усієї системи управління організацією боротьби з корупцією в країні є сьогодні дуже актуальною у вітчизняній управлінській і економічній науці і практиці. Це визначається тим, що корупція стає одним з основних чинників, стримуючих розвиток вільної ринкової економіки і істинно демократичних інститутів суспільства. Корупція все глибше проникає в різні сфери нашого життя, спотворює економічну політику і стратегію розвитку країни, веде до прямого або непрямого розкрадання засобів державного бюджету і державної власності. Проблема корупції привертає увагу багатьох науковців. Серед вчених, що займаються цим питанням, слід зазначити: М. Н. Афанасьєва, М. І. Бажанова, М. Ю. Бездольного, В. М. Безчасного, О. В. Войцеховського, Л. М. Горілика, М. В. Грищука, О. О. Дудорова, В. С. Лукомського, Н. О. Катаєва, В. Ф. Кузнецову, О. О. Колотила, О. М. Костенко, М. І. Мельника, Приступу, Л. В. Сердюка, Є. Д. Скулиш та інших [1].

Як зазначає національне законодавчо-правове регулювання запобігання та протидія корупції в Україні здійснюється відповідно до нормативних актів держави, які встановлюють повноваження, права й обов'язки тих або інших державних органів.

Сукупність таких актів має ієрархічну побудову. Найвище місце в цій сукупності посідає Конституція України. Усі інші нормативні акти такого роду повинні не суперечити Конституції України. Основний Закон нашої держави регламентує положення щодо усіх сфер суспільних правовідносин, зокрема й в галузі запобігання та протидії корупції. Конституція України є фундаментом та основою для усіх інших нормативно-правових актів, зокрема це також стосується у інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах.

Як можна побачити, питання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, зокрема в правоохоронних органах належним чином врегульовані міжнародно-правовими нормами, визначеними Конвенцією ООН проти корупції. Завдяки даним положенням відбувається фактичне становлення міжнародного інформаційного простору у сфері протидії корупційним діянням. Відповідно, якщо особа – державний службовець правоохоронного органу – переховується за межами України, то країни-учасники цієї Конвенції забезпечують Україну усією необхідною інформацією з приводу місцезнаходження даної особи, а також інших даних,

що нададуть змогу встановити усі факти корупційного правопорушення чи злочину й притягнути винну особу до юридичної відповідальності. корупційного правопорушення чи злочину й притягнути винну особу до юридичної відповідальності [2].

Окрім того, слід зазначити, що окремими положеннями, які визначаються зокрема в статтях 10, 13 Конвенції ООН проти корупції встановлюється, що держави-учасниці Конвенції, якою також є Україна, здійснюють заходи, направлені на забезпечення доступу громадськості до інформації з приводу ризиків вчинення корупційних злочинів та правопорушень, а також інформаційних заходів для створення негативного відношення до такого суспільно-правового явища, як корупція. За допомогою таких положень, закладено основи щодо здійснення належного інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, в тому числі в правоохоронних органах.

Отже, з огляду на наведене, доцільно зазначити, що Конвенція ООН проти корупції визначає загальні, основоположні засади щодо створення ефективної державної політики інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в усіх державних органах, у тому числі й в правоохоронних.

Наступним міжнародно-правовим актом, у сфері правового регулювання інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах є Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією. Зокрема, ст. 21 даної Конвенції визначено, що однією із форм міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії корупції є інформування органів державної влади органами, які здійснюють розслідування та переслідування кримінально-караних діянь у сфері корупції й надання їм відповіді на надісланий запит. Така норма передбачає співробітництво у сфері інформаційного забезпечення протидії корупції, зокрема й в правоохоронних органах. Завдяки інформуванню спеціалізованими органами органів державної влади відбувається формування та коригування антикорупційної політики [3].

Н. Позняк зазначає, що Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, у сфері інформаційно-правового забезпечення протидії корупції також визначає положення:

– у ст. 28 («Надання інформації за власною ініціативою») – щодо можливості сторони без попереднього запиту надіслати іншій стороні інформацію про виявлені факти, якщо вона вважає, що повідомлення такої інформації може допомогти стороні, що отримує, у порушенні чи проведенні розслідування або провадження стосовно кримінальних злочинів, визначених цією Конвенцією, або може сприяти поданню такою щодо запиту;

– у ст. 31 («Інформація») – щодо того, що запитувана сторона невідкладно інформує сторону, що запитує, про заходи, вжиті щодо запиту, та про остаточні результати таких заходів. Запитувана сторона також невідкладно інформує сторону, що запитує, про будь-які обставини, що унеможливають виконання запланованих заходів або можуть суттєво його затримати [2].

Отже, проаналізувавши Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією, необхідно вказати на те, що цей міжнародно-правовий акт також визначає основи щодо міжнародного інформаційно-правового забезпечення протидії корупції, зокрема й в правоохоронних органах та визначає положення, направлені на міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії корупційним проявам, у тому числі в правоохоронних органах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карпеко Н. М. Організаційно-управлінський механізм боротьби з корупцією як умова забезпечення економічної безпеки країни URL:<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/12654/1/2019%282%29ANTI-CORRUPTION%20Annotation%20%281%29.pdf> (Дата звернення 13.11.2022).

2. Щербань В. Д. Сучасний стан правового регулювання інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах за національним та міжнародним законодавством. Соціальне право № 2/2018. С.62-67 URL:[file:///D:/Downloads/91-Article%20Text-143-1-10-20200120%20\(1\).pdf](file:///D:/Downloads/91-Article%20Text-143-1-10-20200120%20(1).pdf) (Дата звернення 13.11.2022).

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДЕРЖАВОЮ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Дар'я БОНДАРЕНКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, канд. екон. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту*

Проблема є важливою, тому що про неї мало хто пише і багато військовослужбовців не знають свої права. Правовий захист військовослужбовців – функція держави. Він передбачає закріплення в законодавчих актах України прав та свобод військовослужбовців, їхніх обов'язків та відповідальності, соціальних пільг і гарантій, а також правовий механізм їх реалізації.

В арміях демократичних країн дуже важливим є громадський контроль над повсякденним функціонуванням армійського організму (бо саме тут можуть виникати проблеми з дотриманням прав військовослужбовців), над забезпеченням збройних сил всім необхідним для виконання завдань, над матеріальним становищем офіцерів і солдатів. Захист прав військовослужбовців, безперечно, сприятиме посиленню і вдосконаленню наших збройних сил, зміцнить їхній. Зрештою, оборона України то є обов'язок не лише армії, а всієї нації.

На різних етапах розвитку української держави формувалося особливе ставлення з боку влади та суспільства до осіб, які проходять військову службу, закріплення їх прав, свобод та обов'язків, надання їм

додаткових прав, обов'язків, пільг та компенсацій за особливі умови служби. На теренах сучасної України права, свободи та обов'язки військовослужбовців регулювалися спочатку нормами звичаєвого права, пізніше писаними нормами права. У різні історичні періоди права, свободи та обов'язки військових закріплювалися в нормативно-правових актах. Значна увага до нормативно-правового закріплення прав, свобод та обов'язків військовослужбовців приділялася у період боротьби за національну державність на початку ХХ століття.

Визначення в новій Конституції України головного обов'язку держави утверджувати та забезпечувати права і свободи людини, відповідальності держави та усіх її органів перед людиною, утвердження України як правової держави передбачає особливу роль органів правосуддя. Цим зумовлюються конституційні засади організації судової влади та здійснення правосуддя в нашій країні, в тому числі військового правосуддя. І все ж, в процесі реального виконання конституційно закріплених прав та свобод громадян виявляється, що не всі категорії громадян можуть однаково користуватись конституційно встановленими правами та свободами. Деякі особливості, насамперед, стосуються військовослужбовців [84, с. 41]. Так, ст. 17 Конституції України визначає, що "держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їх сімей. Безпосереднє відношення до конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків військовослужбовців мають: ч. 4 ст. 35, ч. 3 ст. 37, ст. 65, пп. 9, 22 та 23 ч. 1 ст. 85, пп. 17 – 20 ч. 1 ст. 106, ст. 107, пп. 2 та 7 ст. 116, п. 14 Розділу XV "Перехідні положення" Конституції України [1]. Саме ці норми є гарантією прав та свобод військовослужбовців, конституційно-правовою основою для соціального захисту, надання додаткових прав, пільг та компенсацій військовослужбовцям.

Ніхто не має права обмежувати військовослужбовців та членів їхніх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України (стаття 2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»). Держава гарантує військовослужбовцям та членам їхніх сімей соціальний і правовий захист відповідно до законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів. (стаття 19 Статуту внутрішньої служби).

Військовослужбовцям гарантується право на захист у порядку, встановленому законами України. Судочинство у справах за участю військовослужбовців, які проходять військову службу на території України, здійснюється відповідно до законів України, а військовослужбовців, які проходять військову службу за межами території України – відповідно до вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (стаття 20 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Важливе значення за додержанням конституційних прав і свобод військовослужбовців має парламентський контроль, який здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та безпосередньо представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у

справах захисту прав військовослужбовців. Проте, урахувавши вимоги сьогодення, зокрема проведення операції Об'єднаних сил на сході нашої країни, збільшення чисельності Збройних Сил України та інших військових формувань, а також досвід зарубіжних країн, доцільно створити окремий інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав військовослужбовців.

Таким чином, ми розглянули правовий захист військовослужбовців. Військові мають права і свободу, яку надає держава і ніхто не має право їх обмежувати. Все прописано в Конституції України саме за нею держава здійснює правовий захист.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Взаємодія Збройних сил України з громадянським суспільством: довідник / Кравченко Л. О., Нікітюк Т. А., Лукічов В. Л., Арнаутова В. В.; за заг. ред. Л. О. Кравченко. – К., 2021. – 48 с. (дата звернення 09.11.2022).

2. Шевченко В. П. автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: Конституційно-правові основи військового правосуддя в Україні.- 21 с. (дата звернення 10.11.2022).

3. Медвідь Л. П. Права, свободи та обов'язки військовослужбовців в Україні: конституційноправові аспекти. Дис. ... кандидата юридичних наук. К., 2016. 249 с. URL : http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/1392/1/medvid_dis.pdf (дата звернення: 10.11.2022).

4. Рішення Конституційного Суду України від 17 берез. 2004 р. № 7-рп/2004(справа про соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів) Урядовий кур'єр. – 2004. – № 75. – 21 квіт.URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97.pdf> (дата звернення: 10.11.2022).

5. Синиця А. М. Адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення прав і свобод військовослужбовців : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.07 А. М. Синиця. – Харків, 2012. – 220 с.(дата звернення 12.11.2022).

ЗАСТОСУВАННЯ НЕНОРМОВАНОГО РОБОЧОГО ЧАСУ

Валерія БРУС

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, канд. іст. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Ненормований робочий день – це особливий режим робочого часу, який встановлюється для певної категорії працівників у разі неможливості нормування часу трудового процесу. Міра праці у даному випадку визначається не тільки тривалістю робочого часу, але також колом обов'язків і обсягом виконаних робіт, тобто навантаження[1].

Конституція України у статті 45 закріплює, що працівникові гарантується встановлена законом тривалість робочого часу. Тобто

законодавством про працю встановлена певна межа тривалості робочого часу, яка не може бути збільшена у локальних нормах, якими в більшості випадків здійснюється регулювання тривалості робочого часу на конкретних підприємствах, в установах, організаціях[1],[4].

Працівники, яким встановлено ненормований робочий день, можуть залучатися до роботи понад нормальну тривалість робочого часу, і ця робота не вважається надурочною. Порядок та умови застосування надурочних робіт працівників чітко визначений, і за його порушення може наступати відповідальність. За загальним правилом, визначеним КЗпП, застосування надурочних робіт не допускається. Окрім цього, надурочні роботи підлягають оплаті в подвійному розмірі.

То що є роботою понад нормальну тривалість робочого дня? Тут для себе слід розмежувати такі поняття, як «робочий час» та «робочий день».

Робочий час – це час, протягом якого працівник зобов'язаний трудитися відповідно до трудового договору і законодавства про працю. Робочий час вимірюється в годинах, обов'язкову кількість яких працівник зобов'язаний відпрацювати залежно від умов трудового договору та вимог норм чинного законодавства.

Законодавець чітко закріпив у ст. 50 КЗпП, що нормальна тривалість робочого часу працівника не може перевищувати 40 годин на тиждень. У разі якщо загальний сукупний робочий час працівника перевищує 40 годин на тиждень, то це вже не є нормальним робочим часом. І відповідно робота понад встановлений законом ліміт робочого часу є роботою понад нормальну тривалість робочого часу на одному і тому ж підприємстві. Крім того, окремим категоріям працівників (учителям, лікарям тощо) встановлена скорочена тривалість робочого часу – менш, ніж 40 годин на тиждень (ст. 51 КЗпП). У цьому разі така скорочена тривалість тижневої роботи для них буде нормальною тривалістю робочого часу.

Робочий день – це встановлений законом робочий час протягом доби. Тривалість щоденної роботи на кожному конкретному підприємстві визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності при змінному режимі роботи [2],[5].

Робочий час за тривалістю можна поділити на:

1. Нормальний. Тривалість робочого часу працівників встановлена 40 годин на тиждень;

2. Неповний. Робочий час становить меншу кількість годин, ніж встановлено нормативно – правовими актами;

Неповний робочий час може встановлюватись шляхом:

– зменшення тривалості робочого дня на зумовлену кількість годин;

– зменшення тривалості робочого тижня на зумовлену кількість робочих днів;

– поєднання неповного робочого дня та неповного робочого тижня.

3. Скорочений. Час протягом якого працівників повинен виконувати свої трудові функції, але оплата праці такого працівника проводиться в повному розмірі. Характеризується такими юридичними ознаками: встановлюється у законодавстві; не тягне за собою зменшення заробітної

плати; встановлюється з урахуванням фізіологічних особливостей працівників, умов праці та деяких інших підстав диференціації.

Норма робочого часу – це встановлена законом, колективним або трудовим договором для даного працівника тривалість його робочого часу за певний календарний період.

Робочими днями є понеділок – п'ятниця, а робочим часом – час з 8:00 до 12:00 та з 13:00 до 17:00 кожного такого робочого дня.

У режимі ненормованого робочого дня працівники виконують роботу понад нормальну тривалість робочого часу. У законодавстві не встановлена тривалість перепрацювань, що допускаються для виконання трудових обов'язків. Також необмежена і кількість випадків таких перепрацювань понад нормальний робочий день. Усе залежить від характеру і обсягу виконуваної роботи.

Разом з тим, як зазначено в Рекомендаціях № 7, такі перепрацювання не можуть бути систематичними. Якщо працівнику з ненормованим робочим днем, який має відповідну кваліфікацію, досвід, знання, доводиться систематично перетруджуватись понад нормальний робочий день, то потрібно:

- або порушувати питання про введення додаткових одиниць штатного розкладу;

- або переглянути, скоротити коло трудових обов'язків і впорядкувати режим роботи.

Для яких працівників може бути встановлений ненормований робочий день.

Ненормований робочий день на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності може застосовуватися для керівників, фахівців і працівників, а саме для осіб:

- праця яких не піддається точному обліку в часі;
- робочий час яких за характером роботи ділиться на частини невизначеної тривалості (сільське господарство);
- які розподіляють час для роботи на свій розсуд[2],[3].

Чинне законодавство не містить умови щодо затвердження в централізованому порядку переліків робіт, професій і посад працівників з ненормованим робочим днем. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади можуть затверджувати орієнтовні переліки за погодженням з відповідними галузевими профспілками.

Конкретний перелік професій і посад, для яких може застосовуватися ненормований робочий день, на кожному підприємстві визначається колективним договором (п. 7 Рекомендацій № 7)[3].

Цей список може розширюватися або звужуватися порівняно з орієнтовним (якщо такий є). Наприклад, такий перелік є в Галузевій угоді між Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України та ЦК Профспілки працівників освіти і науки України на 2011–2015 роки (zareєстрована Мінпраці від 06.07.2011 р. № 37).

Зазвичай список професій, посад працівників з ненормованим робочим днем із зазначенням конкретної тривалості відпустки у межах її семиденної тривалості, тобто від 1 до 7 днів включно, затверджується на

підприємстві як додаток до колективного договору. Враховуючи, що колективний договір погоджується з трудовим колективом, у працівників є можливість впливати на те, чи буде посада або професія вважатись «ненормованою»[2].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Правове регулювання обліку ненормованого робочого часу.URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Правове_регулювання_обліку_ненормованого_робочого_часу.

2. Бухгалтерський інтернет-портал. Ненормований робочий день: застосуйте правильно.URL: <https://ibuhgalter.net/articles/247>.

3. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 10.10.1997 № 7 «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку надання працівникам з ненормованим робочим днем щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці»URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007203-97#Text>.

4. Конституція України від 1996 року.(Ст. 45).URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р.(ст 50,51)URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК КРИТЕРІЙ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Валерія БРУС

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Аліна КРИШТАЛЬ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Національна ідея є невід’ємним атрибутом нації, зародження якої відбуваються ще на початковому етапі формування громадянської спільноти. Національна ідея у правовій державі визнає пріоритет національних інтересів та політичної волі громадян.

Мета дослідження – охарактеризувати поняття «національна ідея» як критерій правової держави.

Національна ідея вважається складним феноменом, при дослідженні якого слід враховувати історію становлення, політичні й етнонаціональні особливості та стратегії розвитку країни. Когорта провідних вчених вважає, що національна ідентичність та нація складаються з багатьох взаємопов’язаних компонентів, з-поміж яких можна виокремити: етнічні, культурні, територіальні, економічні та політико-юридичні.

У процесі свого розвитку національні ідеї можуть набувати нових, насамперед духовних, моральних, гуманістичних складників, які надають політиці та політичній діяльності консолідуючої спрямованості.

У контексті нашого дослідження доцільно звернутися до визначення сутності понять «ідея» та «нація». Поняття «ідея» прийнято розуміти як: 1)

поняття, уявлення, що відбивають дійсність у свідомості людини та виражають ставлення її до навколишнього світу; 2) основний принцип світогляду, переконання [1, 32]. Нація – це спільність людей, об'єднаних, незалежно від їхнього етнічного походження, політичними інтересами, усвідомленням своєї спільності на певній території (землі) з певною державною організацією (суверенітетом), єдиним громадянством [2]. Поняття «національна ідея» характеризується як система поглядів, ідей стосовно комплексу питань, пов'язаних з уявленнями про оптимальний розвиток суспільства, нації, всього народу, який проживає на території держави [3].

Національна ідея вважається духовною основою життєдіяльності нації, що ґрунтується на її пріоритетах і цінностях, системою соціокультурних координат, що задає їй світоглядні та цілеспрямовані орієнтири [2].

Вперше поняття «українська ідея» запропонував Пантелеймон Куліш, який вкладав сутність ідентичності (причетності, приналежності) до свого власного народу, його віри, традицій та культури. Перший етап філософського осмислення української ідеї сягає кінця XIX століття, другий припадає на часи революції 1917–1920 років, а становлення третього детермінував суспільно-політичний рух з метою національної суверенізації наприкінці 80-х років минулого століття. З того часу важливого значення набула структуризація змісту впровадження і легітимації національної ідеї.

Національна ідея є філософією цілепокладання нації, що визначає пріоритети в ключових сферах – духовно-світоглядній, теологічній, онтологічній, аксіологічній, вольовій тощо [2, 139]. Дослідники означеної проблеми вважають, що українська ідея – це теоретичний вираз самоусвідомлення українським народом своєї самотності та індивідуальності, цивілізаційної самоцінності, права на самовизначення, самостійний розвиток і національну незалежність.

У процесі розвитку суспільств важливе значення мають панівні в них ідеї. Тому, будуючи в Україні демократичну державу та громадянське суспільство, слід дбати, щоб ідеї, які працюють і можуть працювати у рамках правового поля, відповідали гуманним, позитивним критеріям, спрямованим на консенсус та злагоду. На жаль, історія розвитку людського суспільства терпіла страшні діяння як наслідок того, що політики, а за ними й народи, підтримували химерні ідеї – нацизму, расизму, більшовизму, які сіяли ворожнечу між людьми, приводили до насильства, протистояння, локальних і світових війн [4]. Людство прагне миру на кожному континенті, однак, повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну відбулося, а успішні дії українців щодо захисту свого суверенітету вкотре підтвердили необхідність існування національної ідеї, що ґрунтується на загальнонаціональних цінностях, патріотизмі, демократії та гуманізмі.

Зауважимо також, що окремі дослідники вважають архетипом української свідомості –персоналізм і толерантність, морально-світоглядна цінність українського етносу: гармонія, добро, справедливість, сім'я, народ, Україна. Отже, саме на цих чеснотах слід виховувати громадян в Україні сьогодні – у складний час державотворення та формування норм і

принципів цивілізованого громадянського суспільства – суспільства добробуту, поваги до прав і свобод людини та єдності.

На думку М. Томенка, становлення національної самосвідомості наших громадян відбувалося досить повільно. «Суттєвими гальмами під час вирішення цієї проблеми є не лише переоцінка принципово нових духовних цінностей та відмова від ідейних орієнтирів минулого. Проблема виглядає куди глибшою: десятиліттями українська еліта була вимушена більше боротися проти чогось, а не за щось. Вимушена була руйнувати, оскільки розбудовувати власну державу їй постійно заважали інші держави. Треба врахувати й те, що наша інтелігенція, інтелектуальна еліта (що має бути базою становлення національної еліти) формувалася переважно як провінційна. Усе це разом призвело до того, що за своєю суттю українська національна еліта стала замкненою, непристосованою до професійних політичних дискусій, пошуку компромісів і взаєморозуміння із партнерами та іншими учасниками політичному процесу» [3].

Л. Нагорна зауважує: «кристалізація національних інтересів, обстоювання економічної та інформаційної безпеки, турбота про здоровий спосіб життя і про довкілля, протидія процесам деінтелектуалізації, забезпечення умов для інтеграції та плідного діалогу різних культур і релігійних конфесій, захист конституційного порядку, громадянського миру – саме навколо цих конструктивних завдань здатні концентруватися інтелект та воля нації» [2].

Відродження суспільного інтересу до національної ідеї в Україні розпочалося наприкінці 1980-х рр. зі створенням Народного руху України. «Живий ланцюг» від Києва до Львова, яким було відзначено в січні 1990 річницю Акту злуки УНР і ЗУНР, – один із виявів національної ідеї.

Із здобуттям незалежності спостерігається своєрідний ренесанс української національної ідеї, який відбувався на тлі відродження національних традицій українського народу. Національна ідея постає як ключова думка щодо розуміння природи нації та перспектив її розвитку. У цьому сенсі українська національна ідея є не лише програмою дій на майбутнє, засвоєння і збереження здобутків минулого, його історичних, традиційних інституцій, а й науково обґрунтовані, сконсолідовані, інноваційні та інтеграційні спрямування сучасників у світоглядному, мотиваційно-ціннісному та інших духовно-інформаційних і просторово-часових вимірах. Українська національна ідея містить і телеологічний аспект, оскільки є своєрідною метою націєтворення.

Складні умови сьогодення посприяли ще активнішому формуванню і утвердженню національної ідеї, що відповідає українським традиціям, культурі, потребам суспільства та вимогам часу і є критерієм правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іваненко В. В., Кривошеїн В. В. Українська національна ідея в пошуках предметної визначеності. Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2 (45), 2020. С 25–41. URL : <https://doi.org/10.21564/2075-7190.45.200880>

2. Нагорна Л. П. Національна ідея // Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. Т. 22. URL: <https://esu.com.ua/article-71061>

3. Томенко М. В. Національна ідея як елемент політико-правової легітимації суспільства. URL : <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/1-2-2013/item/224-natsionalna-ideia-iak-element-polityko-pravovoi-lehitymatsii-suspilstva-tomenko-m-v>

4. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Дарія ВАЩЕНКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, канд. екон. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту*

В 2014 році Україна вперше за історію своєю незалежності зіткнулась з проблемою вимушених переселенців. Анексія Криму та військові дії в частинах Луганською та Донецької областей змусили тисячі українських громадян покинути свої домівки, роботу, звичне життя. Частина з них виїхали за кордон, але абсолютна більшість людей переїхали на мирну територію своєї країни [1].

Було прийнято велику кількість спеціальних законів та інших нормативно-правових актів, що стосуються захисту ВПО, але нажаль як само це законодавство так і практика його застосування виявились непослідовними, суперечливими та не забезпечили основоположних прав ВПО, які гарантовано Конституцією України та нормами міжнародного права, зокрема Європейською Конвенцією про права людини.

Протягом майже восьми років ВПО постійно стикалися з безліччю проблем, серед яких можна визначити обмеження в виборчому праві, проблеми з житлом, неможливість відкрити рахунки в банківських установах або отримати кредит, негативне ставлення до таких осіб з боку роботодавців та мешканців неокупованих територій та ін.

В зв'язку з нападом росії на Україну з 24 лютого 2022 року понад 11 млн. українців були змушені переселитися в безпечніші області країни чи виїхати за кордон [3].

Тому наразі питання сприяння інтеграції ВПО через усунення перешкод у реалізації їх прав та основоположних свобод, забезпечення повного доступу до адміністративних, соціальних, культурних та інших послуг, а також створення умов для розвитку потенціалу та посилення спроможності внутрішньо переміщених осіб у приймаючих територіальних громадах є найбільш актуальним.

Аналіз питань з якими стикаються особи, що змінили своє місце проживання в зв'язку зі збройною агресією росії, свідчать про те, що особи які станом на 24.02.2022 року вже мали статус ВПО, вимушені втрачати набагато більш часу на те, щоб отримати право на допомогу від державні в порівнянні з тими, хто такого статусу не мав. Так, вони не мають можливості подати заву на отримання допомоги через додаток Дія та повинні особисто звертатися до уповноважених органів, що по-перше, створює додаткове навантаження на ці органи, та створює черги, по-друге, це не завжди можливо зробити у зручний для таких осіб час та спосіб. В решті решт це призводить до того, що допомогу таки особи отримують пізніше[2].

Все вище викладене говорить по необхідність удосконалення правового регулювання статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальний захист внутрішньо переміщених осіб як актуальна проблема соціальної роботи в Україні / Н. В. Маркова – Вісник ЛНУ імені Т. Г.Шевченка, 2018.
2. Статус внутрішньо переміщеної особи в Україні [Електронний ресурс] // ЛІГА ЗАКОН. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://jurliga.ligazakon.net/news/211039_status-vnutrshno-peremshcheno-osobi-v-ukran.
3. Чубань В. С., Пасинчук К. М. Компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану. Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2022. № 5. С. 450-452.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МАТЕРИНСТВА. ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Катерина ЖИЛА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Ольга ДУЛГЕРОВА, канд. іст. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Протягом останніх років демографічна ситуація в нашій країні суттєво погіршилася. До цього призвело ряд чинників: по-перше, це зниження рівня народжуваності; по-друге, це недостатній рівень соціального захисту та забезпечення материнства, дитинства та сімей, які не мають достатніх ресурсів для повноцінного життя, та ще багато інших факторів.

Тож на сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетним напрямом у формуванні соціальної політики держави є соціальний захист. Під

соціальним захистом сім'ї, дитинства, материнства та батьківства варто розуміти систему економічних, організаційно-правових, фінансових заходів, які спрямовані на забезпечення належного життєвого рівня для тих, хто цього потребує. Соціальний захист має розглядатися як категорія, що відображає сукупність відносин, які складаються в суспільстві з метою забезпечення адекватної соціальної адаптації й інтеграції індивідів, не здатних самотійно справитися з негативною дією соціальних ризиків.

У положеннях Основного Закону зазначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Отже, конституційними нормами гарантується правовий і соціальний захист українського населення з боку держави, що є підґрунтям для багатьох інших механізмів правового регулювання різних об'єктів, пов'язаних із галуззю соціального захисту, наприклад, материнства й дитинства.

А також, необхідно відмітити норму статті 24 Конституції України, де йдеться про створення умов, за яких жінки можуть поєднувати працю з материнством, правовий захист материнства. Тобто Основним Законом держави створюються спеціальні умови, за яких народження дітей і процес їх виховання є для жінки не «збитковим», а, навпаки, матеріально та морально заохочуваним.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, до системи соціального захисту материнства слід віднести: адміністративно-правові, організаційно-економічні та соціально-психологічні інструменти. Ці аспекти включають в себе: квотування робочих місць; соціальні допомоги; оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами та додаткових відпусток по догляду за дитиною; у разі перебування жінки в декреті, зберігати за нею робоче місце, щоб мотивувати якомога скоріше поєднувати материнство з трудовою діяльністю; а також психологічна допомога та підтримка жінок під час та після вагітності; пропаганда толерантного та гуманного ставлення до вагітних жінок; формування культури відповідального та свідомого материнства.

Отже, вживаючи цих та запроваджуючи інших заходів соціального захисту материнства, держава не тільки зміцнює своє становище й економіку, а й забезпечує майбутнє, тому що діти – це в подальшому дорослі люди, від яких залежить розвиток країни та формування відповідального демократичного суспільства. А народжуваність дітей та їх виховання на пряму залежить від жінок, тобто матерів, тож захист їх прав та інтересів є важливим елементом діяльності державних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Опис наукових статей: - Юрчик Г. М. Соціальний захист материнства в Україні / Г. М. Юрчик // Вісник НУВГП. Економічні науки : зб. наук. праць. – Рівне : НУВГП, 2013. – Вип. 1(69). – С. 197-206. [<https://ep3.nuwm.edu.ua/4001/>]
2. Бухтіярова І. Г. Сутність адміністративно-правового регулювання захисту дитинства й материнства в Україні / І.Г Бухтіярова// Юридичний науковий

електронний журнал. – Запоріжжя: ЗНУ, 2019. – Вип. 2. – С. 123-126. [http://www.lsej.org.ua/2_2019/34.pdf]

3. Бурлака О. С. Теоретичні підходи до удосконалення соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства й батьківства в Україні / О.С.Бурлака //Науковий журнал «Право і суспільство». – Дніпро: ДГУ, 2020. – Вип. 3. – С. 96-101. [http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/3_2020/16.pdf]

4. Бурлака О. С. Щодо проблеми визначення поняття й особливостей соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства й батьківства в Україні /О.С.Бурлака // Підприємництво, господарство і право: загальноукраїнський науково-практичний господарсько-правовий журнал. – Київ: НДІППП ім. Ф.Г.Бурчака, 2019. – Вип.11. – С.123-128. [http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/11/20.pdf]

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ ДСНС

Євген КАЛИУШКО, Тетяна КІПШИНОВА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Кирило ПАСИНЧУК, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Процес поглиблення інтеграції в світове економічне співтовариство передбачає багато істотних змін у системі управління державою, складовою якої є соціально-економічна система, на основі ідеї сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Отже, пошук ефективних механізмів та дієвих методів функціонування системи соціального захисту є нагальним напрямком наукових досліджень та актуальним практичним завданням.

Дослідження проблем соціального захисту населення представлено у працях таких провідних науковців, як: Ю. Качуренко, В. Скуратівський, В. Трощинський, П. Ситник, Н. Борецька, П. Бригадін, В. Бакиров, І. Даниленко, К. Кизилова, І. Кузина, А. Чечель, Д. Тарасенко, О. Куценко та ін. Вклад учених у дослідження актуальних питань функціонування соціальної сфери є дуже вагомим, але не слід недооцінювати необхідність розвитку та вивчення питань, які стосуються подальшого розвитку соціальної сфери на шляху євроінтеграційних процесів.

Проблематика соціального захисту осіб рядового і начальницького складу ДСНС України на законодавчому рівні закріплена, однак дієвого та справедливого механізму її реалізації не відпрацьовано. Водночас суспільство становить нові й нові виклики щодо реалізації норм діючого законодавства в частині соціального захисту даної категорії осіб. Свого часу питанням

соціального захисту осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту займалися: О. Вареник, Т. Кришталь, О. Повстин, В. Чубань.

Механізм реалізації права на соціальний захист осіб рядового і начальницького складу цивільного захисту бере свій початок ще 1991 року, коли було прийнято два закони, що стосуються соціального захисту осіб зі служби цивільного захисту. Це в першу чергу Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» і спрямований на захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та розв'язання пов'язаних з нею проблем медичного і соціального характеру, що виникли внаслідок радіоактивного забруднення території; громадян, які постраждали внаслідок інших ядерних аварій та випробувань, військових навчань із застосуванням ядерної зброї, та розв'язання пов'язаних з цим проблем медичного і соціального характеру [1]. Другим є Закон 2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», який визначає основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту держави та регулює відносини у цій галузі. В статті 1 зазначеного закону говориться, що соціальний захист військовослужбовців є діяльність держави і спрямований на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин [2].

Також варто виокремити Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», який визначає правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування, гарантії працюючих громадян щодо їх соціального захисту у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, вагітністю та пологами, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, охорони життя та здоров'я [3].

Основним джерелом, що регулює питання соціального захисту осіб рядового і начальницького складу цивільного захисту є Кодекс цивільного захисту України, який було прийнято 2 жовтня 2012 року. І, хоча в статті 1 якого окреслюється, що його норми покликані регулювати відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, проте Розділ Х безпосередньо стосується питань соціального захисту. В першу чергу варто наголосити на п. 1 ст. 125 Кодексу, який зазначає, що держава гарантує достатнє грошове забезпечення особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту з метою створення умов для належного та сумлінного виконання ними службових обов'язків [4]. Статтею 115

окреслено, що соціальний держава забезпечує соціальний та правовий захист осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів управління та сил цивільного захисту і членів їхніх сімей. Медичне забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту організовується та здійснюється закладами охорони здоров'я центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту. Особи рядового і начальницького складу служби цивільного захисту щороку проходять медичний огляд з подальшим проведенням лікувально-профілактичних заходів у разі потреби (ст. 117) [4].

Також статтею 117 Кодексу цивільного захисту України гарантовано сособам, звільненим із служби цивільного захисту, або визнаними інвалідами внаслідок захворювання, каліцтва, пов'язаного з виконанням службових обов'язків право на медичне та санаторно-курортне забезпечення за рахунок коштів, передбачених на утримання центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, інших центральних органів виконавчої влади, які здійснюють державний нагляд у сфері техногенної та пожежної безпеки, реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці та державного гірничого нагляду, управління зоною відчуження [4]. Норма статті 118 Кодексу передбачає механізм виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), травми або поранення, захворювання чи інвалідності осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту. Особи рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та члени їхніх сімей забезпечуються жилими приміщеннями за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Статтею 120 Кодексу регулюються питання оплати комунальних послуг та пільг на неї.

З аналізу законодавчої бази в частині соціального захисту працівників ДНСН видно, що через систему соціального захисту держава виявляє себе реально відповідальною за долю, добробут, майбутнє даної категорії осіб. Окрім того соціальний захист такої категорії осіб виконує дві функції: реабілітаційну та превентивну. Перша виступає методом пасивної підтримки адресної допомоги, друга – акумулюється на майбутнє. Таким чином сучасна соціально-економічна політика держави у сфері соціального захисту осіб рядового і начальницького складу цивільного захисту включає в себе не тільки соціальні блага, а й забезпечення в разі необхідності психологічної реабілітації та санаторно-курортного лікуванням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28 лютого 1991 року № 796-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12>.

2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року 2011-XII. URL: [akon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12).

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV. URL: [https:// zakon. rada.gov.ua/ laws/ show/ 1105-14](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14).

4. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 2 жовтня 2012 року N 5403-VI. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T125403?an=1567>.

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ МІСТА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Роман КІРІН, д-р юрид. наук, доцент

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова НАН України»*

Закон України «Про звернення громадян», ведений в дію майже через чотири місяці після прийняття Конституції України, був покликаний врегулювати питання практичної реалізації громадянами України наданих їм конституційних прав: 1) вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності; 2) викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб, державних і громадських органів; 3) брати участь в управлінні державними і громадськими справами, для: 3.1) впливу на поліпшення роботи органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; 3.2) відстоювання своїх прав і законних інтересів та відновлення їх у разі порушення [1].

У ст. 3 згаданий закон наводить та розкриває види звернень громадян, під якими розуміються викладені в письмовій або усній формі: - пропозиції (зауваження); - заяви (клопотання); - скарги. Звернення може бути подано окремою особою (індивідуальне) або групою осіб (колективне).

У 2015 р. Закон України «Про звернення громадян» був доповнений положеннями, в яких запроваджувалися електронні звернення (далі – е-звернення) та електронні петиції (далі – е-петиція) [2].

Зокрема, письмове звернення дозволяється надсилати з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (е-звернення). Натомість, особливою формою колективного звернення громадян, у тому числі, й до органу місцевого самоврядування є е-петиція.

Е-петиції та е-звернення, відповідно до Концепції розвитку електронної демократії (далі – е-демократії) [3], є одними з найбільш поширених інструментів е-демократії, що застосовуються сьогодні в Україні як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні. Також створені ресурси для оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних, у тому числі з використанням електронних платформ, наприклад «Громадянське суспільство і влада», «Розумне місто» чи «Єдина система місцевих петицій», які поєднують у собі кілька електронних інструментів участі.

Більшість платформ е-участі в Україні мають на меті полегшення комунікації влада-громадянин і часто пов'язані із впровадженням

інструментів е-демократії [4, с. 21-26]: - «Smart City» – концепція взаємодії міської влади, бізнесу і суспільства задля розвитку «розумної» інфраструктури міста на основі впровадження технічних, управлінських та суспільних інновацій; - «Розумне місто» – е-платформа, що пропонує містам активацію обраних сервісів, які сприяють самоврядуванню з одного боку, і ефективному е-урядуванню – з іншого; - «Відкрите місто» – е-платформа, що дозволяє мешканцям міст комунікувати з місцевими органами влади і комунальними підприємствами та в інтерактивному режимі висувати пропозиції щодо покращення благоустрою і вирішення нагальних проблем міста; - «Контакт-центри міст для звернень громадян» - відносини регулюються законами України «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації» і належать до сфери управління виконавчих органів міських/обласних рад; - «Громадські платформи е-участі» - соціальний проєкт спільної дії «Зробимо разом», «Civil Society App», незалежна платформа громадянських ініціатив «Мій Голос».

Вказану платформу «Розумне місто» часто ототожнюють з проєктом «Відкрите місто», яка є краудсорсинговою інтернет-платформою для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, а також для самоорганізації громадян. На її сайті існують 2 розділи: 1) «Проблеми» - дає можливість створювати повідомлення про проблему, яке буде направлено у відповідну організацію для вирішення; 2) «Корисні об'єкти» - карта міста, на яку користувачі порталу можуть наносити різного роду корисні об'єкти, як то: лікарні, школи, зони паркування, туристичні об'єкти, зони безкоштовного Wi-Fi, пункти прийому батарейок тощо [5].

При цьому, розробники комунікаційної платформи «Відкрите місто» звертають увагу на те, що е-спілкування мешканців міста чи територіальної громади з підрозділами місцевих органів влади або комунальних підприємств на її сторінках не має статусу офіційного листування, відтак воно не може бути: а) опубліковане у засобах масової інформації; б) використане у вигляді посилань як офіційна відповідь органу місцевого самоврядування. Тому, для отримання офіційної відповіді необхідно звернутися у відповідні органи влади міста у порядку, визначеному законом про звернення громадян.

Тож, наразі можна розмежовувати офіційні (публічні) та неофіційні (приватні) звернення громадян. Більше того, практика застосування інструментів у сфері відкритості міста свідчить, що вони можуть розглядатися і як окремий проєкт, що розглянутий вище, і як їх сукупність. Остання може бути представлена безпосередніми (виробничими) та допоміжними (організаційними) видами. Наприклад, добровільне неприбуткове об'єднання органів місцевого самоврядування «Асоціація відкритих міст» пропонує наступні послуги [6]: - безкоштовний доступ до е-платформ, програмних продуктів та рішень, які розробляються з ініціативи Асоціації, її міст-членів та партнерів, зокрема доступ до платформи «Відкрите місто» та всього її функціоналу; - участь у навчальних та поляризаційних заходах; - пошук розробників необхідних для міста ІТ-рішень; - консультації щодо використання програмних продуктів, які використовують інші міста; - сприяння у пошуку джерел фінансування

майбутніх проектів, які покращують взаємодію влади та громадян. У довіднику «Е-рішення у містах» розглядаються такі інструменти як: відкрите місто, відкритий бюджет, відкриті дані, місто активних громадян, партисипативна демократія, Угода мерів, Demo Ukraina DH, відкрита реклама та інші.

Крім того, інструменти забезпечення відкритості міста пропонується класифікувати за предметом їх реалізації на: - безпеки та оборони держави; - антикорупційні; - муніципальні; - безпеки міста; - бюджетні; - фінансово-економічні; - інформаційні; - земельні; - екологічні; - житлові; житлово-господарські; - господарські; - комунальні; - інвестиційні; - транспортні тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 28.10.2022).

2. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України від 2 липня 2015 р. № 577-VIII. *Офіційний вісник України* від 07.08.2015 р., № 60, ст. 1951.

3. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2022).

4. Інструменти е-демократії у містах України. Інформаційно-аналітичний довідник / А. Ємельянова М. Довбенко, П. Завадська, Д. Хуткий, С. Лобойко, М. Наход; За ред. С. Лобойка, М. Находа, Д. Хуткого. – К., 2017. – 58 с.

5. E.DEM. Відкрите місто. Платформа електронної демократії. URL: <https://opencity.e-dem.ua/about> (дата звернення: 28.10.2022).

6. Асоціація відкритих міст. Електронні рішення владі і громадянам. Послуги. URL: <https://avm.org.ua/pro-asotsiatsiyu/poslugu/> (дата звернення: 28.10.2022).

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анастасія КЛИМЕНКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, канд. екон. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту*

В умовах воєнного стану змін у повноваженнях, компетенції, правах та обов'язках, порядках та процедурах зазнають майже всі державні інституції [1].

Процес трансформації українського суспільства на якісно нову державу підтримується реформуванням усіх соціальних інститутів, Національна поліція не є винятком. Від ефективності діяльності цієї державної установи залежить громадський порядок, безпека громадян, їх життя і здоров'я, попередження та попередження правопорушень. Тому все більш актуальним стає питання взаємодії поліції та громадських формувань на партнерських засадах особливо в воєнний період [2].

В умовах воєнного стану органи внутрішніх справ широко вживають заходи адміністративного припинення, спеціального призначення, їх застосування є переважно прерогативою поліції, що відрізняє їх від заходів припинення загального призначення, які використовуються в діяльності багатьох суб'єктів адміністративно-правової охорони [2].

Забезпечення публічної безпеки та порядку має велике значення для держави, у зв'язку з чим воно є одним із пріоритетних завдань Національної поліції України. Однак в умовах напруженої політичної, економічної та соціальної ситуації, викликаній воєнною агресією з боку Російської Федерації, ця проблема вирішується недостатньо ефективно.

Однією з причин такої ситуації є відсутність на законодавчому рівні єдиного категоріального апарату у сфері забезпечення правопорядку, зокрема відсутність єдиного визначення поняття публічної безпеки та порядку[1].

Законом України «Про Національну поліцію» передбачено, що «діяльність поліції здійснюється у тісній взаємодії та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на партнерських засадах та спрямована на задоволення їх потреб». Питання запровадження режиму воєнного стану в Україні регулює Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року. Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Метою введення воєнного стану є створення умов для надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Особливості організації діяльності органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану визначено чинним законодавством, насамперед Законом України «Про правовий режим воєнного стану» і залежать від завдань, які повинні бути виконаними та стану оперативної обстановки. З урахуванням оперативної обстановки, наявної інформації, політичних, економічних,

соціальних умов, географічного положення, інших обставин розробляються спеціальні плани, відповідно до яких здійснюється розстановка особового складу та матеріально-технічне забезпечення органів внутрішніх справ.

Об'єктом уваги діяльності органів внутрішніх справ є внутрішні загрози військового стану України, особливо такі, як криміналізація суспільства, розвиток "тіньової економіки", різні прояви тероризму, неналежне виконання законів і низький рівень правопорядку та ін.

Отже, основною функцією органів внутрішніх справ щодо забезпечення режиму воєнного стану є протидія внутрішнім загрозам, чого досягають вирішенням таких завдань, як боротьба зі злочинністю, особливо з її організованими формами; протидія різним проявам тероризму; забезпечення громадської безпеки тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна поліція України в умовах воєнного стану: монографія Національна поліція України в умовах воєнного стану. Настільна книга поліцейського. Під. заг. ред. Копотуна І. М. Київ. ВД «Професіонал», 2022. 508 с. <https://jurkniga.ua/contents/natsionalna-politsiya-ukraini-v-umovakh-voennogo-stanu-nastilna-kniga-politseyskogo.pdf> (дата звернення: 13.05.2022)

2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 13.05.2022)

СУТНІСТЬ ДИПЛОМАТІЇ У ПРОЦЕСІ ВЕДЕННЯ ПЕРЕМОВИН У ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Єлена КОБИЛКА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Аліна КРИШТАЛЬ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

У сучасному світі все частіше відбуваються міжособистісні, міждержавні та міжнаціональні конфлікти, відповідно, виникає нагальна потреба у протидії цим конфліктам. Зважаючи на це, основною метою дипломатії є наукове пізнання як феномен шляхетності ведення перемовин, що забезпечує особистість, державу і суспільство.

Мета дослідження – визначити сутність дипломатії у процесі ведення перемовин у правовій державі.

Процес ведення міжнародних перемовин має понад тисячолітню історію, однак наукове дослідження перемовин розпочалось в середині минулого століття. Впродовж тривалого часу їх зводили до дипломатичних перемовин з військових або торгових питань, вони слугували засобом затвердження результатів військових дій, що фіксувалися як мирні

договори або як правила торгової взаємодії. З початку 50-х років відбулося ускладнення перемовин як за змістом, так і за кількістю учасників, кожному з яких при виконанні дипломатичних задач необхідно враховувати сотні чинників.

Термін «дипломатія» походить від грецького *'diploma'*, яким називали здвоєні дощечки із написами, що видавалися посланцям для підтвердження їх повноважень. В основу цього поняття закладено ідеї, оскільки це сфера мислення і прийняття шляхетних рішень.

Дипломатія вважається шляхетним способом вирішення соціального конфлікту, охоплює всі сторони життя спільноти і призводить до необхідності мудрих рішень, що є ресурсом самореалізації, самовідтворення особистості, держави та суспільства.

Сучасні наукові розвідки, присвячені проблемам дипломатії, важко уявити без посилань на праці відомого британського дипломата і політика Г. Нікольсона. Так, Т. Грачевська [1] аналізує погляди Г. Нікольсона на процес виникнення та особливості здійснення дипломатичної практики. Г. Нікольсон виділяв два напрями дипломатії – концепцію військової дипломатії та концепцію торгівельної, комерційної дипломатії, або «концепцію крамаря». Для першого напрямку було характерним здійснення політики сили, приділення значної уваги питанням національного престижу, для другого ж головною метою було ведення політики, спрямованої на одержання прибутку. Зважаючи на це, перша концепція розглядає дипломатію як війну, яка здійснюється іншими засобами, а для другої дипломатія є фактором, що допомагає світовій торгівлі. Мета дипломатії, на думку Г. Нікольсона, полягає в тому, щоб підтримувати відносини між двома суверенними державами за допомогою перемовин, наголошуючи на тому, що мистецтво ведення перемовин вимагає наявності спеціальних здібностей, які не завжди притаманні звичайним політичним діячам та пересічним громадянам.

Уявлення про ідеального дипломата суттєво різнилися у кожному історичну епоху. Провідною якістю професійного дипломата Г. Нікольсон вважає правдивість, під якою він має на увазі не лише утримання від використання неправди, а й попередження неправди чи приховування правди. Другу сходинку у ієрархії професійних якостей Г. Нікольсон відводить точності, яку він розділяє на дві категорії – точність мислення та моральна точність. На думку Г. Нікольсона, професійним дипломатам часто буває притаманна так звана «моральна неточність», тобто свідоме ухиляння дипломатів від надання прогнозів щодо розвитку певних ситуацій; нечітке транслювання позиції свого уряду представникам іншої країни, що не дозволяє зрозуміти справжній стан речей. Такі дії є ухилянням від відповідальності, що є одним із найважливіших обов'язків дипломата. Ще одна важлива для професійного дипломата якість – врівноваженість. По-перше, він завжди повинен перебувати у гарному настрої або, принаймні, приховувати неспокій; по-друге, дипломат має бути надзвичайно терплячим. Дипломату також має бути притаманна така якість як скромність. Однією із найбільш небезпечних якостей для дипломата, на думку Г. Нікольсона, є марнославство, що може призвести до

нехтування порадами та думками більш досвідчених колег. Найбільшу небезпеку марнославство має у ході ведення дипломатичних переговорів, адже саме тоді дипломат втрачає здатність до емпатії та здійсненні необхідних маневрів задля досягнення мети, поставленої у ході переговорів. Також дипломат має бути лояльним стосовно керівника своєї держави, уряду, міністра й міністерства в цілому, своїх співробітників.

Що стосується перемовин під час збройних конфліктів і війн, збройне протиборство гібридної війни особливо суттєво впливає на важливий компонент міжнародно-політичної системи – державу, яка прагне компенсувати аномальні процеси, що посилюються війною. Іншими словами, повинна зростати регулююча роль держави у всіх сферах життя суспільства, що виявляється у запровадженні чи незапровадженні воєнного стану на частині території або по всій країні, створенні надзвичайних органів управління і зосередженні в їх руках всієї повноти влади, розширенні повноважень служб безпеки, обмеженні демократичних свобод тощо.

Синдром сучасних гібридних війн, суттєвою основою яких є збройне протиборство, накладає глибокий відбиток на глобальний імідж міжнародного життя. Тому інтереси захисту країни і ведення саме збройного протиборства потребує дипломатичної консолідації всіх сил народу як прояву її мудрості. При цьому, переможців у війнах нового покоління –гібридних не постає, оскільки будь-яка державна система не витримує випробувань сучасною реальністю [2]. Тому вкрай необхідні нові дипломатичні підходи для інформаційного захисту всіх верств населення з боку кожної особи, держави та суспільства.

Окрім того, завданням дипломатії є спроба пом'якшити жорсткі кордони, зокрема у релігійній і нерелігійній площинах.

Таким чином, формування, становлення та розвиток нової дипломатичної парадигми в умовах глобалізаційних процесів має забезпечувати цілісність держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грачевська Т. Погляди Г.Нікольсона на дипломатичну практику та дипломатичний інструментарій // Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. 2019. С. 79–84. URL : <https://orcid.org/0000-0001-6214-6767>
2. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Єлена КОБИЛКА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, канд. екон. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту*

Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) – єдине місце (приміщення), де можна отримати найнеобхідніші адміністративні послуги у комфортних умовах [1].

Адміністративні послуги надаються суб'єктами надання адміністративних послуг безпосередньо або через центри надання адміністративних послуг [2].

Відповідно до статті 64 Конституції України, статей 121, 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. №64 «Про введення воєнного стану в Україні» Кабінет Міністрів України постановив:

1. Зупинити строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та видачу дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану в Україні.

2. Поновити зупинені строки у місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану на відповідній території України [3].

Верховна Рада у першому читанні ухвалила законопроект №7269 про функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Завдяки йому місцева влада отримає механізми оперативного управління громадами під час війни [4].

Серед ключових пропозицій законопроекту — удосконалення порядку надання адміністративних послуг в умовах воєнного стану. Зокрема передбачено зупинку строків надання адмінпослуг, якщо інше не встановить Уряд. Також уніфіковано підхід до надання послуг, щоб вони максимально надавались на територіях, де немає бойових дій, проте з урахуванням наявних безпекових загроз (обмежений доступ до реєстрів тощо) [4].

Верховна Рада на своєму офіційному сайті надала роз'яснення щодо діяльності ЦНАП у воєнний час. Так, на територіях, де не ведуться бойові дії, ЦНАП працюють у повному обсязі та надають усі необхідні послуги [5].

Щодо тих ЦНАП територіальних громадах, на територіях яких ведуться бойові дії, Верховна Рада 24 березня 2022 року внесла відповідні зміни до законодавства та прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану» [5].

Закон передбачає, що центральна влада у цих громадах може визначати особливості надання адміністративних та інших публічних

послуг. При цьому перебіг строків звернення за отриманням таких послуг і строків їх надання зупиняється (якщо інше не визначено КМУ) [5].

Адміністратори ЦНАП, посадові особи органів місцевого самоврядування, які перемістилися з території на якій проводяться бойові дії мають переважне право на призначення на вакантні посади в органах місцевого самоврядування без конкурсного відбору, за умови наявності у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи [5].

Крім того, через центри надання адміністративних послуг у громадах на території яких ведуться бойові дії надаються всі адміністративні послуги, які на цій території надаються безпосередньо суб'єктами надання адміністративних послуг [5].

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що на територіях, де не ведуться бойові дії, ЦНАП працюють у повному обсязі та надають усі необхідні послуги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ЦНАП: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/снар>.
2. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI. Відомості Верховної Ради, 2013, № 32, ст.409. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>.
3. Терміни надання адмінпослуг зупинені на час війни: веб-сайт. URL: <http://kiev.dsp.gov.ua/novyny/terminy-nadannia-adminposluh-zupyneni-na-chas-viiny/>.
4. Адмінпослуги й адмінпроцедура: підсумки квітня 2022: веб-сайт. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/adminposluhy-i-adminprotsedura-pidsumky-kvitnia-2022/>.
5. Як працюють центри надання адміністративних послуг у воєнний час?: офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221128.html>.

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Валерій КОЖЕВНИКОВ

Черкаський науково-дослідний

експертно-криміналістичний центр МВС України

Важливою умовою розвитку держави є забезпечення її економічного зростання, покращення рівня життя та соціальних гарантій людей.

Становлення України як незалежної та суверенної держави можливо лише за умов успішного проведення політичних, економічних та соціальних реформ, реформ у правоохоронній сфері та судової гілки влади. Очевидно, що боротьба з корупцією стала головним пріоритетом у реформуванні всіх сфер життя нашого суспільства і держави [1, с.3].

Законодавство України визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок

застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [2].

На сьогодні суспільство спостерігає недостатню ефективність в діях створених спеціалізованих антикорупційних правоохоронних органів при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень.

Серед багатьох причин такого стану можливо віднести невміле використання суб'єктами розслідування спеціальних знань, а саме залучення експертів до проведення судових експертиз.

Розслідування корупційних правопорушень нерозривно пов'язане з процесом дослідження різноманітних документів і використанням наявної в них інформації, тобто:

- встановлення функції документа в можливій конкретній злочинній діяльності;

- встановлення виконавця чи автора документа.

Саме системою наукових знань про різновиди документів, що функціонують у кримінальному судочинстві, а також засобами, способами, методами їх дослідження займається криміналістичне документознавство, куди входять:

- техніко-криміналістичне дослідження документів: коли, на чому, чим виготовлено документ;

- письмовомовно-криміналістичне дослідження документів, яке, своєю чергою, утворюється з почеркознавства та авторознавства [3, с. 209].

Найчастіше об'єктами експертних досліджень у більшості корупційних кримінальних правопорушень є документи, які містять рукописні тексти.

Об'єктами експертних досліджень у таких провадженнях є документи, які є носіями доказової інформації і містять рукописні тексти, в яких закріплені думки певних осіб (в тому числі службових), окремі події або факти, пов'язані з діяльністю підприємств. Викладений зміст в окремих документах часто використовується як засіб для вчинення корупційних кримінальних правопорушень.

Найбільш поширеним завданням, яке ставиться перед експертом-почеркознавцем є ідентифікація виконавця тексту або підпису.

Необхідність встановлення виконавця тексту або підпису може виникнути у слідчого чи суду під час вивчення письмового документа, коли зміст написаного становить доказ певного факту. Це може бути резолюція керівника підприємства на документі про необхідність закупівлі чи списання товаро-матеріальних цінностей, або підпис керівника у наказі про прийняття або звільнення особи з роботи. Встановлення виконавця тексту документа може вказати на коло осіб, причетних до вчинення привласнення, розтрати або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовим становищем, встановити зв'язок між конкретними особами при отриманні незаконної вигоди. Крім цього нерідко зустрічаються випадки, коли для підтвердження факту позики видаються розписки. У результаті пред'явлення таких розписок підозрюваним встановлюється, що підписи на розписках виконані тими ж особами від імені яких вони значаться, а сам змістовний текст або його частина, за їхніми свідченнями, виконані не ними, а були дописані іншими особами (наприклад, сума прописом, окремі цифри).

В окремих випадках можуть ставитись і завдання у вирішенні діагностичних питань, таких як:

- встановлення факту письма в незвичних умовах або при незвичному стані особи, що його виконувала;
- встановлення одночасності виконання всіх фрагментів тексту, які підлягають дослідженню;
- вирішення питання давності виконання досліджуваного рукопису;
- визначення статі виконавця по рукописному тексту тощо.

Такі почеркознавчі дослідження можуть мати місце у випадках, коли підозрювана особа стверджує, що підписувала документ в незвичних для себе умовах написання, або в інший період часу, аніж вказано у реєстраційному журналі обліку вихідних документів тощо.

Так, наприклад встановлення виконавця дописки частини тексту в документі вирішується почеркознавчою експертизою, а конкретно встановлення факту дописки в документі вирішується технічною експертизою документів, а саме дослідженням реквізитів документів. Експерту серед інших, можуть ставитись завдання у встановленні факту, способу зміни виконання реквізитів документів; визначення давності їх виконання (нанесення) та встановлення їх первинного змісту.

Реквізити по своїй природі бувають рукописні, у вигляді відбитків друкарських форм (печаток чи штампів) та наклеєні (наприклад фото на документі).

Серед інших завдань дослідження документів є дослідження друкарських форм. Об'єктами такого дослідження є поліграфічні документи (у т.ч. виготовлені засобами оперативної поліграфії), цінні папери, грошові банкноти, а також відтиски печаток та штампів на різних документах.

Результати експертиз документів та їх подальше сприяння в розкритті та розслідуванні корупційних правопорушень значною мірою залежать від підготовки об'єктів для проведення експертиз, у т.ч. максимального надання порівняльного матеріалу, чіткого (недвозначного) формулювання питань, які виносяться на вирішення експертизи та уникнення питань, які не відносяться до компетенції експерта.

Отже, криміналістичне документознавство безперечно є вагомим інструментом у розслідуванні корупційних правопорушень. Вагомість висновків судово-почеркознавчих та технічних експертиз документів у процесі доказування обставин корупційних правопорушень можлива лише внаслідок правильного підходу до підготовки об'єктів досліджень, порівняльних матеріалів, їх якості та коректного формулювання питань, які виносяться на вирішення експертиз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Призначення судових експертиз у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення [Текст] : метод. рек. О. М. Шрамко, В. В. Юсупов, Ю. О. Пілюков, А. А. Саковський. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 92 с.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення 20.10.2022).
3. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підручник. Київ: Кондор, 2005. 588с.

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКСТРЕНОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ ЗА НОМЕРОМ «112» – КРОК ДО СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ ЄС

Віталій КОСТЕНКО, канд. наук з держ. упр.

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Сучасні виклики та загрози, пов'язані з військовою агресією Російської Федерації проти України, вимагають системного та оперативного реагування всіх органів державної влади на надзвичайні та екстрені ситуації, адекватної трансформації сектору безпеки і оборони.

За період введення воєнного стану в Україні по т.ч. навантаження на служби екстреної допомоги населенню різко зросло. Так, середня кількість щоденних екстрених викликів до служб 101, 102 і 103 з часу введення воєнного стану зросла на 45 %. Зважаючи на це, питання створення в Україні системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером «112» (Система - 112) знаходиться у фокусі уваги Президента України, тому що зараз, як ніколи, ця екстрена комунікація потрібна людям.

«112» – це чергово-диспетчерська система екстреної допомоги населенню, яку запроваджено в усіх країнах-членах Європейського Союзу (ЄС) (відповідно до пропозицій Європейської комісії № 91/396/ЕЕС від 1991 р.), ключовим елементом якої є диспетчерський центр, який координує дії таких спецслужб як поліція, пожежна охорона, швидка медична допомога, рятувальні служби й інші. Унікальність номеру 112 у тому, що його можна набрати з будь-якого телефонного апарата – навіть мобільного без SIM-карти, без введення PIN-коду та при заблокованій клавіатурі. Щоправда, у деяких країнах для набору номера 112 в телефоні все-таки має бути SIM-карта. Під час виклику на номер 112 автоматично визначається місцезнаходження абонента, а також є можливість спілкуватися різними мовами.

Створення та впровадження Системи - 112 є одним із зобов'язань у межах Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та (ЄС), Європейським співтовариством із атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

В Україні вперше про екстрену службу порятунку 112 заговорили ще у 2008 році, відповідальним за створення та впровадження Системи - 112 Уряд тоді визначив Міністерство надзвичайних ситуацій. На сьогодні за впровадження цієї системи відповідає МВС України.

У статті 74 Кодексу цивільного захисту України зазначено, що впровадження Системи – 112, правові та організаційні засади її функціонування визначаються законодавством. Так, 13 березня 2012 року в Україні прийнято Закон від № 4499-VI «Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112» [1]. Відповідно до статті 3 закону Система - 112 забезпечує організацію надання екстреної допомоги населенню у разі загрози виникнення або виникнення екстрених ситуацій. Вона включає центри екстреної допомоги населенню за номером 112, оперативно-диспетчерські служби, підрозділи екстреної допомоги

населенню, які з використанням електронних комунікаційних мереж, програмних, технічних та інших засобів надають екстрену допомогу населенню. Основними принципами функціонування Системи - 112 є оперативне і цілодобове реагування на екстрені виклики та комплексний підхід до надання екстреної допомоги населенню. Постановою КМУ від 17.10.2012 № 1031 затверджено Порядок функціонування Системи - 112 [2].

Перший етап впровадження Системи - 112 відбувався в рамках підготовки і проведення в Україні чемпіонату Європи - 2012 в Києві, Львові, Харкові та Донецьку. У 2020 р. були заяви про створення пілотного проєкту єдиного номера екстреної допомоги 112 у Києві, Київській і Дніпропетровських областях. Однак, повноцінного впровадження Системи-112 не відбулось.

Інфраструктура, яка наразі існує - номери 101, 102, 103 та 104 - Україні дісталася у спадок з радянських часів, і відтоді вона особливо не модернізувалася. Ця система побудована через логіку комутації екстрених викликів на наземній інфраструктурі за географічним принципом. В умовах військових дій на території нашої держави ця система дала збій.

Як приклад, коли Чернігів був майже оточений росіянами і навколо міста точилися активні бойові дії, вони призвели пошкодження наземної частини інфраструктури. І коли вона була зруйнована, комунікацію було повністю втрачено. Тобто у людей частково працювали стаціонарні телефони, десь працювали мобільні телефони, частина з операторів не працювала, частина – підтримувала роботу. Але додзвонитися люди нікуди не могли, бо був порушений цей порядок визначених комутацій, і з'єднання просто не відбувалося. Із цієї ситуації співробітники поліції і ДСНС виходили, зокрема, таким чином: вони друкували на листках номери мобільних телефонів і розклеювали по місту для того, щоб хоча б якось люди могли про щось надати інформацію. В умовах бойових дій, коли Чернігів був майже оточений, не було жодної можливості відновити роботу екстрених викликів. Тобто логіка впровадження цієї нової системи – це, зокрема, і про централізовану комутацію викликів. Є центральний оператор та диспетчерсько-регіональні центри. Диспетчер знаходиться у тій місцевості, яку знає, розуміє, які сили і засоби є на місці, та відповідно спрямовує їх.

У зв'язку із необхідністю реагування на екстрені виклики в умовах воєнного стану Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112» від 7 вересня 2022 року № 2581-IX було удосконалено Систему - 112 [3]. Тепер, у разі ДТП, щоб звернутися до служб екстреної допомоги не потрібно буде дзвонити за різними номерами телефонів, такими як 101, 102 або 103, достатньо буде набрати єдиний номер 112. *На лінію 112 зможуть звертатися за допомогою також люди, які не володіють державною мовою.*

Закон передбачає створення єдиного центру прийняття та обробки екстрених викликів, що дозволить забезпечити належний рівень надання екстреної допомоги населенню у разі загрози виникнення або виникнення екстрених ситуацій: організація прийняття звернень до екстрених служб за

принципом «єдиного вікна», що дозволить особі використовувати для виклику єдиний номер 112; забезпечення Служби 112 та оперативно-диспетчерських служб (101, 102, 103 та 104), цілодобовим онлайн - доступом до відповідних фактичних даних із результатами фіксації технічними засобами громадських місць та метаданих до них; надання екстреним службам права автоматично отримувати інформацію про місце перебування абонента (дані геолокації) і впровадження обов'язку постачальників електронних комунікацій надавати екстреним службам таку інформацію.

Побудова Системи – 112 шляхом поєднання традиційних методів реагування на екстрені та надзвичайні події та інформаційно-телекомунікаційних технологій дозволить: підвищити ефективність надання допомоги населенню; удосконалити діяльність аварійно-рятувальних служб, поліції та медиків; віддалено «бачити» ситуацію на місці екстреної події; оперативно задіяти доступні ресурси; забезпечувати інформацією урядові та регіональні кризові центри в реальному масштабі часу.

Для цього потрібна консолідація всіх служб. Це і комунальні служби, і МОЗ, і поліція, і ДСНС. Це дуже амбітний і вкрай важливий у стані військових дій не території України проєкт. Ми повинні не тільки розвивати систему прийняття екстрених викликів, але й надавати психологічну та консультаційну допомогу. Для цього нам потрібна розвинена технічна база, матеріальне оснащення і навички тих співробітників, які будуть надавати консультації та реагувати на ці виклики. Повноцінне функціонування Системи 112 – один з пріоритетів МВС.

Варто зазначити, що даний Закон має належність за предметом правового регулювання до міжнародно-правових зобов'язань України в сфері європейської інтеграції та сфери дії права ЄС. Предмет правового регулювання закону охоплюється положеннями Глави 14 «Інформаційне суспільство» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Правовідносини, які є предметом правового регулювання закону, в ЄС регулюються – Директивою Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2018/1972 від 11 грудня 2018 року про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій [4].

Зазначене свідчить, що навіть в умовах воєнного стану Україна продовжує виконувати зобов'язання, передбачені Угодою про асоціацію з ЄС.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Закон України. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4499-17#Text>.

2. Про затвердження Порядку функціонування системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2012 р. № 1031. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1031-2012-%D0%BF#n12>.

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Закон України. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2581-IX#Text>.

4. Висновок щодо проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 (реєстр. № 7581 від 22.07.2022 р., н.д. О. Бондаренко та інш.) 1: Верховна рада України Комітет з питань інтеграції України до ЄС. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/XI07787K.PDF>.

ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗА ПРОВАПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віталій КОСТЕНКО, канд. наук з держ. упр.

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

24.02.2022 у зв'язку із повномасштабною військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента № 64/2022 [1] було введено воєнний стан, як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, її територіальній цілісності.

При цьому, населені пункти нашої держави систематично зазнають ракетних ударів, а в прифронтових містах та селах – бомбардувань, артилерійських та мінометних обстрілів. Внаслідок цього гинуть та зазнають поранень українські громадяни.

Чинним законодавством України у сфері цивільного захисту (ЦЗ) передбачений чіткий алгоритм поведінки громадян та відповідні повноваження органів державної влади, місцевого самоврядування, керівників підприємств і організацій усіх форм власності у випадку виникнення надзвичайної ситуації (НС). Шляхом відповідних оповіщень органи управління ЦЗ доводять до мешканців населених пунктів інформацію про загрозу та виникнення НС, повітряної тривоги, аварій, катастроф, епідемій, пожеж. Після отримання таких оповіщень, громадяни мають діяти відповідно до наданих інструкцій та правил ЦЗ. Зокрема, припинити роботу та вжити необхідних заходів безпеки [2].

Зважаючи, що ціллю ворога стають об'єкти цивільної інфраструктури, торгові центри, дитячі садочки та школи, після повідомлення про повітряну тривогу, негайна зупинка роботи таких закладів із подальшою евакуацією людей, допоможе зберегти людські життя.

Події в місті Кременчук на Полтавщині, коли вдень було завдано ракетного удару по ТРЦ «АМСТОР», в якому знаходилась велика кількість відвідувачів, показали, що нехтування керівництвом торгового центру оповіщення про повітряну тривогу призвело до загибелі 21 особи. Саме тому, у керівників організацій, установ, підприємств та інших роботодавців,

має бути відпрацьований чіткий та зрозумілий алгоритм дій на випадок повітряної тривоги або інших сповіщень про небезпеку, які надходять від органів управління ЦЗ.

Чинним законодавством (ст. 175 КУпАП) за правопорушення у сфері ЦЗ встановлена адміністративна відповідальність у вигляді накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб та фізичних осіб-підприємців - від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

З метою посилення відповідальності за недотримання вимог у сфері ЦЗ до Верховної Ради України було внесено проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану» від 11.07.2022 № 7546. Його автор вважає, що розмір та ступінь адміністративного стягнення (покарання) за такі правопорушення не співмірний тяжкості трагічних наслідків (загибелі і травмування людей) і не відповідає теперішнім умовам функціонування держави в умовах воєнного стану [3].

Метою законопроекту є встановлення кримінальної відповідальності за порушення вимог законодавства у сфері ЦЗ, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю людей або призвело до загибелі людей. Пропонується доповнити чинну редакцію Кримінального кодексу України новою статтею 270-2 (Порушення законодавства у сфері цивільного захисту, вчинене в умовах воєнного стану).

За висновками Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України законопроект не відповідає вищезазначеній меті його розроблення. Так, у диспозиції ч. 1 нової ст. 270-2 КК йдеться про кримінально каране діяння у вигляді порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері ЦЗ, вчинене службовою особою підприємства, установи, організації або громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності в умовах воєнного стану, якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю людей.

При цьому, звернення до ч. 1 ст. 4 Кодексу ЦЗ України (редакції Закону № 2228-IX від 21.04.2022) свідчить, що цивільний захист - комплекс заходів, які реалізуються на території України в мирний час та в особливий період і спрямовані на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від НС та інших небезпечних подій, запобігання виникненню таких ситуацій та подій, ліквідацію їх наслідків, надання допомоги постраждалим, здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної та техногенної безпеки. Тобто, поняття «цивільний захист» є комплексним та стосується не лише необхідності вжиття належних заходів при оповіщенні населення у разі виникнення чи загрози виникнення НС, а й заходів з питань пожежної або техногенної безпеки, створення та утримання фонду захисних споруд ЦЗ, діяльності аварійно рятувальних служб, гасіння пожеж, ліквідації НС тощо. У зв'язку із зазначеним, з'ясувати, про порушення яких саме встановлених

законодавством вимог у сфері ЦЗ йдеться у новій ст. 270-2 КК, вкрай складно. А отже, унеможлиблюється й встановлення змісту об'єктивної сторони, як одного із обов'язкових елементів складу запропонованого кримінального правопорушення, а так само й відмежування вказаного діяння від інших суміжних правопорушень [4].

У свою чергу, ДСНС України у своїх пропозиціях до законопроекту також вважає, що він не відповідає основній меті його розроблення. Крім того, застосування у ньому мовної конструкції «порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів у сфері ЦЗ» призведе до неоднозначності її застосування, зважаючи на її абстрактність [5].

Отже, прийняття даної норми кримінального права потенційно можна вважати необхідною передумовою посилення заходів безпеки, спрямованих на захист населення від загибелі та важких поранень під час бойових дій в умовах воєнного стану. Однак, введенню цієї норми має передувати науково і юридично обґрунтований висновок, а також продуманий механізм правомірного її застосування в юридичній практиці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 / Президент України. Офіційне інтернет - представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74531.

3. Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1397398>.

4. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану». Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1442245>.

5. Пропозиції Державної служби України з надзвичайних ситуацій до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо порушень законодавства у сфері цивільного захисту, вчинених в умовах воєнного стану» від 11.07.2022 № 7546. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/document-2866005.pdf>.

РЕФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Діана КОТЛЯР

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Розбудова європейської правової держави та громадянського суспільства в Україні вимагає викорінення негативних соціальних чинників. Серед них криється і корупція, що є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої є надзвичайно важливою справою [2].

В Індексі сприйняття корупції (ІСК), що укладається глобальною антикорупційною організацією Transparency International та базується на оцінках підприємців та аналітиків, за підсумками 2021 року наш показник знизився порівняно з попередніми роками і Україна посідає 122 сходинку у переліку зі 180 країн світу [3].

Наразі в державі створені умови для викорінення корупції і не просто задекларовано наміри запобігати та протидіяти корупції, а реально проявлено політичну волю на вищих щаблях влади щодо проведення повного реформування не лише антикорупційного законодавства, а і всієї державної антикорупційної політики [4].

Ще до початку війни антикорупційна реформа передбачала такі основні напрямки.

1. Належне та ефективне функціонування Єдиного державного реєстру декларацій.

Якісно нового рівня у сфері запобігання та протидії корупції було досягнуто у зв'язку з імплементацією базових антикорупційних законів, якими було посилено юридичну відповідальність за порушення вимог щодо декларування доходів і майна, у контексті адміністративного та кримінального права.

Як на національному, так і на міжнародному рівні визнано, що система електронного декларування України є унікальною як з технічної точки зору, так і за її масштабами [6].

2. Підвищення рівня доброчесності публічних службовців та громадськості.

Недостатній рівень доброчесності окремих службовців, зловживання владою, відсутність критичного ставлення більшості громадян України до проявів побутової корупції та сприйняття незаконного матеріального заохочення як дієвого інструменту для вирішення питань – одні з основних факторів, що сприяють виникненню корупції та ускладнюють її викорінення.

Впродовж останніх років здійснюється системна робота з імплементації системи планування локальної антикорупційної політики (антикорупційних програм) на основі результатів оцінки наявних корупційних ризиків. Методологія оцінки таких ризиків була затверджена Національним агентством з питань запобігання корупції як органом, який

забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, здійснюючи превентивні заходи [1].

3. Забезпечення ефективної діяльності антикорупційних органів, які забезпечують боротьбу з корупцією на 3 рівнях:

1-й рівень – превентивна функція. Ключовим спеціалізованим антикорупційним органом є Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Серед завдань НАЗК розробка проєктів Антикорупційної стратегії та Державної програми з її виконання; погодження антикорупційних програми інших органів; проведення антикорупційної експертизи проєктів законів та актів Кабінету Міністрів України [6].

2-й рівень – оперативна функція. Завдання – розслідувати корупційні правопорушень та злочини. Головними органами на які покладені вказані завдання є: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – розслідує корупційні злочини, що стосуються високопосадовців або великих сум державних коштів; Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – самостійний підрозділ Офісу Генерального прокурора, який здійснює процесуальне керівництво та підтримує державне обвинувачення у ВАКС у провадженнях, що належать до підслідності НАБУ; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що не проводить досудових розслідувань корупційних злочинів, однак його діяльність є важливою для ефективного розслідування таких кримінальних проваджень. Займається виявленням та розшуком активів, одержаних від корупційних злочинів, управляє такими активами (допоки вони під арештом); Державне бюро розслідувань (ДБР) – правоохоронний орган, створення якого було передбачено Кримінальним процесуальним кодексом України. Розслідує окремі корупційні злочини, вчинені здебільшого правоохоронцями та організованими групами [1].

3-й рівень – судова функція. Завдання – притягувати до відповідальності. Антикорупційний орган – Вищий антикорупційний суд (ВАКС) – вищий спеціалізований суд у системі судустрою України. Здійснює розгляд проваджень про корупційні злочини, які розслідувало НАБУ, ухвалює рішення як суд першої та апеляційної інстанцій [6].

4. Забезпечення ефективної комунікаційної підтримки реформи.

Ключова мета комунікації – підвищення рівня поінформованості громадян та бізнесу щодо персональної відповідальності за корупцію, шляхів уникнення та викриття корупційних дій.

В рамках антикорупційної стратегії Національне агентство провело низку просвітницьких заходів, які охопили різні соціальні групи слухачів [1].

Із 24 лютого Україна живе в умовах війни. З того дня довелось швидко переходити на воєнні рейки. Деякі бізнеси вимушено перелаштовуються чи закрили виробництва, люди мігрують й емігрують, а державні інституції налаштовують діяльність у нових обставинах. Не виключенням це стало і для державних органів, які провадять діяльність щодо упередження та боротьби з корупцією, тож органи антикорупційної системи адаптувалися до воєнних реалій.

У мирний час детективи НАБУ і прокурори САП активно викривали порушників закону й вели досудові розслідування їхніх справ. Із початком війни вони продовжують робити те саме, хоча і з меншою резонансністю.

У НАЗК призупинені контроль звітності політичних партій, перевірка декларацій і моніторинг способу життя посадовців. Натомість НАЗК зосередило більшу частину своєї непрофільної роботи на санкційній політиці. Для цього агентства разом з МЗС створили портал «Війна й санкції», де можна дізнатися, на кого вже наклали санкції, які країни відтягують цей процес, і закликати ввести обмеження на конкретних людей чи компанію.

Антикорупційні детективи та прокурори допомагають Офісу Генерального прокурора збирати докази воєнних злочинів окупантів: фіксують інформацію від потерпілих та очевидців.

Агентство з розшуку та менеджменту активів також продовжує виконувати свою основну функцію – розшукує активи злочинців. Саме агентство «вполювало» яхту Медведчука. Також АРМА може отримати в управління майно (картини, антикваріат, годинники, золоті монети тощо), яке правоохоронці вилучили в маєтку екс-очільника ОПЗЖ під час обшуків. Агентству передають й активи у кримінальних справах, пов'язаних з війною. В управління АРМА вже перейшли російські літаки та залізничні вагони, а також білоруські вантажівки[5].

Продовжує, хоч і з меншою швидкістю, розглядати резонансні справи Вищий антикорупційний суд. Для прикладу із 24 лютого і по червень ухвалено сім вироків щодо 9 осіб. На підставі ухвал суддів ВАКС, було спрямовано 459 624 803 гривень на потреби Збройних Сил України, а на користь держави звернено понад 6 млн грн. В найбільш гострий період повномасштабного вторгнення, засідання проводилися за допомогою відеоконференцзв'язку[8].

Як бачимо, всі антикорупційні органи по-різному допомагають наблизити перемогу у війні. Чимало питань антикорупційної реформи цілком природньо лишаються в процесі вирішення, як-от розробка НАЗК плану із виконання Антикорупційної Стратегії, ухваленої 20 червня 2022 року Верховною Радою України. Війна не повинна відтермінувати їх вирішення. Боротьба за майбутнє України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави триває.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боротьба з корупцією: Урядовий портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/borotba-z-korupciyeyu>
2. Грищук, М. Передумови виникнення та протидії корупції: історико-правові аспекти [Текст] / Максим Грищук // Актуальні проблеми правознавства. – 2020. – Вип. 2. – С. 28-35.
3. Індекс сприйняття корупції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
4. Реформування антикорупційної політики держави: мета та шляхи реалізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_36515

5. Війна і боротьба з корупцією. Робота антикорупційних органів під час воєнного стану. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-i-borotba-z-koruptsiyeyu-roboto-antukoruptsijnyh-organiv-pid-chas-voennogo-stanu/>

6. Антикорупційна енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/antukoruptsijna-systema-v-ukrayini>

7. Три роки Вищому антикорупційному суду: Українська правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/09/5/7365830/>

8. Статистичні звіти ВАКС про здійснення правосуддя: Вищий антикорупційний суд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hcac.court.gov.ua/hcac/gromadyanam/reports/>

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ РЯДОВОГО І НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

*Тетяна КРИШТАЛЬ, д-р екон. наук, професор
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

*Катерина ПАСИНЧУК, канд. наук з держ. упр.
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

В умовах сьогодення питання забезпечення належного соціального захисту особового складу служби цивільного захисту набуває особливої актуальності.

Право соціального захисту співробітників ДСНС – це система правових норм, якими регулюються суспільні відносини з соціального, матеріального забезпечення, обслуговування й утримання особового складу у повсякденному житті та у разі настання соціальних ризиків.

Державне регулювання правових відносин у сфері забезпечення соціальних гарантій співробітників служби цивільного захисту здійснюється шляхом внесення відповідних змін та доповнень до існуючих спеціальних нормативно-правових актів з метою їх удосконалення відповідно до вимог часу.

В главі X Кодексу цивільного захисту України констатовано, що держава гарантує соціальний та правовий захист осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, працівників органів управління та сил цивільного захисту і осіб, звільнених із служби цивільного захисту [1].

Слід констатувати, що національне законодавство щодо соціального захисту характеризується нестабільністю, безсистемністю, суперечностями, дублюванням тощо. НПА часто змінюються та доповнюються, що суттєво змінює зміст та спрямування політики України

у сфері соціального забезпечення. Не всі, положення законів та підзаконних актів передбачають джерела фінансування і механізми реалізації прав особового складу, що робить положення законодавства декларативними.

При цьому, варто акцентувати увагу на тому, що чинною реформою ДСНС зроблено акцент на посиленні соціальних гарантій по відношенню до особового складу, що проявляється у збільшенні грошового забезпечення, проведенні заходів щодо оздоровлення співробітників та членів їх сімей, забезпеченні житлом тощо. Так, з метою забезпечення належного соціального захисту осіб рядового й начальницького складу служби цивільного захисту, особливо в умовах воєнного стану, у липні 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо соціального захисту осіб рядового й начальницького складу та умов проходження служби цивільного захисту [2]. Зокрема, законом урегульовано отримання пільгового санаторно-курортного лікування; виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), отримання травми або поранення, захворювання чи інвалідності таких осіб; збереження виплати пенсій особам, яких повторно прийнято на службу цивільного захисту під час дії особливого періоду.

А саме, частину першу статті 117 Кодексу цивільного захисту [1] доповнено абзацом другим такого змісту: «Державним службовцям, працівникам органів та підрозділів цивільного захисту гарантується надання безоплатної медичної допомоги у закладах охорони здоров'я центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері цивільного захисту».

Статтю 118. викладено в такій редакції: Одноразова грошова допомога призначається і виплачується в разі [2]:

1) загибелі особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту під час виконання нею службових обов'язків або смерті внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, отриманих під час виконання нею службових обов'язків;

2) смерті особи рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту, що настала в період проходження нею служби;

3) встановлення особі рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого нею під час виконання службових обов'язків або внаслідок захворювання, пов'язаного з виконанням нею службових обов'язків, або встановлення особі протягом шести місяців після звільнення її із служби інвалідності з причин, зазначених у цьому пункті;

4) встановлення особі рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, пов'язаних з проходженням нею служби, або встановлення особі протягом шести місяців після звільнення її із служби інвалідності з причин, зазначених у цьому пункті;

5) отримання особою рядового чи начальницького складу служби цивільного захисту поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання під час виконання нею службових обов'язків, що призвело до часткової втрати працездатності без встановлення їй інвалідності.

До того ж главу 25 Кодексу цивільного захисту України доповнено статтями 1181-1184 такого змісту [2]:

«Стаття 1181. Особи, які мають право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги

Стаття 1182 регламентує розмір одноразової грошової допомоги.

Стаття 1183 визначає порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги.

У Статті 1184 визначено підстави, за наявності яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються.

Вищезазначені норми набувають чинності з 1 січня 2023 року.

Отже, вищезазначені зміни до законодавства дозволять урегулювати однакове з військовослужбовцями та поліцейськими право на соціальний захист особам рядового й начальницького складу служби цивільного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 2 жовтня 2012 р. № 5403-VI. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо соціального захисту осіб рядового й начальницького складу та умов проходження служби цивільного захисту: Закон України від 8 липня 2022 року № 2379-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2379-20#Text>

СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИСТА

Людмила КУЗНЕЦОВА, канд. юрид. наук

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Нові геополітичні виклики, сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід країни у світовий простір вимагають трансформацій в професійній юридичній діяльності, яка безпосередньо стосується захисту прав громадян. І саме тому така діяльність повинна відповідати як нормам права так і нормам моралі. Сучасні правники належать до представників влади, є посадовими особами, які наділені владними повноваженнями, що полягають у захисті інтересів держави, суспільства і громадян від негативних посягань.

У структурі правової системи будь-якої держави, України зокрема, правничій професії належить провідна роль з погляду як розробки її концептуальних засад, так і реалізації функцій цієї системи на практиці. Саме юристи, обіймаючи посади судді, прокурора, співробітника Служби безпеки, митних або фіскальних органів, займаючись науково-педагогічною діяльністю будучи провідними фахівцями є експертами в підготовці

проектів законів та інших нормативно-правових актів. Центральне місце посідають працівники юридичних департаментів (юристи): міністерств, відомств, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій – в забезпеченні правового порядку в середі їх структури. Тому рівень розробки та втілення стандартів правничої професійної діяльності в житті суспільства і держави має бути безперечним.

З історичної точки зору юридична професія є не чим іншим як конкретним культурно-історичним досвідом. Юридична професія як самостійний, конкретно-історичний тип соціально організованої праці вимагає здійснення певної підготовки, а як форма групової діяльності є втіленням застосування людиною своїх специфічних сил і можливості, реалізації всіх своїх здібностей. Вимоги до правника формує суспільство, яке на кожному етапі свого розвитку формує власну ідеологію, тобто систему панівних цінностей та ідеалів. Характеристики членів суспільства та представників професійних груп розглядаються з точки зору властивостей соціокультурної взаємодії, в матриці якої вони знаходяться: юрист-суспільство-культура.

Наразі актуальною є проблема мобільності для різних професій. Поняття «мобільність» визначається та досліджується в різних сферах діяльності людини, зокрема: в соціальній під час побудови соціальної кар'єри; професійній, під час формування соціально-професійна мобільності; академічній, яка дає характеристику європейській мобільності; культурній, освітній, інформаційній.

Притаманний професійній діяльності юриста державний характер, що пов'язаний з питаннями дотримання державної дисципліни, забезпеченням законності, зміцненням правопорядку. Робота юриста характеризується високими вимогами до точного відповідності прийнятих ним рішень чинному законодавству. Він зобов'язаний активно проводити в життя політику держави, відповідально ставиться до дорученої справи, бути готовим до захисту прав, свобод і законних інтересів особистості, інтересів суспільства і держави від протиправних посягання.

Стандарти незалежності юридичної професії визначають вимоги щодо допуску до юридичної професії і юридичної освіти; правової просвіти населення; юридичного обслуговування населення; а також права і обов'язки юристів; принципи та завдання об'єдань та асоціацій юристів, дисциплінарного провадження щодо правника. Керуючись встановленими правилами, стандартами і етичними нормами, юристи при виконанні своїх обов'язків завжди повинні діяти вільно, чесно і безстрашно, відповідно до законних інтересів клієнта і без якого-небудь втручання або тиску з боку влади чи громадськості.

В свою чергу міжнародні стандарти професійної діяльності правника містяться у деклараціях, рекомендаціях, резолюціях, директивах, інших міжнародно-правових документах, які ухвалюються в межах міжнародних організацій. Ці міжнародні документи мають різну юридичну силу. Ті з них, які затверджені статутними органами міжнародних організацій обов'язково підлягають впровадженню в національне законодавство та юридичну практику всіх держав, що є членами даних міжнародних організацій.

Отже, належна робота юриста як професіонала безпосередньо залежить від формування професійної компетентності майбутніх юристів у контексті стандартизації, з врахуванням глобалізаційного та інтеграційного контекстів; повинна бути орієнтована на міжнародні професійні стандарти та етичні кодекси для юридичних професій. Також в разі необхідності має здійснюватися корегування професійних і освітніх стандартів правника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мірошніченко Л. В., Лещенко А. С. Особливості професійної діяльності юриста. *Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи*: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки - 2021 в Україні. Київ: ДНДІ МВС України, 2021. С.227-228
2. Чернищук Н. Місце та призначення юриста в суспільстві та державі. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 6 (8). С.646-653.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Уляна ЛЕОНІДОВА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Аліна КРИШТАЛЬ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Активна участь громадян у суспільно-політичному житті, зокрема – у формуванні правової держави передбачає наявність у них політичної культури. На становлення сучасної політичної культури українського суспільства значний вплив мають радикальні зміни, що відбуваються у економічному, соціальному, політичному і духовному житті.

Мета дослідження – визначити особливості політичної культури суспільства у контексті вирішення проблем формування правової держави в Україні.

Поняття «політична культура» було вперше використано у працях німецького філософа І. Гердера ще у XVIII ст. Дослідженням проблем формування політичної культури у різні часи займалися В. Білецький, Р. Войтович, Л. Даймонд, Л. Діттмер, В. Ребкало, А. Рештер, У. Розенбаум, С. Савлук, Е. Шиллз та ін. Так, Г. Алмонд трактує поняття «політична культура» як взірць орієнтації на політичну діяльність, що відображає сутність політичної системи. Д. Робертсон характеризує політичну культуру як ідеї та відношення до правової дисципліни, правових зобов'язань, освіти тощо. На думку Б. Гірвіна, основною функцією політичної культури є визначення політичних ідеалів країни та її ідентичності.

С. Орлов вважає політичну культуру «сукупністю історично зумовлених відносно стійких переконань, уявлень, ціннісних орієнтацій,

моделей поведінки в діяльності суб'єктів політичного процесу, тобто своєрідним досвідом суспільства, що зафіксований у законах, звичаях, традиціях» [1, 32].

У широкому розумінні поняття «політична культура» є своєрідною сферою суспільної культури, що тісно пов'язана з політикою. Структурними елементами політичної культури вважаються мова, наука, мистецтво, ремесло, предмети матеріального виробництва, а також політичні знання та оцінка політичних явищ, емоційний компонент політичних позицій, приклади політичної поведінки тощо.

У своєму дослідженні Л. Півнева [2, 78–80] звертає увагу на взаємозалежність понять «політична» і «популярна» культура. Термін «популярна культура» вказує на нові види художньої, соціокультурної практики, що виникають на початку XXI століття. Візуальний образ стає ключовим засобом популярної культури, за допомогою якого можна сформуванати національну і культурну ідентичність, єдність нації, і має при цьому позитивну конотацію. Особливістю політичної і популярної культур дослідниця вважає відмінність у їх використанні політичними силами. Популярна культура сприяє формуванню політичної, що знаходить своє вираження в рекламі, політичних новинах, зокрема із залученням соціальних мереж тощо. Формуючи певні політичні погляди, реклама, шоу-бізнес, белетристика, специфіка проведення певних урочистостей відображаються у політичній культурі суспільства у вигляді своєрідних кліше. З одного боку, зазначене дає можливість різним соціальним групам легше сприймати складні політичні процеси, а, з іншого, – нівелює високопрофесійну культуру, викривлює сприйняття, зводить культурні надбання та цінності до примітивізму.

Вважається, що політична культура – це певні рамки, які сприяють формуванню певних типів поведінки і надають спрямованості, де значну роль відіграють як емоційні орієнтації (почуття, настрої, психологічна налаштованість і т. п.), так і оцінювальні орієнтації (судження, думки, уявлення). Політична культура охоплює культуру політичної свідомості, що виявляється у формі політичних уявлень, переконань, цінностей, традицій, звичаїв, норм, культури політичної поведінки, у вигляді системи фундаментальних політичних цінностей і моделей поведінки. Таким чином, політична культура – це система загальноприйнятих більшістю населення основних політичних цінностей та ідеалів, яка знаходить своє вираження у політичній культурності і передбачає у суб'єкта наявність ґрунтовних політичних і правових знань, чіткої політичної лінії і стійких моральних переконань.

Вважається, що високий рівень розвитку політичної культури, зумовлює появу ознак демократії, з-поміж яких можна виокремити представництво інтересів населення у належний спосіб, надання переваги консенсусному методу вирішення гострих політичних питань, можливість локалізації складних соціально-політичних проблем, врахування думки усіх зацікавлених сторін у процесі законотворення тощо [1, 33].

Таким чином, політична культура відіграє важливу роль у процесі формування правової держави, саме тому необхідно забезпечити

сприятливі умови для зростання політичної свідомості населення, засвоювати уроки минулого і створювати перспективи для розвитку населення і країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орлов С. Ф. Політична культура як основа формування парламентаризму. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. № 3(19) (2013). С. 31–34. Право. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2013.3\(19\).32229](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2013.3(19).32229)

2. Півнева Л. М. Політична і популярна культури як предмет політологічного аналізу. Політичний менеджмент. №6. 2006. С. 74–81. URL : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/pivneva_politychna.pdf

ПРОБЛЕМАТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА

Олександра ЛЯМЗІНА
Державний податковий університет

НК – Анастасія АНТОНЮК, канд. юрид. наук, доцент
Державний податковий університет

В нашій державі, згідно з Конституцією України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може бути свавільно позбавлений такого права [1]. В свою чергу, посягання на безперечно головну соціальну цінність в державі вважається одними з найнебезпечніших злочинів.

Одним із таких злочинів, який посягає на життя людини є доведення особи до самогубства, за який передбачено відповідальність Кримінальним кодексом України [2]. Самогубство є своєрідною реакцією людини на відчуття незахищеності, яке виникає внаслідок недосконалості українського закону. Суспільна небезпека такого кримінального правопорушення характеризується тим, що воно не тільки посягає на природне невід'ємне право людини на життя, але й виражається винятковою підступністю, аморальністю, жорстокістю і спрямованістю проти гуманних засад у взаємних відносинах між людьми.

Самогубство – це одна з найважливіших проблем суспільного здоров'я, яка викликає величезні соціальні витрати і страждання людини, сім'ї, суспільства. Злочини, що спрямовані проти життя та здоров'я людини, визнаються одними із найбільш суспільно небезпечних у світі. Тому притягнення осіб, які здійснюють такі діяння до кримінальної відповідальності є необхідним і потребує вагомої та своєчасної уваги з боку кожної держави. Наразі, із розвитком мережі Інтернет, сучасних технологій, різноманітних соціальних мереж і розвитком складної соціальної структури суспільства, з'являються нові небезпечні явища, які пов'язані з доведенням до самогубства за допомогою використання нових технічних засобів [3].

З появою великої кількості способів доведення до самогубства, даний злочин кваліфікується як злочинне діяння, вплив якого побудований не на фізичному примусі, а шляхом спонукання, що доволі часто несе у своєму підґрунті довірчі, а деколи навіть дружні відносини між потерпілим та правопорушником. Відповідно правопорушник може переконувати потерпілого, аргументуючи необхідність здійснення самогубства, пояснюючи, що лише у смерті виявляється єдиний вихід із ситуації, яка склалась в його житті. З психологічної точки зору, дана стратегія є особливо ефективною з пригніченими особами, які ще навіть до початку впливу мали думки про здійснення самогубства, були невдоволені своїм життям, або перебували у стані безнадії та відчаю [4].

Проблема кваліфікації доведення до самогубства викликає великі труднощі у правозастосовній діяльності. Це стосується встановлення причинного зв'язку між самими діями винного та самогубством, або замахом на самогубство потерпілого, встановлення вини тощо. Також проблеми можуть виникнути при відмежуванні доведення до самогубства як загальної норми від тих, які мають спеціальний склад кримінальних правопорушень. Необхідно відрізнити доведення до самогубства від вбивства.

Однією з причин невеликої кількості розпочатих кримінальних проваджень за доведення до самогубства є недосконалість чинного кримінального законодавства України. Під час криміналізації доведення до самогубства необхідно не лише досліджувати взаємодію особи з іншими людьми, її гармонію із власним внутрішнім та зовнішнім світом, але й враховувати фактори, які впливають на рівень життя особи, умови її проживання, стан здоров'я, освіченість, тип характеру, наявність психологічних проблем та схильностей до здійснення самогубства тощо [5].

Наразі, нечітке формулювання статті, яка стосується такого діяння, як доведення до самогубства та відсутність єдиної правової позиції стосовно кваліфікації даного діяння має наслідок нечисленної практики притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення такого злочину: це зумовлюється досить нечітким формулюванням конкретних кримінальних правових норм та відсутністю єдиної позиції, яка б змогла запобігти виникненню колізій та прогалин у чинному законодавстві.

З метою удосконалення правового регулювання в сфері забезпечення безпеки та життя кожної особи, враховуючи право на життя та його захист, необхідно виділити головні напрями, за якими повинна здійснюватися протидія вчиненню даних правопорушень, а саме:

- здійснити популяризацію системи центрів та служб психологічної допомоги та реабілітації;
- запровадити обмеження поширення інформаційної доступності насильства у засобах масової інформації;
- забезпечити дієвий механізм вчасного реагування правоохоронних органів на такі кримінальні правопорушення;
- розробити спеціальні норми, які б змогли протидіяти новим викликам доведення до самогубства [3].

Отже, доведення до самогубства вважається досить особливим злочином, адже це єдиний злочин проти життя особи, який не може взаємодіяти із поняттям «вбивство» тому, що здійснюється самим потерпілим. Через специфіку елементів складу даного кримінального правопорушення у теорії та на практиці виникає досить багато проблем, суперечностей. Тому існування прогалін в українському кримінальному законодавстві зумовлює необхідність удосконалення кримінальних норм, які регулюють це питання, а також подальшого дослідження даної теми з метою усунення таких прогалін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Крилач М. Кримінальна відповідальність за доведення до самогубства. 2020. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/20566/1/%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%86%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98%20%D0%9A%D0%A0%D0%98%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%90_p226-230.pdf
4. Маслова О. О., Кунченко А. А. Аналіз правопорушення доведення до самогубства. *Молодий вчений*. № 5 (93). 2021. URL: <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/596/579>
5. Кончина К., Сисой В. Основні проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за доведення до самогубства. *Підприємництво, господарство і право*. № 4. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/41.pdf>

ДИСТАНЦІЙНА ЮРИДИЧНА ОСВІТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Любомира МЕЛЕХ, канд. юрид. наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Уведений в Україні воєнний стан із 24 лютого 2022 року унеможливував очне навчання здобувачів вищої освіти, тому дистанційне навчання стало єдиною доступною формою в системі освіти на початку війни. Так, відповідно до статті 57 Закону України «Про освіту» щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або ж надзвичайного стану, зазначається, що здобувачам вищої освіти, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується

організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [1].

Успішній реалізації дистанційного навчання в країні істотно сприяє її державна політика. За роки незалежності було ухвалено ряд законів щодо інформатизації суспільства, а саме Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні», Закон України «Про Національну програму інформатизації», «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» та ін.

Щоправда події 2020 року через пандемію COVID-19, коли заняття у вищих навчальних закладах було припинено, дистанційне навчання набуло широких масштабів і науково-педагогічні працівники за період локдауну набули значного практичного досвіду.

Сучасний рівень розвитку комп'ютерної техніки та різноманітного програмного забезпечення надає широкі можливості для підвищення ефективності навчання, однак в умовах воєнного стану використання комп'ютерних технологій значно ускладнюється. Дистанційне навчання – одна із форм навчання, яка виникла й удосконалювалася разом із розвитком інтернет-технологій, і на сьогодні має чіткі характерні ознаки, принципи і певні методичні напрацювання.

Дефініція «дистанційне навчання» характеризується різноманітністю визначень, що свідчить про широкий діапазон підходів до його тлумачення. Спеціальна література дає таке визначення: дистанційне навчання – сукупність технологій, що забезпечують доставку тим, хто навчається, основного обсягу досліджуваного матеріалу; інтерактивна взаємодія студентів і викладачів у процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу, а також у процесі навчання [2, с. 27].

Беззаперечним є той факт, що на сьогодні підготовка юристів дистанційно набуває популярності. Виклики сучасного суспільства, зокрема воєнний стан в Україні, вносять свої корективи в систему дистанційної освіти. Вона стає більш затребуваною, зростає актуальність проблем, пов'язаних з організацією навчання різних курсів здобувачів вищої освіти, поєднанням традиційних методів навчання зі специфічними для дистанційної освіти.

Проте актуальною характеристикою сучасного стану дистанційного навчання в галузі юридичної освіти є наявність як позитивних аспектів, так і невирішених проблем. З одного боку, онлайн спілкування певним чином ускладнює діалог між суб'єктами навчання, але з іншого – дає можливість для спілкування людей, позбавлених безпосередньої взаємодії.

Виокремлюють такі труднощі та переваги запровадженого дистанційного навчання, серед недоліків якого є як технічні питання, так і психологічні проблеми. Реальність показала, що не всі заклади вищої освіти технічно не підготовлені, викладачі не мають досвіду використання освітніх платформ. Студенти зазначили відсутність живого спілкування й обмежений доступ до комп'ютера, оскільки батьки (брати/сестри) теж переведені на віддалену роботу (навчання) [3].

Є також думки про те, що дистанційне навчання – це лише ілюзія реального процесу, хоча й кожен студент-юрист, використовуючи комп’ютерні навчальні програми (що забезпечує індивідуалізацію навчання), може практично застосовувати отримані знання для розв’язання проблемних ситуацій.

Інформаційно-комунікативні технології сьогодні можуть забезпечити освітню діяльність різноплановими, компактними й оперативними засобами, що слугують активному пізнавально-творчому розв’язанню студентом-юристом суттєвих суперечностей у теорії і практиці. Проте сучасні технології не замінять викладача та його функції організатора навчальної діяльності, експерта, консультанта, який створює психологопедагогічні умови для тих, хто навчається [4, с. 258].

Організація якісного масового дистанційного навчання в умовах воєнного стану – надважкий та складний процес. Однак систематична робота щодо запровадження та вдосконалення сучасних технологій дистанційного навчання в освітній процес допоможе згодом досягти позитивних результатів.

Утім дистанційна форма навчання в низці випадків (брак часу, далека відстань від навчального закладу тощо) може виявитися більш зручною особливо для самих суб’єктів, що отримують освітні послуги, адже завдяки використанню інформаційних технологій розширюється доступ абітурієнтів до можливості здобуття юридичної освіти. Саме в цьому й полягає одна із найбільш важливих переваг дистанційної форми навчання майбутніх правників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Фесенко М. В. Цей багатополосний світ: Формування сучасної системи міжнародних відносин. *Політика і час*. 2005. № 12. С. 26–36.
3. Капліна Г.А. Дистанційне навчання в процесі підготовки юристів. URL: [file:///C:/Users/dorokhinaua/Downloads/026-029%20\(1\)](file:///C:/Users/dorokhinaua/Downloads/026-029%20(1)).
4. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні : монографія / за ред. В. М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ВОЄННОГО ХАРАКТЕРУ

*Ольга МЕЛЬНИК, канд. техн. наук, с. н. с.
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Виклики сьогодення, а саме збільшення кількості надзвичайних ситуацій воєнного характеру, призводять до вимушеного руху населення, як всередині країни, так і поза її межами. Станом на жовтень 2022 року

кількість внутрішньо переміщених осіб збільшилася до 4,6 млн осіб [1]. Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні [2].

Тому особливого значення набуває правовий захист внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – громадян України, іноземців або осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, які були змушені залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. ВПО потребують різного роду допомоги: фінансової, гуманітарної, соціальної, психологічної тощо.

Нормативно-правове регулювання повинно забезпечувати вирішення таких основних проблем ВПО: працевлаштування дорослих членів сім'ї; пошук місця проживання; надання медичних послуг; регуляція процедури оформлення необхідних документів для отримання матеріальної допомоги; відкриття банківського рахунку для отримання соціальних допомог; оформлення паспорта громадянина України; надання психологічної підтримки; влаштування дітей в дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади, студентів – у заклади професійної (професійно-технічної) освіти та заклади вищої освіти; організація дозвілля тощо.

Чинне законодавство України намагається вирішити ряд проблем, які постають перед ВПО. Наприклад, Урядом розроблено комплексну державну програму щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України [3]. Метою такої програми є розв'язання основних проблем громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, та зниження рівня соціальної напруженості серед них і в суспільстві; сприяння інтеграції та соціальній адаптації таких осіб за новим місцем проживання; допомога в забезпеченні створення належних умов для життєдіяльності, прав та реалізації потенціалу; забезпечення соціальної, медичної, психологічної та матеріальної підтримки; створення передумов для компенсації завданої їм майнової (матеріальної) та моральної шкоди; створення сприятливих умов для добровільного повернення на місце попереднього проживання.

Державою визначено механізм надання пільгових іпотечних кредитів ВПО на придбання житла за кошти, передбачені у державному бюджеті за програмою «Надання пільгових іпотечних кредитів ВПО» [4]; механізм надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій і розміру грошової компенсації постраждалим,

житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації [5]; механізм надання компенсації центральним та місцевим органам виконавчої влади, військовим адміністраціям за спожиті комунальні послуги під час розміщення ВПО у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану [6], механізм компенсації витрат, що пов'язані з безоплатним тимчасовим розміщенням (перебуванням) ВПО [7], механізм викупу, будівництва житла з метою передачі для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів, коштів міжнародних донорів, добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством [8] та ряд інших механізмів.

Крім вищеперерахованих нормативно-правових актів існує ряд законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють забезпечення прав і свобод ВПО, посилення гарантій дотримання прав і свобод ВПО, посилення соціального захисту ВПО тощо. Тому, на сьогодні виникає необхідність проведення систематизації нормативно-правового регулювання соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Укрінформ. Кількість переселенців в Україні після початку повномасштабного вторгнення збільшилася втричі. URL: <https://www.ukrinform.ua>.

2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

3. Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1094. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2015-%D0%BF#Text>.

4. Питання надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам за рахунок коштів гранту, наданих Кредитною установою для відбудови (KfW): Постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 р. № 451. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2021-%D0%BF#n43>.

5. Про затвердження Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2013 р. № 451. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/947-2013-%D0%BF#n7>.

6. Про затвердження Порядку та умов надання компенсації за спожиті комунальні послуги під час розміщення внутрішньо переміщених осіб у будівлях (приміщеннях) об'єктів державної, комунальної та приватної власності у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2022-%D0%BF#Text>.

7. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 р. № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022-%D0%BF#Text>.

8. Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 р. № 495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2022-%D0%BF#Text>.

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анастасія МИКОЛЕНКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Кирило ПАСИНЧУК, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Військова агресія Російської Федерації та здійснення нею окупаційних військових дій на території України є новими реаліями геополітичного процесу сучасності. Російська збройна агресія проти України розпочалася в 2014 році і триває дотепер:

– у лютому-березні 2014 - російське збройне вторгнення в Автономну Республіку Крим, що є складовою територіальної цілісності суверенної України, з подальшою окупацією півострова;

– з квітня 2014 року – терористично-окупаційні дії на території Східної України (в Донецькій, Луганській областях);

– з 24 лютого 2022 року – повномасштабне вторгнення російських військ на територію України, введення воєнного стану в Україні, початок нового етапу визвольної війни України від російських загарбників.

Системний аналіз чинного законодавства, у тому числі і положень Законів України: «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VII [1], «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-XII [2], що закріплює особливості правового статусу та повноважень військових адміністрацій як тимчасових державних органів здійснення публічно-владних управлінських функцій.

Військові адміністрації можуть утворювати на двох рівнях. Перший рівень – це військові адміністрації населених пунктів. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [1] передбачає наступне – військові адміністрації населених пунктів утворюються в одному чи декількох населених пунктах (селах, селищах, містах), в яких сільські, селищні, міські ради та/ або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією [3] та законами України повноваження, у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх

повноважень, або їхнього фактичного невиконання, або припинення їхніх повноважень згідно із законом. Зазначається, що очолює таку адміністрацію начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації. Структуру і штатний розпис військових адміністрацій населених пунктів затверджує Головнокомандувач Збройних Сил України за поданням начальника відповідної військової адміністрації.

Військові адміністрації населених пунктів формуються з військовослужбовців військових формувань, утворених відповідно до законів України, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, служби цивільного захисту, які відряджаються до них у встановленому законодавством порядку для виконання завдань в інтересах оборони держави та її безпеки із залишенням на військовій службі, службі в правоохоронних органах, органах та підрозділах цивільного захисту без виключення зі списків особового складу, а також працівників, які уклали з Генеральним штабом Збройних Сил України трудовий договір.

Повноваження військових адміністрацій здійснюються ними в порядку, визначеному законами України для здійснення повноважень відповідних місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України № 389-VII. Військові адміністрації населених пунктів здійснюють делеговані повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законами України.

Спрямування, координацію та контроль за діяльністю районних військових адміністрацій з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України, обласні військові адміністрації (у разі їх утворення), а з інших питань – Кабінет Міністрів України, обласні державні адміністрації у межах своїх повноважень.

Безпосереднє керівництво військовими адміністраціями здійснюють їхні начальники [1].

Щодо фінансування діяльності військових адміністрацій, то функції з виконання повноважень органів місцевого самоврядування здійснюється за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів, виконання інших функцій – за рахунок коштів Державного бюджету України.

Створення військових адміністрацій можливе лише після запровадження військового стану. Рішення про утворення військових адміністрацій приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування. Військові адміністрації населених пунктів, а також районні, обласні військові адміністрації, утворені у зв'язку з нескликанням сесії відповідно районної, обласної ради у встановлені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» строки, здійснюють свої повноваження до дня першого засідання першої сесії відповідної ради, обраної після скасування воєнного стану. У разі створення районних, обласних військових адміністрацій для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки

і порядку такі адміністрації здійснюють свої повноваження до скасування воєнного стану.

Закон містить перелік завдань військових адміністрацій, а саме – для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення, разом із військовим командуванням, запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації [1].

З викладеного вище ми розуміємо, що військові адміністрації – це тимчасові державні органи, що виконують функції, які належать до компетенції військового управління (такі як запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану), а також, функції місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, тобто мають дуалістичний характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 01 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#n13> (дата звернення: 15.10.2022).

2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII : станом 01 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#n127> (дата звернення: 15.10.2022).

3. Конституція України, відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

ДЕРЖАВНА МОВА ЯК ПОКАЖЧИК ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Юлія МИТНИК

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Аліна КРИШТАЛЬ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, яка історично сформувалася і протягом багатьох століть безперервно проживає на власній етнічній території, становить переважну більшість населення країни і дала офіційну назву державі, а також є базовим системотвірним елементом української нації.

Для нації як етносоціальної спільноти характерні стійкі внутрішні зв'язки, що об'єднують індивідів у суспільній системі, завдяки чому особистість набуває національної визначеності.

Мета дослідження – охарактеризувати державну мову як показник правової держави.

Відповідно до Висновку Європейської комісії «За демократію через право», зважаючи на умови, що склалися в Україні, збалансована політика у мовній сфері вимагає належних гарантій для збереження державної мови як інструмента єднання суспільства. У Рекомендації Європейської комісії «За демократію через право» українському законодавчому органу пропонується віднайти істотно прийнятні способи підтвердження верховенства української мови як єдиної державної мови та вжити додаткових заходів для зміцнення її ролі в українському суспільстві [].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави. Навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах, зокрема навмисне застосування її з порушенням вимог українського правопису і стандартів державної мови, а також створення перешкод та обмежень у застосуванні української мови тягнуть за собою відповідальність, встановлену законом.

Статус української мови як єдиної державної мови передбачає обов'язковість її використання на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначені цим Законом.

Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України.

У ст. 6 означеного закону йдеться про те, що кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою, а держава, зі свого боку, забезпечує кожному громадянину України можливості для опанування державної мови через систему закладів дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, освіти дорослих, а також через підтримку неформальної та інформальної освіти, спрямованої на вивчення державної мови.

Окрім того, українська мова є мовою офіційного спілкування посадових і службових осіб при виконанні ними службових обов'язків, у роботі й у діловодстві органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у судовому провадженні, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України. Держава повинна забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України (ст. 9).

Таким чином, українська мова як державна є обов'язковою на всій території України у державній сфері, а також в публічних сферах суспільного життя, у тому числі у сфері освіти.

З 2021 року особи, які перебувають на державній службі, зобов'язані складати іспит на володіння державною мовою, що регулюється Національною комісією зі стандартів державної мови з урахуванням рекомендацій Ради Європи з мовної освіти (CEFR). Реєстрація відбувається

на офіційному вебпорталі <https://mova.gov.ua>, після чого особа складає іспит у спеціально визначеному сертифікованому центрі на безоплатній основі.

За результатами проведеного іспиту на визначення рівня володіння державною мовою особа отримує державний сертифікат про рівень володіння державною мовою (далі – державний сертифікат), що засвідчує один з рівнів за шкалою, встановленою частиною третьою цієї статті.

Державний сертифікат рівня вільного володіння першого ступеня (С1) засвідчує, що особа може розуміти широкий спектр складних і великих за обсягом текстів та розпізнавати в них прихований зміст; може висловлюватися швидко і спонтанно без помітних ускладнень, пов'язаних з пошуком засобів вираження, легко і точно використовувати українську мову у спілкуванні, навчанні та для досягнення професійних цілей; може чітко, структуровано і докладно висловлюватися зі складних тем, демонструючи володіння знаннями правил граматики.

Державний сертифікат рівня вільного володіння другого ступеня (С2) засвідчує, що особа легко розуміє практично все, що чує або читає, може узагальнити інформацію з різних усних чи письмових джерел, зробити аргументований виклад у логічній, послідовній формі, а також висловлюватися спонтанно, швидко і точно, передаючи найтонші відтінки смислу навіть у складних ситуаціях.

Особа, яка має намір набути громадянство України, зобов'язана засвідчити відповідний рівень володіння державною мовою (ст. 7).

З метою захисту державної мови від публічного приниження чи зневажання, від навмисного спотворення державної мови в офіційних документах і текстах, зокрема навмисного застосування її з порушенням стандартів державної мови, а також від нехтування вимогами обов'язкового застосування державної мови, визначеними законом (ст. 53).

Таким чином, наявність єдиної загальновизнаної на законодавчому рівні мови, яку поважають і використовують громадяни на всій території держави у всіх сферах публічного життя, є ознакою правової держави. Мовна політика країни має бути неухильно спрямована на утвердження статусу української мови як єдиної державної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська комісія «За демократію через право». URL : <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/rada-yevropi/yevropejska-komisiya-za-demokratiyu-cherez-pravo>

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст.81). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

ОХОРОНА ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Микола МІЩЕНКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Юлія ПАНІМАШ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Згідно статті 187 Кодексу Законів про працю України, неповнолітніми є особи віком до 18 років. У той же час, статтею 32 Цивільного кодексу України встановлено, що неповнолітніми вважаються особи віком від 14 до 18 років. Особи віком до 14 років вважаються малолітніми (ст. 31 ЦК України). Утім, це не суперечить Кодексу законів про працю України, оскільки праця осіб молодше 14 років взагалі не допускається ні за яких умов (ст. 188 КЗпП України).

Нормативно-правове регулювання у сфері охорони праці неповнолітніх здійснюється Кодексом законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII, законами України «Про охорону праці» від 14.10.1992 № 2694-XII, «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III, «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 № 2998- XII, «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 № 5067-VI та численними підзаконними нормативно-правовими актами.

Згідно ст. 187 КЗпП, неповнолітні у трудових правовідносинах прирівнюються у правах до повнолітніх, а в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці користуються пільгами, встановленими законодавством України. Умови праці неповнолітніх на виробництві повинні відрізнятися від умов праці дорослих працюючих. Це пояснюється як фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, так і відсутністю у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Саме ці обставини і визначили відмінність правового регулювання їх праці, хоч за загальним правилом на неповнолітніх повністю поширюється законодавство про працю, а їх права щодо трудового договору прирівнюються до прав повнолітніх працюючих. У той же час в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці їм надаються пільги.

Роботодавцям заборонено:

– залучати неповнолітніх працівників до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні (ст. 55, 63, 192 КЗпП України, ст. 11 Закону «Про охорону праці»);

– застосовувати працю неповнолітніх осіб на важких роботах та на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах (ст. 190 КЗпП України, ст. 11 «Про охорону праці»);

– залучати неповнолітніх осіб до підіймання та переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми (ст. 190 КЗпП України, ст. 11 Закону «Про охорону праці»).

З метою охорони здоров'я неповнолітніх за загальним правилом, приймати на роботу дозволено осіб з 16 років. За згодою одного із батьків або особи, що його замінює, можуть, як виняток, прийматись на роботу особи, які досягли п'ятнадцяти років. Особи віком з 14 до 15 років можуть прийматись на роботу за згодою одного з батьків у вільний від навчання час для виконання легкої роботи, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання у загальноосвітніх школах, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладах. Усі особи молодше вісімнадцяти років приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду і в подальшому, до досягнення ними 21 року, щороку підлягають обов'язковому медичному оглядові. Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу неповнолітніх) та щорічного обов'язкового медичного огляду до досягнення ними 21 року.

Отже, можна зробити висновок, що молодь – життєво важлива складова успішного економічного розвитку суспільства в майбутньому. Тому нині охорона праці неповнолітніх не менш важливе завдання, ніж охорона праці дорослих людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Грицай Ю. В. Правове регулювання охорони праці молоді: сучасний стан та шляхи вдосконалення/ Ю. В. Грицай // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – № 34. – 2015. – С. 10–14.
3. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – С. 668.

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Олеся ПАСИНЧУК

*Навчальний пункт Аварійно-рятувального загону спеціального призначення
ГУ ДСНС України у Черкаській області*

Загальнодержавним питанням в нашій країні є вдосконалення системи цивільного захисту, попередження надзвичайних ситуацій і зниження масштабів матеріальних, соціальних та інших втрат від військових і інших дій на території України. Сьогодні, після довготривалої військової агресії на землях України стало зрозумілим, що відновлення розвитку України та її регіонів може бути досягнуто тільки шляхом реального удосконалення комплексної системи публічного управління в сфері цивільної безпеки та ліквідації катастрофічних наслідків таких дій з боку агресивних держав-сусідів, зокрема за допомогою вчасного та дієвого використання новітніх механізмів державного та публічного управління.

Відповідно до Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру Підвищення ступеня захищеності населення і територій України від надзвичайних ситуацій, зменшення ризиків виникнення та мінімізація наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру (далі - надзвичайні ситуації) належить до пріоритетних завдань єдиної державної системи цивільного захисту [1].

Управління ризиками повинне здійснюватися на таких принципах:

- прийнятності, який полягає у визначенні та досягненні у державі соціально, економічно і технічно обґрунтованих нормативних значень ризиків для населення, навколишнього природного середовища та об'єктів економіки;

- превентивності, який передбачає максимально можливе і завчасне виявлення небезпечних значень показників стану чи небезпечного процесу, які створюють загрозу виникнення надзвичайних ситуацій, та вжиття конкретних заходів, спрямованих на нейтралізацію такої загрози та/або мінімізації її наслідків;

- мінімізації, згідно з яким ризик необхідно зменшувати до рівня досягнення розумного компромісу між безпекою та розміром витрат на її забезпечення;

- повноти, відповідно до якого ризики для життєдіяльності людини чи функціонування будь-якого об'єкта є інтегральною величиною, яка повинна визначатися з урахуванням усіх загроз виникнення аварій та/або надзвичайних ситуацій, а також людського фактора;

- адресності, який полягає в тому, що ризиком повинен управляти той суб'єкт управління ризиком, на об'єкті або території якого він існує;

- вибору доцільного значення, відповідно до якого суб'єкт управління ризиком забезпечує в межах від мінімального до гранично допустимого таке значення ризику, яке він вважає доцільним виходячи з наявних у нього економічних, технічних і матеріальних ресурсів та існуючих соціальних і політичних умов; суб'єкт управління ризиком, вибираючи доцільне значення ризику, гарантує певний рівень безпеки для населення та сплату страхових виплат у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

- обов'язковості інформування, який полягає в тому, що кожний суб'єкт управління ризиком зобов'язаний регулярно надавати органам державної влади та органам місцевого самоврядування існуючі значення;

- свободи інформації, відповідно до якого необхідно враховувати громадську думку під час вирішення питань щодо будівництва та експлуатації існуючих потенційно небезпечних об'єктів [1].

Організаційний механізм державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій в Україні протягом останнього десятиріччя неодноразово підлягав реорганізації. Подібні зміни перш за все спричинені трансформацією системи цивільної оборони до системи цивільного захисту.

Запорукою ефективності державного управління в сфері ЦЗ є системність його формування та подальшої реалізації. Однак перед тим як

детермінувати складові цієї системності, тобто від чого вона залежить, слід з початку дати визначення «системи».

Вчений Л. Берталанфі запропонував таке визначення системи – це комплекс взаємодіючих й організованих у чітку ієрархічну структуру елементів, що перебувають у певних зв'язках один з одним і з зовнішнім середовищем [2]. Дане поняття й дотепер становить підґрунтя для використання його в межах права, економіки, державного управління, соціології тощо. Підтвердження цього служать наукові напрацювання В. Аверьянова, В. Бакуменко, В. Воротіна, Е. Єгорової, М. Кравчук, А. Кульмана, О. Лазора, В. Маліновського, О. Машкова, Т. Парсонса, Г. Попова, В. Сіренко, С. Серьогіної, А. Якимчук та ін.

Забезпечення системи цивільного захисту в цілому є безпека сфер, галузей і об'єктів економіки та національного надбання держави від дії негативних наслідків. Така система є невід'ємною частиною державотворення та державної внутрішньої і зовнішньої політики, як найважливішої форми реалізації державного управління відповідними суб'єктами – органами державної влади й місцевого самоврядування за участі підприємств, організацій, установ і громадян. Упровадження же державної політики у сфері захисту населення і територій (забезпечення цивільної та соціально-економічної безпеки) охоплює таке: запобігання їх виникненню й адекватне реагування, базис якого становить система вітчизняного та міжнародного законодавства, об'єднане в одне правове поле.

Запорукою ефективності державного управління ризиками виникнення НС є системність його формування та подальшої реалізації. Розкриваючи цю думку Є. Осіпов, Р. Приходько, А. Ромін та ін., стверджують, що головна мета держави – це попередження виникнення НС, яка знаходить свою безпосередню реалізацію в межах діяльності Єдиної державної системи запобігання і ліквідації НС, захисту населення і територій від них [3]. Цікавим є той факт, що ця діяльність охоплює, насамперед, виконання функції прогнозування, а вже потім заходів, пов'язаних із контролем і наглядом за небезпечними об'єктами, функціонування яких може зумовити настання НС. Підціллю діяльності Єдиної державної системи запобігання і ліквідації НС є унеможливлення або зменшення розміру збитків від настання НС.

Так чи інакше досягнення означеної мети безпосередньо залежить від збалансованої й ефективної роботи всіх інституцій і суб'єктів, які беруть участь в усуненні наслідків дії НС. Окрім того, важливими чинниками, які впливають на досягнення мети державного управління ризиками виникнення НС, є наявність чіткого плану дій, а також ресурсна, безпекова й інформаційна складова [4].

Отже, з позиції системності запорукою дієвості здійснення державного управління ризиками виникнення НС є таке:

- система моніторингу, аналізу ризику і прогнозування надзвичайних ситуацій як основи діяльності щодо зниження ризиків НС;
- система попередження НС і механізми державного регулювання ризиків;

- система ліквідації НС, включаючи оперативне реагування на НС, технічні засоби і технології проведення аварійно-рятувальних робіт, першочергового життєзабезпечення і реабілітації постраждалого населення;

- система підготовки керівного складу органів управління, фахівців і населення в області зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС.

Нині центральним органом виконавчої влади щодо державного управління профілактикою надзвичайних ситуацій є Державна служба України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої підлягає спрямуванню та координації Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ. Державна служба України з надзвичайних ситуацій здійснює реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, зокрема, стосовно:

- захисту населення і територій від випадків настання та розвитку надзвичайних ситуацій та профілактики їх настання та розвитку;

- усунення наслідків надзвичайних ситуацій;

- організації рятувальних робіт;

- забезпечення техногенної безпеки, діяльності служб аварійно-рятувального призначення;

- гідрометеорологічної діяльності.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій функціонує відповідно до норм і правил, закріплених у Конституції та законах України, указах Президента України, постановах Верховної Ради України та інших нормативно-правових актах [5].

Серед ключових завдань Державної служби України з надзвичайних ситуацій виділяються такі:

- контроль за дотриманням та виконанням законодавчо встановлених вимог стосовно сфери цивільного захисту, забезпечення пожежної та техногенної безпеки, діяльності служб аварійно-рятувального призначення;

- внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ України пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері цивільного захисту;

- реалізація державної політики у сфері волонтерської діяльності в межах установлених законодавством повноважень [6].

Отже, організаційний механізм державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій в Україні протягом останнього десятиріччя неодноразово підлягав реорганізації. Подібні зміни перш за все спричинені трансформацією системи цивільної оборони до системи цивільного захисту. На нинішньому етапі центральним органом виконавчої влади щодо державного управління профілактикою надзвичайних ситуацій є Державна служба України з надзвичайних ситуацій, діяльність якої підлягає спрямуванню і координації Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ. Державна служба України з надзвичайних ситуацій здійснює реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту, зокрема, стосовно: захисту населення і територій від випадків виникнення надзвичайних ситуацій та профілактики їх виникнення, усунення наслідків надзвичайних ситуацій,

організації рятувальних робіт, забезпечення техногенної безпеки діяльності служб аварійно-рятувального призначення та гідрометеорологічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 січня 2014 р. № 37-р «Про схвалення Концепції управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-2014-%D1%80#Text>
2. Алпеев А. С. Проблемы корректного определения термина «риск» и терминов на его основе. Надежность, №1(12), 2013. С. 53–59.
3. Правовое обеспечение безопасности в чрезвычайных ситуациях : учеб. пособ. / за ред. Е. А. Осипова. М.: МГИУ, 2012. 199 с.
4. Державне управління: теорія і практика: навч. посіб. / за ред. В. Авер'янова. – К.: Юрінком-Інтер, 1998. 431 с.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Vnutrishniy-audit.html>.
6. Дзюндзюк В. Б. Вплив надзвичайних ситуацій на соціальноекономічний розвиток територій [Електронний ресурс] / В. Б. Дзюндзюк, Д. Ю. Полковниченко // Державне будівництво. – 2013. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/doc/2/01.pdf>

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В РОЗБУДОВІ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ У КОНТЕКСТІ БОРОТЬБИ ІЗ КОРУПЦІЄЮ

Валерія ПИСЬМЕННА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Діана КОТЛЯР

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Прагнення української держави стати повноцінним членом світового співтовариства, яка розбудовує власну правову державу змінює та наповнює реальним змістом значну кількість правових понять та явищ.

Сьогодні в Україні, попри складнощі військової агресії, продовжуються масштабні перетворення необхідні для становлення правової держави. Серед них актуальною проблемою є взаємодія громадянського суспільства і держави. Не останню роль відіграє ця взаємодія у сфері боротьби із корупцією.

Досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою досягнення цієї мети [3]. Однак варто розуміти, що громадяни в принципі несуть відповідальність за боротьбу з корупцією, адже очищення від неї

неможливе без зусиль звичайних людей і незаплямованих політиків, які очолять країну на шляху до змін.

Громадянське суспільство України вже бере досить активну участь у процесі реформ і перетворень, які проходять у надзвичайно важких умовах. У багатьох важливих зацікавлених сторін громадянського суспільства існує величезне бажання викоринити корупцію, яка згубно позначається на повсякденному житті населення України.

Аналіз окремих положень законодавства України дає підстави стверджувати про дійсно реформаторський підхід до створення нових антикорупційних органів в Україні (НАБУ, НАЗК, ДБР, АРМА). Безпосередній вплив громадськості реалізований через наявність громадських органів, які здійснюють контроль за процесами створення та функціонування зазначених антикорупційних структур.

Так, відповідно до ст. 14 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1698-VII, при НАЗК діє Громадська рада, яка здійснює громадський контроль за її діяльністю. Рада є колегіальним органом, до основних завдань якої належать: 1) забезпечення прозорості й громадського контролю за діяльністю НАЗК; 2) сприяння його взаємодії з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з питань, пов'язаних з діяльністю НАЗК; 3) сприяння врахуванню НАЗК громадської думки під час виконання покладених на нього завдань. Окрім взаємодії НАЗК зі згаданою інституцією, до його повноважень як превентивного антикорупційного органу належить, зокрема, інформування громадськості про здійснювані заходи щодо запобігання корупції, а також реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції [1].

З метою забезпечення прозорості й цивільного контролю за діяльністю НАБУ також діє відповідна Рада. Згідно з профільним Положенням, основними завданнями Ради громадського контролю є: 1) здійснення цивільного контролю за діяльністю НАБУ; 2) сприяння його взаємодії з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства у сфері протидії корупції [2]. Тобто зазначена Рада має практично ідентичні до Громадської ради НАЗК завдання. Відповідно, Рада громадського контролю при НАБУ – незалежний орган, який було створено для контролю за діяльністю НАБУ й посилення комунікації з суспільством. Можемо говорити про соціальну мету аналізованої інституції – спонукання працівників НАБУ під тиском громадськості реалізовувати свою діяльність чесно, прозоро, відповідально й неупереджено, а також незалежно від горизонталі та вертикалі влади [4].

Окремо варто зазначити про наявність Ради громадського контролю, що утворюється для забезпечення прозорості й цивільного контролю за діяльністю ДБР і Громадської ради, утвореної відповідно до Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів». Цікавим є те, що остання є тимчасовим консультативно-дорадчим органом, однак як і всі інші зазначені нами громадські

інституції, вона є органом налагодження комунікації між суспільством та антикорупційними органами.

Отже, важливим елементом подолання корупції в Україні є відкритість і прозорість діяльності вказаних структур для громадськості. Зазначене реалізоване відповідними громадськими радами, як суб'єктами, які не є органами державної влади й місцевого самоврядування та здійснюють громадський контроль за основними напрямками роботи антикорупційних органів в Україні.

Однак слід зауважити, що це не єдиний шлях участі громадськості в процесі запобігання та протидії корупції. Будь-яка зацікавлена особа має право звернутися за інформацією, зокрема шляхом залучення комунікативних процесів, пов'язаних із взаємообміном інформацією в мережі Інтернет [5].

Новаторством та позитивним моментом є створення інформативних сайтів і сторінок в соціальних мережах. НАБУ та НАЗК активно звітують перед суспільством про всі заходи, дії, плани, надають роз'яснення нормативних актів, спростовують різного роду провокативні 207 заходи.

Здебільшого до реформаторських процесів залучаються громадські організації (Transparency International, Центр Протидії Корупції, «Наші Гроші», «Свідомо», «Ні Хабарництву», Антикорупційний комітет Асоціації українських правників тощо), які діють шляхом самодостатності та самофінансування.

Окремо слід згадати про роль і значення в процесі викорінення корупційних проявів на території України свідомих громадян – викривачів корупції, статус яких закріплено на законодавчому рівні.

Це можна пояснити, з-поміж іншого тим, що попри реформаторські ініціативи в наявних правоохоронних органах і створення нових антикорупційних органів, рівень корупції в країні все ще залишається високим. Правоохоронні органи сьогодні неспроможні охопити всі сфери суспільного життя та економіко-політичні сфери, в яких відбуваються корупційні дії.

1 січня 2020 року набув чинності Закон «Про внесення змін до закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції», яким декларовано забезпечення створення нової ефективної системи запобігання корупції на основі міжнародних стандартів, що сприятиме зниженню рівня корупції в державі, а відтак – розвитку економіки й підвищенню добробуту громадян [6].

Щодо зазначеного існує цілком виправдана думка, що реальний захист викривачів може гарантувати тільки окремий спеціальний закон, який створить дієвий механізм для поширення суспільно необхідної інформації.

В країнах, де функціонує закон про захист викривачів інформації, їм безпечніше, вода чистіша, гроші платників податків витрачаються прозоро та раціонально, а корпорації діють відповідальніше.

Усе вищенаведене дає можливість сформулювати наступні висновки щодо аналізу ролі громадськості в процесі розв'язання проблем корупції: 1) активність громадян у процесі очищення від корупції є важливою

передумовою перспективи членства України в ЄС та не менш важливою передумовою подолання військової агресії розв'язаної проти нашої держави; 2) влада народу – це можливість кожного впливати на нормотворчі та нормозастосовчі процеси в країні.

Якщо трактувати поняття народовладдя в контексті реформування антикорупційних органів України та загалом протидії корупції, то це можливість кожного, хто є частиною української громадськості, безпосередньо впливати на зазначені процеси.

Участь громадськості в питаннях запобігання та протидії корупції безпосередньо зводиться до реалізації громадськими організаціями й свідомими громадянами (викривачами корупції) свого морального, конституційного та громадянського права впливати на процес формування й діяльність антикорупційних органів, а також на сферу антикорупційної політики загалом шляхом взаємодії інституцій громадянського суспільства й держави під час прийняття соціально важливих рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Деякі питання Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції: Постанова Кабінету Міністрів України 20.11.2019 № 952. Урядовий кур'єр. 2019. № 226.

2. Положення про Раду громадського контролю: Указ Президента України № 272/2015. НАБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nabu.gov.ua/polozhennya-pro-radugromadskogo-kontrolyu>

3. Участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції як запорука успішної антикорупційної політики: Роз'яснення Мін'юсту України від 26.08.2011. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11>

4. Історія створення РГК. РГК НАБУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rgk-nabu.org/uk/diyalnist-rhk/istoriya-stvorennya>

5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII. Голос України. 2014. № 206.

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції». Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66253&pf35401=492770>

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

*Віталій ПОСТРИГАНЬ, канд. юрид. наук
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова*

Сьогодні екологічна культура є засобом реалізації сутнісних сил людини в умовах конкретного природного середовища. Впорядковуючи власний світ, світ людського буття, людина виступає регулятивом, організуючим чинником і для природного світу. Екологічна культура – суть глибоко телеологічне явище, оскільки в процесі діяльності задається

певний напрямок розвитку довкільних процесів та станів об'єктів оточення, а також поведінки самої людини. В процесі своєї діяльності людини і прямо і опосередковано впливає на певні об'єкти світу, використовує ресурси які не завжди можуть відновлюватись та таким чином може навіть впливати на хід еволюції та на всю зону біологічного життя планети [1, с.30]. Екологічна культура відображає характер відносин між людиною і природою, що зазначила В.А. Ігнатова у визначенні екологічної культури: «екологічна культура – це частина загальної людської культури третього тисячоліття, яка проявляється в системі ціннісних орієнтацій, має високу духовну направленість і складається з множини складових. До структури її понятійної матриці органічно вписуються екологічний світогляд, екологічна свідомість, екологічне мислення, гуманістичні ідеї, загальнолюдські цінності та ідеали, переконання і принципи, наукові і ненаукові знання, вміння та навички екологічно обґрунтованої діяльності, засоби пізнання, норми та вимоги екологічного та морального імперативів, цивільна та екологічна відповідальність» [2, с.34]. Можна погодитись з думкою, що на сучасному етапі державні і соціальні інститути, реалізуючи екологічну функцію не забезпечують належними чином процес формування екологічної культури населення. Крім того більшість елементів системної моделі формування екологічної культури не розроблені юридично, не забезпечені відповідними ресурсами. Соціально-екологічний ресурс не знаходить свого відображення в програмах соціально-економічного розвитку територій.

Процес формування екологічної культури починається з набуття екологічних знань, де не останню роль грає системність набуття цих знань. При цьому саме по собі знання не гарантує ані наявності культури ані перетворення їх у належну соціально корисну поведінку. І лише належна мотивація направлена на зберігання та захист довкілля досягнута належним рівнем освіти і внутрішньою готовністю реалізувати екологічні знання в соціальній і професійній діяльності що також досягається гуманістичним світоглядом, розумінням коеволюції природи і суспільства як взаємодоповнюючих складових однієї системи.

Екологічна культура – це складана система принципів, відносин, цінностей а також сукупність усіх видів перетворювальної діяльності, за допомогою яких ці цінності формуються [2, с.35]. Структурними елементами екологічної культури юриста є сукупність знань в цій галузі, яка в свою чергу складається з принципів, норм, правил поведінки, гуманістичних внутрішніх цінностей, орієнтирів самореалізації, моральної оцінки поведінки у відношеннях людина-довкілля, поведінки та діяльності в конкретному природному середовищі, яка включає програму забезпечення екологічної безпеки та благополуччя.

Екологічна безпека, як і її антипод залежить від функціонування механізму інформаційного ресурсу, правового режиму доступу до екологічної інформації, а у разі необхідності має реальні механізми захисту права на екологічну інформацію визначені Конституцією та законодавством.

Екологічна культура як частина загальної культури повинна розвиватись не стихійно а направлятись цілеспрямовано. Вона повинна формуватись у всіх сферах життя, в протилежному випадку вона спричинить не тільки деструктивні зміни у довкіллі, а й стане загрозою і людині і довкіллю. Формування понять екологічної культури повинно бути з перших кроків до професійної освіти та професійної діяльності в майбутньому.

Ознакою високої екологічної культури суспільства сьогодні прийнято вважати вміння досягти максимально можливої єдності всього соціального і природного, розуміння того, що охорона навколишнього світу – це засіб збереження людини як виду, а саме формування екологічної культури неможливе без особистої участі.

Формування екологічної культури в суспільстві передбачає цілеспрямовану, поступову і методичну передачу людям інформації про раціональне природокористування, про роль виконання екоправил і вимог, особистої відповідальності кожної людини перед планетою і усім її населенням за збереження навколишнього середовища.

Таким чином, вирішення проблеми глобальної екологічної кризи нашої країни можливе лише в рамках екологічної свідомості, культури, освіти, виховання, які виступають необхідною передумовою оптимізації та гармонізації системи “суспільство-природа”. Специфіка функціонування екологічної діяльності обумовлюється тим, що вона пронизує всі компоненти культури і спрямована на гармонізацію соціоприродних відносин. Головною специфічною рисою екологічної культури є те, що вона не утворюється стихійно, а виникає шляхом формування умов, що сприяють розгортанню її принципів та спеціальним видом діяльності - екологічним вихованням. Екологічна культура та виховання виступають регуляторами екологічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімова Г. В. Правові моделі екологічних прав. Харків: Право, 2011. 122 с.
2. Ігнотова В. А. Екологічна культура суспільства. *Проблеми право*. 2016. № 2-3. С.34-40.
3. Кузнецова Л. В., Горбаченко Ю. М., Пасинчук К. М. Водно-екологічна безпека як складовий елемент національної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 225-228.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ ГРУП КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Анастасія ПОЧТАР

Державний податковий університет

НК – Лілія ПОЛУНІНА, канд. юрид. наук

Державний податковий університет

У сучасній криміналістиці питання криміналістичної методики є одним із найбільш актуальних і досліджених питань, що зумовлено, насамперед, необхідністю вдосконалення та підвищення ефективності розкриття, розслідування та попередження окремих видів злочинів. Сучасні реалії України вимагають удосконалення, розвитку та впровадження криміналістичних методик розслідування: злочинів, вчинених в особливих ситуаціях; злочинів проти засад національної безпеки України у сфері охорони здоров'я; вивезення (пересилання) товарів протиепідемічного призначення або контрабанди через митний кордон України, медичних масок та інших товарів протиепідемічного призначення.

Слід зазначити, що окремі питання, пов'язані з дослідженням поняття, ознак і структури криміналістичних методик, а також їх становлення та практичної реалізації, залишаються недостатньо висвітленими та потребують наукового аналізу [3, с. 447]. Водночас слід зазначити, що дослідники не мають єдиного наукового підходу щодо сутності, поняття, системи та структурної побудови окремої криміналістичної методики.

Враховуючи актуальність сучасних криміналістичних досліджень питань криміналістичної методики, Б. В. Щур слушно зауважив, що сьогодні наукові розробки із зазначених питань мають здійснюватися в кількох напрямках: 1) подальше формування методологічних засад криміналістичної методики – її загальних положень (концептуальних зв'язків, принципів, функцій, структури тощо); 2) створення окремих криміналістичних методик (стосовно категорій, видів, підвидів злочинів); 3) розробка криміналістичних методик для різних видів робіт (слідча, судова, прокуратура, адвокатура); 4) пропонування персонального інструментарію криміналістичної методики – методичних рекомендацій, методик, способів, технологій тощо. [2, с. 25].

Останнім часом все більшої актуальності перед представниками наукової спільноти та професійними учасниками кримінального провадження постає консолідація своїх зусиль щодо формування індивідуалізованої, динамічної інформаційної моделі, спрямованої на відображення специфічних рис та характеристик конкретних кримінальних правопорушень, зокрема таких як державна зрада. Вбачається, що інформаційною основою формування та реалізації методики розслідування державної зради виступає криміналістична характеристика даного кримінального правопорушення [7, с. 125]. До основних елементів криміналістичної характеристики цього виду злочину відносяться: 1)

спосіб вчинення кримінального правопорушення; 2) «слідова картина» державної зради; 3) обстановка вчинення цього кримінального правопорушення; 4) особа злочинця. З огляду на викладене, криміналістичну характеристику державної зради слід розглядати як описово-статистичні інформаційну модель, яка відображає криміналістично-значущі відомості про способи кримінального правопорушення й типові сліди («слідову картину»), особу злочинця, мотиви і цілі його дій, обстановку (умови, місце, час), аналіз яких допомагає встановити кореляційні зв'язки (залежності) між ними та слугує підґрунтям побудови і перевірки слідчих версій. При цьому у теоретичному плані криміналістична характеристика такого кримінального правопорушення виступає основою побудови відповідної криміналістичної методики розслідування, а у практичному сенсі розглядається як своєрідний орієнтир, який може успішно використовуватися слідчим у ході здійснення конкретного кримінального провадження, що дає можливість обирати найбільш ефективні напрями та засоби організації розслідування [8, с. 579].

До того ж, в умовах воєнного стану серед кримінальних проявів, які на сьогодні є особливо небезпечними та достатньо поширеними, є корупційні кримінальні правопорушення, які нині набувають організованого та латентного характеру, скоєння яких дискредитують діяльність органів державної влади й управління, підривають економіку та національну безпеку української держави [5]. Вбачається, що корупційні кримінальні правопорушення набувають комплексного характеру, утворюючи певного роду системи шляхом скоєння декілька кримінальних правопорушень у сукупності. Тому слідчому (прокурору), під час розслідування таких злочинних проявів доводиться звертатися до різних видових групових і поза видових методик розслідування, що збільшує обсяг роботи і потребує додаткових знань та можливості застосування комплексних методико-криміналістичних рекомендацій щодо виявлення ознак таких злочинів та програм дій слідчого в типових слідчих ситуацій по їх вирішенню [6, с. 452].

Отже, методичне та криміналістичне забезпечення процесу розслідування завжди було і є одним із пріоритетних напрямів розвитку криміналістики. Їх розвиток здатний оптимізувати багато прихованих і мало використовуваних резервів і практичних можливостей правоохоронних органів у протистоянні злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шепітько В. Ю. Проблеми типізації окремих криміналістичних методик. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2017. Т. XIX. С. 445–451.
2. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : монографія. Харків : Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2017. 320 с.
3. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія. Харків : Вид. агенція «Апостіль». 304 с.

4. Мартиненко К. В. Деякі проблеми виявлення та розслідування державної зради в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. 2022. С. 575-581. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2022/138.pdf.

5. Вознюк А. А. Корупційні кримінальні правопорушення: концептуальні проблеми в контексті реформування кримінального законодавства України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. Вип. 20 (2). С. 21–32.

6. Шевчук В. М. Формування та реалізація криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2022. С. 450-455. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/101.pdf.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Аліна ПРОХОРЕНКО

Державний податковий університет

НК – Лілія ПОЛУНІНА, канд. юрид. наук

Державний податковий університет

Сучасний стан розвитку криміналістики в Україні характеризується формуванням загальної теорії криміналістики, розробкою і впровадженням сучасних науково-технічних засобів і інформаційних технологій в практику боротьби зі злочинністю, удосконаленням прийомів криміналістичної тактики, розробленням методики розслідування нових видів злочинів. Розвиток криміналістики пов'язаний з формуванням певних наукових шкіл криміналістів.

В ХХІ ст. криміналістика є динамічною наукою, що розвивається. За своєю природою вона постійно знаходиться на вістрі науково-технічного прогресу інформаційного суспільства та творчо трансформує його досягнення в практику боротьби зі злочинністю [1]. У науці криміналістиці поняття «криміналістична техніка» виникло як сукупність технічних пристроїв, пристосувань і матеріалів, що використовуються для виявлення, фіксації і дослідження матеріальних джерел інформації. Криміналістична техніка ще у ХІХ ст. заклала підґрунтя сучасної криміналістики.

Однак, поняття «криміналістична техніка» слід розглядати не тільки як сукупність технічних засобів, що використовуються для розкриття злочинів, але й як систему прийомів і методів ефективного застосування технічних засобів, як систему теоретичних положень, що утворюють розділ науки криміналістики — «Криміналістична техніка». Такими є засоби і методи криміналістичної фотографії, відео і звукозапису, кінозйомки, спеціальні засоби «польової криміналістики», моделювання, засоби криміналістичної реєстрації, а також система теоретичних положень, що характеризують ці засоби [2].

Як розділ криміналістики, криміналістична техніка складається з елементів, що утворюють власну її систему:

1. Загальні положення: система і задачі криміналістичної техніки, елементи окремих криміналістичних теорій і вчень (наприклад, про механізм слідоутворення тощо), загальна характеристика техніко-криміналістичних засобів, правові підстави їх застосування.
2. Криміналістична фотографія, відеозапис.
3. Трасологія (криміналістичне дослідження слідів).
4. Габітоскопія (криміналістичне дослідження ознак зовнішності людини).
5. Техніко-криміналістичне дослідження документів.
6. Криміналістичне дослідження письма.
7. Криміналістичне дослідження зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв і слідів їх застосування.
8. Криміналістичне дослідження речовин, матеріалів і виробів;
9. Криміналістична фоноскопія (дослідження голосу людини).
10. Криміналістична одорологія (дослідження запахових слідів людини);
11. Криміналістична реєстрація [3].

Криміналістична техніка застосовується на всіх етапах розкриття та розслідуванні злочинів, а також при попередженні злочинів. Сьогодні, спеціалісти, які залучаються до проведення слідчих (розшукових) дій мають можливість використовувати новітні цифрові технології, однак вчені скептично відносяться до доказів, отриманих шляхом застосування нових технологій, тому що їх можна фальсифікувати, та і проблема в тому, що сучасної криміналістичної техніки не так і багато в Україні, через недостатнє фінансування органів досудового розслідування.

Останнім часом в Україні розпочато розробку комплектів науково-технічних засобів вузької спрямованості: комплект пошукових засобів слідчого (набір-пошук); комплект науково-технічних засобів огляду місця дорожньо-транспортної події; комплект науково-технічних засобів для огляду місця пожежі (набір-пожежа); комплект науково-технічних засобів для огляду вибухових пристроїв і місця вибуху (набір-вибух); комплект науково-технічних засобів для роботи з мікрооб'єктами (набір-мікро); комплект науково-технічних засобів для роботи зі слідами рук (дактилоскопічний набір); комплект слідчого для огляду документів; оперативний одонтологічний комплект.

Як ми бачимо, криміналістична техніка в Україні є, але вона вже застаріла і потребує оновлення. Дивлячись на іноземний досвід Україна також розвивається. Наприклад, уже чотири роки фахівці Експертної служби МВС України застосовують відео спектральні компаратори британської компанії для дослідження документів: паспортів, посвідчень водія, банкнот тощо. А у серпні 2016 р. представник компанії «Еозіег Егеетап» завітав до ДНДЕКЦ МВС для встановлення й налаштування єдиної в Україні найновішої моделі компаратора – «УБС8000». Прилад надасть українським фахівцям хороші можливості з виявлення фактів підроблення документів [4].

Саме розробка науково-технічних засобів та методів попередження злочинів є завданням криміналістичної науки. Такими технічними

засобами є охоронна сигналізація, засоби захисту об'єктів від злочинних посягань, рекомендації щодо їхнього застосування. Вони можуть поділятися на засоби і прийоми встановлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів, а також засоби і прийоми отримання інформації про злочин, що готується, засоби і прийоми криміналістичного захисту різноманітних об'єктів від злочинних посягань [5].

Основна відмінність технічних засобів профілактики від інших криміналістичних засобів полягає в тому, що вони застосовуються до виникнення злочинного діяння. Використання таких засобів і методів має превентивний характер. Вони перешкоджають вчиненню злочину або допомагають його виявленню.

Отже, можемо зробити такі висновки: по-перше, в Україні використовують велику кількість техніко-наукових засобів і методів для попередження і розкриття злочинів, але проблема в тому, що вона зазвичай є застарілими. Тому криміналістичну техніку потрібно весь час оновлювати. Це допоможе не тільки розкрити більше злочинів, а і дасть змогу попередити вчинення злочинів.

По-друге, потрібно брати приклад з іноземних колег, підіймаючи рівень науки, та застосовуючи так звану «розумну техніку». Це дасть змогу бути на крок попереду злочинців, а також якомога швидше розкрити злочини.

По-третє, слідчим, експертам, спеціалістам, потрібно весь час підвищувати кваліфікацію, відвідувати різноманітні курси, тренінги, аби вміти застосовувати сучасну криміналістичну техніку, а також розробляти методи щодо попередження, розкриття та розслідування злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. / Національна академія правових наук. Інститут вивчення проблем злочинності. Харків: вид. агент. «Апостіль», 2012. 304 с.
2. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т. В. Варфоломеева та ін. ; Акад. адвокатури України. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 495 с.
3. Криміналістичне документознавство: практ. посіб. / В. В. Бірюков, В. В. Коваленко, Т. П. Бірюкова, К. М. Ковальов. Київ: Вид. Паливода А.В., 2007. 332с.
4. Розкриття злочинів у сфері виготовлення та збуту алкогольних напоїв: навч.-практич. посібник / В. А. Некрасов, А. М. Лисенко, С. В. Пеньков, В. В. Матвійчук. Одеса: «Юридична література». 2009р. 157 с.
5. Кузнецов О. О. Розслідування злочинів, пов'язаних із виготовленням і збутом фальсифікованих алкогольних напоїв: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». Київ. 2004. 19 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Владислава ПУСТОВІТ

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Дмитро КРИШТАЛЬ, канд. наук з держ. упр.

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Правова держава – це система органів та інститутів, які гарантують і охороняють нормальне функціонування громадянського суспільства. Право покликане бути інструментом духовного оздоровлення українського суспільства.

Саме існування норм, які гарантують права особи, родини (сім'ї), нації, реалізації цих норм у суспільній практиці сприятимуть появі почуття безпеки, захищеності, стимулюватимуть розвиток відчуття волі, свободи як окремої людини, так і всього українського народу.

Водночас лише свобода особи породжує свободу народу, а ця остання дає змогу і народу і окремій особі відчувати себе рівними серед інших людей і народів.

Україна прагне увійти в європейську і світову спільноту. Обов'язковими умовами такого входження є економічна, політична і культурна інтеграція. Проте без волі і свободи для індивіда і народу жодний з напрямів інтеграції є недоступний, а сама інтеграція стає нездоланим бар'єром.

Механізмом, який повинен реалізувати право, є держава. Сучасна Українська держава ще далека від досконалості, але вона формується на правильних теоретичних і правових засадах:

- вона відділена від громадянського суспільства;
- підставою для функціонування держави загалом і окремих її органів є право;
- головними цілями її є захист прав особи, родини (сім'ї), нації;
- вона повинна бути демократичною; органи влади мають формуватися гласно та бути підконтрольні народowi;
- свої повноваження держава реалізує не лише через примус, а й через силу громадської думки;
- органом держави, який забезпечує справедливість і дає змогу захистити своє право, є гласний, високопрофесійний, сформований демократичним шляхом суд;
- Українська держава повинна синтезувати досвід творення держави і права всіх минулих поколінь протягом тисячолітньої історії.

Власна держава і право тому для українського народу є не лише головною метою, а й найвищою цінністю. Усвідомлення її є запорукою вдосконалення і розвитку кожного зокрема і всіх громадян України разом.

Правова держава передбачає передусім розвиток її юридичної бази – законодавства. В останні роки в Україні прийнято чимало законів, які регулюють суспільні відносини в різних сферах життя.

У недавно прийнятій Конституції України критерієм закріплення основних прав та свобод громадян міжнародні стандарти, загальновизнані принципи й норми міжнародного права, зафіксовані, зокрема в Статуті ООН, Загальній декларації прав людини, Пакті про громадянські та політичні права, Паризькій хартії для нової Європи.

Розвиток конституційних положень щодо прав людини і громадянина здійснюється в законах України, зокрема, про власність, підприємництво, свободу совісті та релігійних організацій, про статус суддів, прокуратуру, адвокатуру та інших.

Верховенство закону, зміцнення його авторитету досягається шляхом поліпшення якості законів, удосконалення законодавчого процесу.

Крім прав і свобод людини, в законах повинні бути визначені також права нації, національностей, народу. Прикладом виконання цієї вимоги можна назвати Закон України “Про національні меншини в Україні”, який прийнято з метою гарантування національним меншинам права на вільний розвиток.

Також на законодавчому рівні знайшов своє відображення загальнодозвільний принцип. У чинних законах значно розширено сфери діяльності громадянина, межі його свободи. Наприклад закон передбачає право власника вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону, а підприємці мають право самостійно приймати рішення і здійснювати будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

У плані реалізації такої ознаки, як взаємовідповідальність особи та держави, слід зазначити, що вона діяла раніше лише в напрямі відповідальності громадянина перед державою. Тепер ситуація змінилася. В Україні прийнято низку законів, згідно з якими держава несе відповідальність перед громадянином у разі порушення його прав. Наприклад, Закон “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” встановлює порядок видачі компенсацій незаконно репресованим, надання їм пільг.

Уже дещо зроблено в Україні і для підвищення політичної культури населення. Так, закони України публікуються в засобах масової інформації, проводиться трансляція пленарних засідань сесії Верховної Ради, систематично виходять в ефір телерадіоканали політичної тематики, збільшено набір студентів у юридичні вузи та на юридичні та політологічні факультети.

Побудова правової держави неможлива і без чіткого розмежування повноважень між різними гілками державної влади. В Україні законодавча влада належить парламенту – Верховній Раді України. Виконавчу здійснюють Президент, Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Республіки Крим, органи державної виконавчої влади (центральні, місцеві та Республіки Крим), судову владу доручено здійснювати судовим органам – Конституційному Суду України, загальним, військовим, арбітражним судам. Верховна Рада приймає закони та здійснює контроль за

їх виконанням; виконавчі органи займаються організацією проведення їх у життя; суди здійснюють правосуддя (шляхом вирішення кримінальних, цивільних, господарських та інших справ).

Важливим у плані побудови правової держави є також створення ефективного механізму охорони прав особи. На сьогодні в Україні діють Кримінально-процесуальний, Цивільний процесуальний та Арбітражний процесуальний кодекси, які передбачають процедуру звернення до суду за захистом порушених прав. Нові положення, які значно розширюють засоби захисту прав громадян, містять закони “Про адвокатуру”, “Про нотаріат”.

На підняття авторитету судових органів, забезпечення незалежності суддів і підпорядкування їх тільки закону спрямований Закон України “Про статус суддів”. Він встановлює порядок обиравання суддів, процедуру здійснення правосуддя та недопустимість втручання в цю діяльність, а також інші важливі положення. Високими є вимоги щодо осіб, котрі обираються на посаду судді.

На сьогодні значно розширено коло питань, з яких можна звернутися до суду. Доступність суду для кожного громадянина – це своєрідний показник того, як близько суспільство підійшло до правової держави.

Правова держава може функціонувати лише в режимі законності, тобто такого стану відповідності суспільних відносин Конституції та іншим законам держави, який утворюється в результаті виконання законів усіма суб'єктами права (учасниками суспільного життя). Забезпечити відповідність законів та інших нормативних актів Конституції України покликаний Конституційний Суд України. Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Радою Міністрів Республіки Крим, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами місцевої виконавчої влади, самоврядування, політичними партіями, громадськими організаціями, посадовими особами та громадянами здійснюється органами прокуратури.

Аналіз ознак правової держави та напрямів її формування засвідчує, що, хоч у чинній Конституції Україна проголошена правовою державою, насправді це положення є дещо декларативним. Тому, незважаючи на певні здобутки в справі побудови правової держави, нам необхідно ще докласти чимало зусиль для вирішення цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політологія / За ред. О. І. Семківа.–Львів: Світ, 1994.–592 с.
2. Політологія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка.–К.: Видавничий центр “Академія”, 1998.–368 с. (Гаудеамус).

ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА У ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ. ЯК ЦЕ ДОПОМАГАЄ ЗБИРАТИ ДОКАЗИ ПРОТИ КРАЇНИ-ТЕРОРИСТА?

Катерина САВЧЕНКО

Державний податковий університет

НК – Лілія ПОЛУНІНА, канд. юрид. наук

Державний податковий університет

Цифрова криміналістика в сучасному світі набирає все більшого значення та актуальності, адже в XXI столітті діджиталізація є головним аспектом в суспільстві та економіці. Своє «пробудження» цифрова криміналістика бере з середини 70-х років XX століття, й цілеспрямована на збір відомостей, які мають важливе значення в ролі доказів під час судового розслідування. Пікового розвитку дана галузь зазнала у 90-х роках XX століття. Цифрові криміналістичні уміння використовуються у процесі проведення слідчих та розшукових дій, у аналізі електронних пристроїв, для проведення експертиз кримінальних правопорушень в інформаційній сфері, для виявлення та розкриття терористичних угруповань шляхом супутникових знімків та геолокації, а також для вивчення правопорушень які вчиняються під час війни та окупації території.

Збройна агресія російської федерації та окупація території України, призвели до збільшення кримінальних правопорушень в усіх аспектах, в тому числі в інформаційному, однак загально-технічні криміналістичні засоби та методи застосування професійних знань в даній ситуації працюють обмежено через небезпеку для учасників слідчих та слідчо-розшукових дій, та через неможливість прямого доступу до місця скоєння правопорушення. В такому випадку, спеціалісти використовують інформацію з відкритих даних, через мережу Інтернет, соціальні мережі, телеграм-канали які набирають все більше популярності, та інші медіа носії, які можуть бути виступати доказами в судовому розслідуванні. Цифрова криміналістика, також розглядається як спосіб протидії кібервійні, основою якої становлять неправдива інформація, тобто – фейкова, крім того як засіб збирання та фіксації відомостей з відкритих носіїв інформації. Прикладом застосування цифрової криміналістики можна вважати розслідування авіакатастрофи пасажирського Boeing-777 MH17, який був збитий в 2014 році на території України (на тимчасово окупованій Донецькій області). В ході розслідування, за допомогою аналізу телефонних розмов та відео, було встановлено, що до даної катастрофи були причетні ЗРК Бук та російські збройні сили.

28.08.2021 року набрала чинності Стратегія кібербезпеки України де зазначено, що гібридна агресія Російської Федерації проти України у кіберпросторі є однією із загроз кібербезпеці. Держава-агресор невпинно нарощує арсенал кіберзброї наступального призначення, застосування якої може викликати невинні, незворотні руйнівні наслідки. Кібератаки Російської Федерації спрямовані, насамперед, на інформаційно-комунікаційні системи державних органів України та об'єкти критичної

інформаційної інфраструктури з метою виведення їх з ладу (кібердиверсія), отримання прихованого доступу і контролю, здійснення розвідувальної та розвідувально-підривної діяльності. Кібератаки також активно використовуються державою-агресором як елемент спеціальних інформаційних операцій з метою маніпулятивного впливу на населення, втручання у виборчі процеси та дискредитації української державності. [1]

За 8 місяців протистоянню ворогові на лінії фронту та фіксації правопорушень, інструменти цифрової криміналістики набагато допомагають у неминучості покаранні злочинців. Так наприклад, на початку вторгнення російські війська зайшли на територію Київської області, де масово в містах вчиняли вбивства, мародерство та інші злочини. Після деокупації територій на Київщині Збройними Силами України, було зафіксовано низку кадрів на яких було зображені вбивства цивільних мешканців. Опісля публікації кадрів, російська влада почала активно реагувати на них, розповідавши всім що це «постанова української влади» та тіла цивільних були завезені після визволення міст. Однак, фіксація супутникових знімків злочинів скоєних російськими військами, сприяли підтвердженню фактів того, що тіла загиблих з'явилися під час окупації російськими військами територій. Ще одним фактом застосування цифрової криміналістики можна вважати, використання відеокамер зафіксованих на приватних та комерційних спорудах, так наприклад на записах від 4 березня зображено, як злочинці вишикували в колоні цивільних мешканців полонених, щоб вбити їх.

Цифрова криміналістика в Україні під час воєнного стану зростає та удосконалюється, разом з нею вносяться зміни до чинного законодавства України. Так в березні 2022 року, відбулися зміни до Кримінального процесуального кодексу України, внесені Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» № 2137-IX, які торкнулися багатьох інститутів кримінального провадження: статусу спеціаліста, документів як джерела доказів, фіксування кримінального провадження, процесуальних документів, заходів забезпечення кримінального провадження, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, особливого режиму досудового розслідування та продовження строків тримання під вартою під час судового провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України. [2]

В процесі вивчення спеціалістами цифрових зображень значну увагу приділяють їхньому відтворенню. Новітні технічні програми мають здатність робити певні операції із зображенням, а саме: змінювати масштаб та контраст, кут зображення, проводити маніпуляції з окремими його частинами, редагувати кадри, застосовувати прийом накладення певних частин кадрів один на одного. Однак залишається відкритим питання, чи будуть мати значення цифрові докази у судових провадженнях в Україні,

адже в країнах Європи та Америці, дані докази закріплені в чинному законодавстві та відіграють значну роль в судових справах.

Отже, понад активність діджиталізації в світі та зростання інформаційно-технічного прогресу, роль цифрової криміналістики набирає обертів. Через кіберзагрози та збройну агресію інтенсивність цифрової криміналістики тільки збільшується, а її значення має вагому ланку в судовій гілці влади. Законодавче регулювання цифрової криміналістики, має бути релевантним та чітким, й відповідати вимогам Кримінально процесуального кодексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Стратегію кібербезпеки України: Указ Президента України від 26.08.2021 року №447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text>
2. Гловюк І., Завтур В. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам» №2137-IX: *Аналіз новел кримінального провадження*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/zakon-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-kriminalnogo-protsesualnogo-kodeksu-ukrayiny-ta-zakonu-ukrayiny-pro-elektronni-komunikatsiyi-shhodo-pidvyshhennya-efektyvnosti-dosudovogo-rozsliduvannya-za-garyach/>
3. Мамедов Г. Цифрова криміналістика. Як це допомогло зібрати докази злочинів у Бучі? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-v-ukrajini-yak-cifrova-kriminalistika-vikrivaye-zlochini-uf-v-ukrajini-novini-ukrajini-50248411.html>
4. Костенко М. В. Особливості інноваційного процесу в сфері криміналістики. *Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці: матеріали міжнародного «круглого столу»*. С. 74. 2019 рік.
5. Латиш К. Цифрова криміналістика у період війни в Україні: можливості використання спеціальних знань у сфері інформаційних технологій. *Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*. С. 32-36. Харків 2022 рік.

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР У ПРОБЛЕМІ БЕЗПЕКИ

Яна САНДИГА

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Юлія ПАНІМАШ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Стаття 14 Закону України «Про охорону праці» зобов'язує кожного працівника, зокрема, знати й виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту. Проте, нажаль, прописані норми не виключають дії людського фактору.

Людський фактор – це система суб'єктивних особливостей трудового процесу, що характеризується комплексом психофізіологічних особливостей працівників (сприйняття інформації, прийняття рішень, психологічні установки тощо).

На практиці цей фактор розглядається при прийнятті людиною неправильного (алогічного) рішення в конкретній ситуації або як сукупність певних якостей особистості. Єдиного визначення поняття «людського фактора» немає, у багатьох галузях знань та сферах професійної діяльності є своя інтерпретація [1].

За різними даними міжнародної статистики, в межах від 60 % до 99 % нещасних випадків, головним винуватцем травм є, як правило, не техніка, не організація роботи, а сам працівник, який з тих чи інших причин не дотримувався правил безпеки праці: порушував нормальний хід трудового процесу, не використав передбачені засоби захисту і т.п.

Провокувати прояв людського фактору (помилкові дії) індивіда як причину порушення правил безпеки і здійснення нещасного випадку можуть різні фактори [2]:

- нестача професійних знань, поверхневий інструктаж, незнання специфіки підприємства;
- мотивація отримання вигоди чи економії часу і сил при виконанні виробничого завдання (спрощення технологічної процедури);
- стан втоми, перевтоми у зв'язку з фізичними та нервово-психічними перевантаженнями;
- стан стресу, емоційний шок працівника;
- екстремальні (позаштатні) ситуації на виробництві;
- алкогольне чи наркотичне сп'яніння.

На нашу думку, вплив людського фактору можна знизити за рахунок формування психологічного налаштування на безпечну поведінку. Мотив безпеки праці можна підсилити соціально (соціальна підтримка, підвищення оплати, додаткові вихідні дні, спеціальні привілеї, підвищення в посаді). Безпечну діяльність можна формувати і за допомогою негативної стимуляції, тобто покарань. Необхідно прагнути звести виробничий травматизм до нуля. Стратегія, що дозволить досягти успіху, повинна передбачати створення системи управління безпекою та впровадження стандартів, спрямованих на зміну ставлення працівників до питань промислової безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марчишина Є. І. Оцінка впливу людського чинника на ризик травматизму працівників на робочому місці. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u132/19_npp_mt_2019.pdf#page=34
2. Ніжельська Ю. П. Психологія безпеки й охорони праці. URL: <https://cutt.ly/5TI7KS3>

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАГЛЯДОВОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Олександр САУЛКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Ольга МЕЛЬНИК, канд. техн. наук, с. н. с.

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Конституція України (стаття 43 [1]) гарантує кожному працівнику належні, безпечні і здорові умови праці. Відповідно, кожне підприємство, установа чи організація будь-якої форми власності, що використовують у своїй діяльності працю найманих робітників, зобов'язані дотримуватись необхідних вимог, встановлених законодавством України, з метою гарантування безпеки праці та збереження життя, здоров'я і працездатності працівників.

Одночасно держава згідно зі статтею 38 Закону України «Про охорону праці» [2] залишає за собою функцію нагляду за охороною праці, ядерною та радіаційною безпекою, цивільним захистом, санітарним та епідемічним благополуччям населення. Крім цього, вказаний Закон (стаття 41, 42) визначає права професійних спілок, їх об'єднань в особі своїх виборних органів і представників здійснювати громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці або уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці.

Законодавство України в галузі охорони праці встановлює єдині вимоги до роботодавців усіх рівнів щодо створення безпечних умов праці. Але, як показує досвід, на практиці ці вимоги здебільшого ігноруються і не виконуються, особливо на підприємствах малого та середнього бізнесу. Тиск, обумовлений конкуренцією, примушує багатьох роботодавців економити кошти на охороні праці і розглядати профілактику травматизму і охорону здоров'я працівників як додатковий бар'єр на шляху зниження собівартості продукції та збільшення прибутку.

До сучасних проблем в галузі охорони праці можна віднести: незадовільні умови праці, що не відповідають гігієнічним вимогам; значний рівень захворюваності населення, яке працює (поширення туберкульозу, інфекційних захворювань, ВІЛ-інфекції, коронавірусного захворювання тощо); високі показники виробничого травматизму; недостатнє фінансування заходів і засобів з охорони праці; неповне виконання та недостатня ефективність державної політики у сфері охорони праці.

Для забезпечення реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці в Україні потрібно вжити заходи з підвищення ефективності наглядової функції, що буде сприяти зменшенню кількості порушень вимог нормативних актів з безпеки та гігієни праці, забезпечити подання відповідних змін до законодавства про

застосування штрафних санкцій за порушення законодавства про охорону праці, що підвищить відповідальність роботодавців за виконання вимог законодавства про охорону праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>.
3. Організація наглядової діяльності в галузі охорони праці: навч. посіб. / Ткачук К. Н., Филипчук А. С., Зеркалов Д. В., Полукаров О. І., Полукаров Ю. О., Кружилко О. Є., Шаталов О. С., Туровська Г. І. – Рівне: НУВГП, 2016. – 450 с.

РОЛЬ ТА МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анастасія СОБЧЕНКО

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Вікторія ЧУБАНЬ, канд. екон. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту*

Запровадження воєнного стану через напад країни агресора на Україну змінило життя та діяльність усіх верств населення країни. Нині воєнний стан є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування. Національна поліція у системі органів держави посідає особливе місце, адже від ефективності її роботи залежить безпосереднє забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Особливості організації діяльності органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану визначено чинним законодавством, насамперед Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Завдання, які покладаються на Національну поліцію, залежать від оперативної обстановки, соціально-економічного статусу, географічного положення та інших обставин зони обслуговування конкретного підрозділу, для чого складається спеціальний план, відповідно до якого формується матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів [4, 45].

Для успішного виконання завдань, поставлених перед поліцією в умовах воєнного стану, їхні обов'язки і права мають відповідати основному принципу – нові обов'язки кореспондуються новим правам. Надзвичайно важливим є та обставина, що розширення компетенції поліції при введенні воєнного стану є в системі заходів примусу. Поліцейські не можуть

переступити меж дозволеного в методах і засобах діяльності щодо забезпечення громадської безпеки і порядку [2, 73].

Об'єктом уваги діяльності органів поліції стають внутрішні загрози воєнного стану України, особливо такі, як криміналізація суспільства, розвиток «тіньової економіки», різні прояви тероризму, неналежне виконання законів і низький рівень правопорядку та інше. Отже, основною функцією поліції щодо забезпечення режиму воєнного стану є протидія внутрішнім загрозам, чого досягають вирішенням таких завдань, як боротьба зі злочинністю, особливо з її організованими формами; протидія різним проявам тероризму; забезпечення громадської безпеки тощо [3, 56].

16 березня 2022 року у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 7147 з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану, та внесено доповнення до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», що дає підстави на додання поліцейським нових повноважень в умовах воєнного стану. Доповнення стосуються взаємодії Національної поліції з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, юридичними особами державної форми власності, а також взаємодії з військовими ЗСУ. З прийняттям цього Закону буде більш роз'яснено та уточнено взаємодію поліцейських з іншими органами та підрозділами державних та юридичних служб, що дасть змогу поліцейським бути впевненішими для забезпечення внутрішнього правопорядку [4, 46].

В умовах воєнного стану органи внутрішніх справ широко вживають заходи адміністративного припинення, спеціального призначення, їх застосування є переважно прерогативою поліції, що відрізняє їх від заходів припинення загального призначення, які використовуються в діяльності багатьох суб'єктів адміністративно-правової охорони.

Особливості діяльності органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану зумовили необхідність організаційного виділення спеціальних підрозділів, які мають підвищену професійну, фізичну чи спеціальну підготовку і здатні успішно виконувати окремі види адміністративної діяльності [1, 69]. До них належать сили спеціальних операцій, оперативно-розшукова група, снайпери, зв'язкові та інші. Вогнепальною зброєю та спецзасобами мають право користуватися лише ті працівники, які пройшли відповідну професійну підготовку, знайомі з нормативно-правовою практикою, пройшли іспити та ті, що мають право використовувати їх за посадою.

Тому, роль Національної поліції під час воєнного стану практично така ж, як і в мирний час. Різниця лише в тому, що під час воєнного стану поліція має трохи більше повноважень щодо законного обмеження прав громадян на виконання завдань, визначених законодавством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалів М. В., Іваха В. О. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper.pdf> (дата звернення: 11.11.22)
2. Ковалів М. В. Роль та місце Національної поліції в умовах воєнного стану. URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 11.11.22)

3. Галамага Д. М., Берендеева А. І. Роль Національної поліції України під час воєнного стану. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 11.11.22)

4. Варич В. Ю., Зеленський Є. С. Діяльність Національної поліції в умовах воєнного стану. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 11.11.22)

РОЛЬ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО ПРАВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Людмила ТЕПТЮК, канд. іст. наук, доцент

Черкаський державний технологічний університет

Згідно із теорією поділу влади, яка в тій чи іншій мірі знайшла своє відображення у конституціоналізмі будь-якої демократичної країни, носієм верховної законодавчої влади виступає парламент. Як носій верховної законодавчої влади, парламент займає домінуюче місце у системі органів державної влади. У переважній більшості країн світу парламент має статус загальнонаціональної, виборної, законодавчої установи держави, що відображено у їхніх конституціях. Як орган, що увібрав у себе зазначені визначальні якості й характеристики, парламент втілює засади представництва інтересів різних груп і прошарків суспільства, а отже, виступає у якості однієї із провідних інституцій в державному механізмі кожної країни.

Таким чином, парламент – це найвищий загальнонаціональний представницький орган влади, який обирається народом країни – її громадянами, і який здійснює визначені законодавством повноваження у різних сферах суспільного і державного життя, провідними серед яких є повноваження законодавчого, установчого і контрольного характеру. Сам термін «парламент» походить від латинського слова «parlare», буквально – говорити, розмовляти. Отже, цей термін вживається для найменування органу, в якому говорять, обговорюють. Парламент являє собою невід’ємний атрибут кожної демократичної держави, його наявність, поряд із іншими факторами, є показником, зокрема, свободи людини і суспільства [1, с. 205].

Парламент має найбільший вплив на формування основних напрямків політики як всередині держави, так і в її зовнішніх зносинах, встановлює загальнообов’язкові правила поведінки шляхом видання законів, визначає економічний рівень життя населення, а також виступає від імені усього народу, який його обрав.

Визначальним етапом для розбудови України став 1996 рік, а саме знакова подія – прийняття Основного закону держави – Конституції. Органи державної влади стали рівноправними і незалежними один від одного. При цьому Верховна Рада України, за Конституцією, остаточно втратила колишній статус найвищого органу державної влади, але вперше набула всіх основних рис статусу парламенту України – єдиного

загальнонаціонального, представницького, колегіального, виборного, однопалатного, постійно діючого органу законодавчої влади України.

Важливою рисою українського парламенту як органу законодавчої влади є його винятковість, універсальність у системі органів державної влади, що зумовлено насамперед унітарним характером нашої держави, тобто державним устроєм, поділом державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, внутрішньою структурою парламенту та іншими обставинами. Сьогодні в складний для держави і народу України час війни з росією, значення законодавчого органу як і інших державних інституцій, як і кожного громадянина є визначальним.

Згідно до статті 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Стаття 75 Конституції України говорить, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України. Це означає, що жодний орган державної влади не може приймати нормативно-правові акти вищої юридичної сили, і що саме Верховна Рада України має повну компетенцію в сфері законодавства [2]. Отже, законотворчість є прерогативою Верховної Ради України.

З огляду на це основоположною складовою національної правової системи виступає конституційне право. Конституційне право будь-якої сучасної країни – це основна галузь права держави, яка являє собою сукупність юридичних норм, що закріплюють політичну систему суспільства, економічну систему держави, форму правління, форму територіального устрою, правовий статус особи, виборче право, виборчу систему, політичний режим й інші найважливіші інститути даної держави.

У межах конституційного права як провідної галузі права України можливе формування таких важливих підгалузей права, як парламентське, муніципальне, виборче право [3, с. 20].

Парламентське право України протягом останніх років відзначається стрімкими темпами розвитку. З 1996 року склався масив правових норм прямо кореспондованих явищу парламентаризму. Конституція України містить окремий розділ, присвячений статусу, організації й діяльності парламенту (розділ IV «Верховна Рада України»). Норми цього розділу мають основоположний характер для парламентського права. Так, у Статті 110 встановлено загальний порядок визначення Верховною Радою України неможливості виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я. У Статті 111 йдеться про парламентську процедуру усунення Президента України з поста в порядку імпічменту. Організація і діяльність органів та посадових осіб, функціонально пов'язаних з парламентом, регулюються також відповідними законами. Це закони про статус народного депутата України, про комітети Верховної Ради України, Рахункову палату, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Конституцією передбачено прийняття закону про регламент Верховної Ради України, а також законодавчого врегулювання організації і порядку діяльності тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій.

За загальним визначенням парламентське право – це система конституційно-правових норм, що регулюють ранг та місце парламенту, порядок його утворення та діяльності, статус парламентарія.

Більш детальне визначення говорить, що парламентське право - це підгалузь конституційного права України, сукупність конституційно-правових норм, які регулюють організацію і діяльність Верховної Ради України, а також регламентують питання взаємовідносин парламенту з іншими органами державної влади у зв'язку з реалізацією його функцій і повноважень. Тим самим до змісту парламентського права мають бути віднесені засоби регламентації права законодавчої ініціативи, права вето тощо. Такий підхід забезпечує цілісне сприйняття компетенції парламенту, особливо її реалізації.

До кола питань, що врегульовуються парламентським правом, слід віднести: виборчу систему, роль у парламентському процесі політичних партій і громадських організацій; статус парламенту та порядок його роботи; законодавчий процес; порядок взаємодії парламенту з іншими органами державної влади; парламентський контроль; міжпарламентське співробітництво; організаційно-адміністративне й матеріально-технічне забезпечення роботи парламенту; статус політичних інститутів і вищих посадових осіб, не врегульований нормами конституційного права.

Основою джерел парламентського права є Конституція України, що встановлює основні засади функціонування, організацію й порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів, парламентських комітетів та комісій, фракцій, парламентських функцій та повноважень, взаємовідносин парламенту з органами державної влади, зокрема Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Конституційним судом України, Центральною виборчою комісією та ін. Головним джерелом парламентського права є Регламент Верховної Ради України. Самостійну групу системи джерел складають численні рішення Конституційного суду України, постанови Верховної Ради України, окремі постанови Кабінету Міністрів України, окремі нормативно-правові акти Президента України.

Отже, парламентське право є підгалуззю конституційного права. Має певну системність, яка забезпечується рядом чинників, чи не найважливішим з яких є наявність в Конституції окремого розділу, присвяченого організації і діяльності Верховної Ради України, наявністю певного кола законів, які регулюють організацію і діяльність парламенту, його органів та державних (посадових) осіб. Змістове поєднання цих законів забезпечується Конституцією шляхом посилянь або відсилок до них у тексті. До того ж усі відповідні закони пов'язані з Конституцією за предметом галузевого регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Майданник О. О. Конституційне право України: Навч. посіб. К: Алерта, 2011. 380 с.
2. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

3. Конституційне право України: підручник для студентів вищих навчальних закладів /за ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. 341 с.

4. Теліпко В. Е. Парламентське право. Академічний курс. К.: Центр учбової літератури, 2021. 664 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Олексій ЧЕПУР

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Юрій ГОРБАЧЕНКО, канд. іст. наук, доцент

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Розвиток науково-технічного прогресу в Україні сприяє створенню в державі екологічно небезпечного середовища проживання людей, підвищує ризик виникнення аварій і катастроф природного, техногенного, соціального та воєнного характеру з наслідками різних масштабів – від об'єктового рівня до загальнодержавного.

Якість людського життя нерозривно пов'язана з розв'язанням проблем безпеки її життєдіяльності, захисту територій, навколишнього природного середовища і майна від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру, підвищення рівня безпеки населення і захищеності територій від їх наслідків є одним із головних пріоритетів розвитку держави.

Розв'язання проблеми захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій є впровадження ефективної державної політики шляхом чіткого визначення та розподілу функцій, повноважень і ресурсів між суб'єктами управління усіх рівнів для забезпечення системного підходу щодо планування і здійснення ними заходів цивільного захисту. Визначення основ і практики застосування механізмів державно-приватного партнерства, щодо попередження та реагування на надзвичайні ситуації в умовах реформ децентралізації влади в Україні.

У зв'язку з поетапною реалізацією реформи децентралізації влади в Україні, що супроводжується структурно-функціональними та економічними змінами в організації діяльності місцевої влади, актуальним є завдання: Впорядкування та внесення змін до нормативно-правових актів, щодо реалізації державної політики у сфері цивільного захисту населення та територій; Оптимізації та впорядкування структури єдиної державної системи цивільного захисту; Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, щодо захисту об'єднаних територіальних громад від надзвичайних ситуацій та їх наслідків; Організація діяльності функціональних підсистем; Матеріально-технічного

оснащення органів управління та сил цивільного захисту; Застосування механізмів державно-приватного партнерства, щодо попередження та реагування на надзвичайні ситуації та інші.

Діюча система реагування на надзвичайні ситуації та гасіння пожеж на місцях економічно і функціонально неефективна, оскільки переважна більшість заходів фінансується за рахунок Державного бюджету. В сучасних соціально-економічних умовах це не дає можливості утримувати необхідну кількість державних пожежних та аварійно-рятувальних частин, здійснювати їх належне комплектування, матеріально-технічне забезпечення і оснащення, здійснювати оперативну управлінську діяльність. Зважаючи на цю ситуацію, перед Державною службою України з надзвичайних ситуацій стоять першочергові завдання щодо методичної допомоги громадам в організації місцевої добровільної пожежної охорони, розробки оптимальної чисельності, структури та функцій служб цивільного захисту, які повинні бути створені в кожній об'єднаній територіальній громаді з урахуванням їх техногенного та екологічного навантаження, організації навчання населення правилам поведінки при виникненні надзвичайних ситуацій. Важливим аспектом у цьому питанні є забезпечення подальшої оперативної взаємодії підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту і місцевої пожежної охорони на території створених об'єднаних територіальних громад [1].

Стратегічним напрямком розвитку цивільного захисту починаючи з 2012 року, є створення в Україні відповідно Системи екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 [2]. Головною метою її створення є забезпечення дотримання конституційних прав громадян на особисту безпеку, охорону здоров'я та майна, надання державної послуги європейського рівня, забезпечення єдиного номера виклику "112" для всіх екстрених ситуацій, безкоштовного з'єднання з кожної точки держави з будь-якого доступного телефону (комунікатора), високої швидкості з'єднання з оператором Системи 112, оперативного отримання кваліфікованої допомоги, можливість спілкування іноземними мовами.

Однак через досить складний організаційно-управлінський і технічний механізм реалізації цього проекту брак державних коштів повноцінне створення і функціонування Системи 112 до цього часу забезпечити так і не вдалося.

Першочерговим завданням розвитку системи цивільного захисту України є модернізація системи централізованого оповіщення населення при виникненні надзвичайних ситуацій. У даний час діюча система є морально і фізично застаріла та нездатна в повному обсязі забезпечити виконання покладених на неї завдань і вимагає технічної модернізації з урахуванням новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій і змін, що відбулися в суспільстві, зокрема за період становлення і розвитку України як незалежної держави[3].

Застосування досвіду зарубіжних країн механізмів державно-приватного партнерства щодо попередження та реагування на надзвичайні ситуації на нашу думку є також пріоритетним напрямом оптимізації

управління процесами цивільного захисту та дає змогу підвищити готовність населення та об'єктів промисловості до надзвичайних ситуацій.

На жаль, в Україні механізму державно-приватного партнерства у сфері попередження та реагування на надзвичайні ситуації приділяється недостатня увага.

На сучасному етапі децентралізації влади та об'єднання територіальних громад в Україні необхідно прийняти необхідні законодавчі та нормативні акти, а до деяких внести зміни та доповнення, щодо пріоритетних напрямків оптимізації управління процесами цивільного захисту які визначені в даному дослідженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайлов В. М. Участь органів місцевого самоврядування у мінімізації ризиків виникнення надзвичайних ситуацій: європейська практика. Державне управління: теорія та практика: наук. фах. вид. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. 2011. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Mikhailov.pdf> (дата звернення: 01.10.2017).

2. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112: Закон України від 13.03.2012 р. № 4499-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Костенко В. О. Пріоретити удосконалення державного управління у сфері цивільного захисту територіальних громад в процесі децентралізації влади в Україні. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 2 (52). С. 267–274.

4. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : постанова Кабінету Міністрів України від 9.01.2014 р. №11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Олександра ШАПОВАЛ

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

НК – Юлія ПАНІМАШ, канд. пед. наук

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

Нині можна говорити про глобальний характер проблеми інвалідності в Україні. Адже після 24 лютого 2022 року проблема захисту осіб з інвалідністю набуває надзвичайно-важливого значення в зв'язку із значним зростанням кількості травмованих в результаті повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України. Отже, перед державою постає питання гідного та ефективного забезпечення даної категорії осіб.

Соціальний захист осіб з інвалідністю – система гарантованих державою постійних або довгострокових економічних, соціальних і правових заходів, що забезпечують особам з інвалідністю умови для подолання, заміщення, компенсації обмеження життєдіяльності.

У Конвенції про права інвалідів термін «інвалідність» визначається як еволюційне поняття і є результатом взаємодії, що відбувається між людьми з вадами здоров'я, які заважають їх повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. [1, с. 799].

У Законі України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» термін «інвалідність» визначається як міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист.

У статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права людини є невід'ємні, тобто жодна людина не може втратити свої права і ніхто не може їх відібрати у неї, оскільки вони надаються людині з народження і протягом усього її існування.

Забезпечення прав людей з інвалідністю в Україні відображено в законах: «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про психіатричну допомогу» та інші.

В Україні соціальний захист інвалідів є складовою діяльності держави та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки або забезпеченні стороннього догляду. Законом України інвалідам гарантовано право на державну соціальну допомогу, що визначається на основі законодавчо встановленого рівня прожиткового мінімуму. Законом України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» встановлено, що з 1 липня 2022 року розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, становить 2 027 грн.

На нашу думку, нарахування пенсій та допомог відбувається за застарілою методологією та не відповідає сучасним реаліям та рівню інфляції в Україні.

Надзвичайна проблема в Україні і з працевлаштуванням людей з інвалідністю. За статистикою у 2020 році в Україні лише 16 % людей з інвалідністю були працевлаштовані, для порівняння, згідно з даними Інституту законодавства Верховної Ради України, на ринку праці Німеччини налічується близько 69,4 % людей з інвалідністю, у Китаї працюють 80 % осіб з інвалідністю, у Великобританії – 40 %, у США – 29 %, в Італії – 55 %, у Швеції – 68 % [2].

Отже, влада в Україні повинна максимально швидко прийняти виклик по працевлаштування осіб з інвалідністю. Ми вважаємо, що налагодження роботи в дистанційному режимі може посприяти цьому та значно підвищити зайнятість даної категорії осіб.

Частково влада почала рухи в напрямку спрощення працевлаштування осіб з інвалідністю. В жовтні 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту соціальних, трудових та інших прав фізичних осіб, у тому числі під час воєнного стану, та спрощення обліку робочих місць для осіб з інвалідністю» чим вдосконалила механізм працевлаштування осіб з інвалідністю та захистила право цієї категорії українців на отримання пенсій в умовах воєнного стану без повторного отримання довідки МСЕК. Також Президент наголосив на необхідності прибрати бюрократичні перепони для воїнів АТО, які отримали інвалідність і потребують оформлення відповідних документів. За його словами, зараз запроваджується «Картка Бійця», яка «дасть можливість чітко знати наскільки боєць забезпечений усім необхідним і спростить оформлення усіх відповідних соціальних гарантій».

Для вирішення проблем соціального захисту осіб з інвалідністю ми вважаємо за доцільне введення квоти працевлаштування даних осіб на підприємствах з урахуванням особливостей та сфер їх діяльності, розроблення механізму спонукання роботодавців до працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями та підвищення матеріального забезпечення людей з інвалідністю до гідного рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про права інвалідів [Текст] : від 13 груд. 2006 р. // Офіц. вісн. України. – №17. – Ст. 799
2. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Для нотаток

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

*Матеріали круглого столу,
присвяченого Міжнародному дню боротьби з корупцією*

08 грудня 2022 року

*За зміст вміщених у збірнику матеріалів відповідальність несуть автори.
Тези друкуються зі збереженням авторської орфографії,
пунктуації та стилістики*

Підписано до друку 06.12.2022 р.
Обл.-вид. арк. 6,9. Ум. друк. арк. 6,75.
ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України
18034, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.